

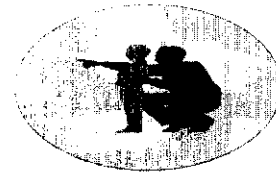
SET DE INSTRUMENTE, PROBE ȘI TESTE PENTRU EVALUAREA EDUCAȚIONALĂ A COPIILOR CU DIZABILITĂȚI

Asociația RENINCO România

For every child
Health, Education, Equality, Protection
ADVANCE HUMANITY

unicef

Asociația RENINCO România

**SET DE INSTRUMENTE, PROBE ȘI TESTE
PENTRU EVALUAREA EDUCAȚIONALĂ
A COPIILOR CU DIZABILITĂȚI**

București, 2003

Coordonare:

ECATERINA VRĂȘMAȘ
VIORICA OPREA

Autori:

VIORICA OPREA
ELENA LILIANA NIȚU
DIANA CHIRIACESCU
ELENA LUNGU PETRUȚA

Referent științific:

prof. univ. dr. VERZA EMIL, Universitatea București

Mulțumiri speciale persoanelor care au contribuit cu observații și sugestii, în diverse etape ale elaborării prezentului set de instrumente:

MITROFAN NICOLAE, prof.univ.dr., Universitatea București
RADU GHEORGHE, prof. univ. dr., Universitatea București
TOBOLCEA IOLANDA, lector dr., Universitatea Al. I. Cuza, Iași
VASILIU COCA, ISJ Iași
CURELEA RODICA, ISJ Dâmbovița
NIȚOI OCTAVIANA, ISJ Vâlcea
ANDRONIC ZENaida, ISJ Dolj
MOCANU MARINA, DPC Bacău
BOTEZ-MURARIU CORINA, DPC Bacău
TAFLAN AUREL, Pro Humanitate
VRĂȘMAȘ TRAIAN, UNICEF

Editura MarLink
Tel./fax: 0040-21 211 89 76
E-mail: vmares@fx.ro

Coperta și DTP: IOANA GLODIAN
Lector: LILI STĂNESCU

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Set de instrumente, probe și teste pentru evaluarea
educațională a copiilor cu dizabilități. – București:
MarLink, 2003
Bibliogr.
ISBN 973-8411-06-8

376

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE

PREFAȚĂ

INTRODUCERE	1
Considerații generale	1
Reevaluarea evaluării	2
Psihodiagnoza și prognoza în psihopedagogia specială	4
De la diagnoza predominant medicală la evaluarea complexă și continuă	7
STRUCTURA EVALUĂRII COMPLEXE	9
Fișa de evaluare primară	10
Fișa de evaluare și cunoaștere a copilului	12
Grila de observare	16
Fișa de observare	18
Fișa psihologică	19
Fișa logopedică	24
Examinarea psihologică și psihopedagogică	26
Secțiunea I – DEZVOLTAREA PSIHOMOTORIE	29
1. Scara Portage pentru educație timpurie	29
2. Ghidul progresului – Jim Dale	32
3. Fișa de dezvoltare psihomotorie a copiilor (0 – 6 ani)	37
4. Aprecierea dezvoltării psihice a copilului preșcolar	41
5. Scara de evaluare Denver	44
6. Scalele de dezvoltare Gesell	46
7. Scara Brunet – Lézine	46
8. Evaluarea inițială a copiilor cu deficiențe motorii	52
Secțiunea a II-a – EVALUAREA INTELIGENȚEI	54
1. Bateria experimentală privind nivelul de dezvoltare intelectuală a copiilor de 6-10 ani	54
2. Scara metrică a inteligenței – Binet Simon	55
3. Scala de inteligență Stanford-Binet	57
4. Scala de inteligență W.P.P.S.I. (Wechsler)	58
5. Scala W.I.S.C. (Wechsler) pentru școlari	59
6. Testul Dearbon	60
7. Matricele progresive standard – Raven (A, B, C, D, E)	61
8. Scalele Mc Carthy	62
9. Testul de triere Mc Carthy (MST)	63
10. Scalele Bayley de dezvoltare a copilului	63
11. Testul Goodenough (omulețul)	64
12. Testul Snijders-Oomen	66
13. Testul “Sans paroles”	67
14. Bateria de teste Borel-Maisonny pentru aprecierea nivelului mintal al copiilor între 1 și 5 ani.....	67
15. Scalele pentru diferențierea abilităților – D.A.S.	70

Secțiunea a III-a – PROBE PSIHOGENETICE OPERATORII	72
Secțiunea a IV-a	75
PROCESE PSIHICE	75
1. Probe pentru determinarea nivelului abilităților perceptive	75
2. Proba perceptiv-motrică – Bender Santucci	76
3. Proba Rey de memorie auditivă a cuvintelor	77
4. Test de concentrare pentru primul an școlar	78
PROBE DE LIMBAJ	79
1. Scala „C. Păunescu” pentru nivelul de dezvoltare a limbajului	79
2. Test de vocabular în imagini	82
3. Test T.A.C.L. – R	83
4. Proba de vocabular Rey	84
5. Test Wheldall	86
6. Test de limbaj Borel-Maisonny	86
7. Proba pentru cunoașterea vârstei psihologice a limbajului – A. Descoedres	88
8. Proba de evaluare a progresului în învățarea limbajului	91
9. Probe de evaluare a nivelului de dezvoltare a limbajului	92
10. Probe pentru examinarea limbajului oral	92
11. Fișa de examinare a copilului alalic	94
12. Probe de conștientizare fonologică	96
13. Proba Borel-Maisonny pentru scris/citit	97
14. Testul A.B.C. (L. Filho)	97
15. Probe pentru examinarea scrierii	99
16. Fișa de evaluare a dificultăților grafice	99
17. Evaluarea predispozițiilor lexice – Fayasse	101
18. Scala de evaluare – Harvey	102
19. Proba de examinare a lexiei (N. Gheorghită, A. Fradis)	103
20. Proba de citire – Bovet	103
21. Proba de evaluare a capacității lexice – Lobrot	104
22. Test de înțelegere a lecturii	105
23. Fișa de monitorizare a copilului cu retard de limbaj	106
Secțiunea a V-a – PROBE DE MOTRICITATE	108
1. Proba Ozeretsky-Guillmain	108
2. Proba de orientare spațială – Piaget Head	109
3. Proba de lateralitate – Harris	110
4. Probă pentru determinarea unor sincinezii digitale – Rey	111
5. Bateria de lateralitate – Galifret Granjon	111
6. Probe pentru examinarea praxiilor	114
7. Proba de bifare a unor semne	115
8. Proba de punctare – M. Stambak	116
Secțiunea a VI-a – MATURIZAREA PSIHOSOCIALĂ	117
1. Scala de maturizare socială – Gunzburg	117
2. Scara Vineland	117
3. Lista de control pentru depistarea tulburărilor de comportament – Werry, Quay	119
4. Chestionar privind dezvoltarea psihică generală a copilului	121
5. Formarea timpurie a deprinderilor comportamentale – checklist	125

Secțiunea a VII-a – PERSONALITATEA	127
Secțiunea a VIII-a – ALTE PROBE DE EVALUARE	128
1. Evaluarea nivelului de dezvoltare a copiilor preșcolari și școlari mici. Profil psihopedagogic	128
2. Probe pentru cunoașterea profilului psihologic al preșcolarului	130
3. Scara de evaluare a educabilității preșcolarului	132
4. Bateria de probe de investigație psihopedagogică	135
5. Probe psihopedagogice de cunoaștere a copilului între 4 și 11 ani	137
6. Chestionar de cunoștințe pentru preșcolari	145
7. Probe de cunoștințe pentru școlarul mic	148
8. Evaluarea educațională în surdocecitate	149
Secțiunea a IX-a – PLANUL DE SERVICII PERSONALIZAT ȘI PROGRAMUL DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT	152
BIBLIOGRAFIE	162

CUVÂNT ÎNAINTE

În cadrul cooperării cu Guvernul României, UNICEF promovează drepturile tuturor copiilor. Integrarea în comunitate a copiilor cu dizabilități presupune înțelegerea faptului că fiecare copil este unic, valoros și trebuie sprijinit să își găsească un loc între ceilalți membri ai societății. Această abordare este inerentă principiilor generoase ale Convenției cu Privire la Drepturile Copilului, pe care parteneriatul menționat și-a propus să le aplice consecvent în România.

În perioada 2000 - 2002 s-au derulat mai multe proiecte, seminarii și grupuri de lucru pe teme de evaluare a copiilor cu dizabilități. Aceste activități au instituit o colaborare susținută dintre Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopții, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Sănătății și Familiei, Secretariatul de Stat pentru Persoane cu Handicap, USAID și World Learning, CRIPS și Asociația RENINCO România. UNICEF România a acordat sprijinul tehnic și financiar necesar.

Printre concluziile importante ale acestor proiecte a fost și aceea că se poate realiza un parteneriat real între autoritățile competente, instituțiile abilitate să facă evaluarea copiilor cu dizabilități și asociațiile neguvernamentale. Documentele care au finalizat proiectele oferă un exemplu pertinent de colaborare dintre guvernamental și neguvernamental, în îmbunătățirea standardelor și practicilor de lucru cu copiii.

În același timp s-a remarcat o acută nevoie de instrumente de lucru care să sprijine dezvoltarea concepției adecvate cu privire la evaluare, pe baza principiilor:

- Fiecare copil este unic
- Orice copil poate învăța
- Evaluarea dizabilităților trebuie făcută, din punctul de vedere al copilului și al familiei, ca beneficiari principali, în scopul identificării nevoilor de intervenție, prin servicii de suport și reabilitare
- Evaluarea trebuie realizată pentru a se proiecta activități țintite de stimulare și dezvoltare individuală și socială.

Punem acest set de instrumente, probe și teste, pentru evaluarea educațională a copiilor cu dizabilități, la dispoziția profesioniștilor, a părinților care doresc să știe mai mult despre copilul lor, a tuturor celor lucrează cu copiii și caută cu asiduitate informații, instrumente și modalități de evaluare.

Lucrarea de față dorește să contribuie la creșterea colaborării între profesioniști și părinți, în cadrul comisiilor, serviciilor și persoanelor care realizează evaluarea copiilor cu dizabilități.

Un alt obiectiv al lucrării este să aducă o contribuție mică la schimbarea treptată a viziunii predominant medicală într-una multidisciplinară, inclusiv psihopedagogică, cu accent pe stimulare și pozitivism în dezvoltarea umană.

UNICEF România, în cooperare cu Asociația RENINCO România, care a coordonat această lucrare, speră ca ea să contribuie la înțelegerea mai bună a dezideratului că fiecare copil poate fi sprijinit în mai mare măsură să se dezvolte în stilul și ritmul său propriu, pentru a se integra în comunitatea din care face parte.

KARIN HULSHOF
Reprezentant UNICEF în România

Decembrie 2002

FORWARD

As part of the cooperation with the Romanian Government, UNICEF promotes the rights of all children. Integrating the children with disabilities into the community means to understand that each child is unique, has his/her own value and needs to be supported to develop and to find his/her place among the other community members. This is the approach inherent to the generous principles in the Convention on the Child's Rights, which the partnership with the Romanian Government aims to consistently apply in Romania.

In the period between 2000-2002, there have been several projects, seminars and workshops dealing with the assessment of the children with the disabilities. These activities have established a consistent cooperation among the National Agency of Child Protection and Adoptions, Ministry of Education and Research, Ministry of Health and Family, the State Secretariat for Handicap Persons, USAID and World Learning, CRIPS and RENINCO Association Romania. UNICEF provided the necessary technical and financial support.

Among other major conclusions of these projects, it has been proved that a real partnership between the competent authorities, the institutions authorized to assess disabled children and the non-governmental organizations is possible. The documents produced and resulted from such projects represent relevant examples of real cooperation between the governmental and non-governmental sectors, in improving the standards and working practices with children.

At the same time, it has been outlined an acute need of instruments, able to support the development of the adequate vision upon assessment, based on the following principles:

- Each child is unique
- Any child can learn
- Assessment considers the perspective of the child and family, as main beneficiaries, in order to identify the needed intervention, by support and rehabilitation services.
- Assessment is achieved to design specific stimulation activities and individual and social development.

We are pleased to make this set of instruments and tests for educational assessment of disabled children available for professionals, for the parents who wish to know more about their child, as well as for all the people working with children and are in a continuous search for information, assessment approaches and instruments.

This work aims to contribute to the increase of the co-operation between professionals and parents, in the commissions, services and the personnel dealing with the assessment of the disabled children.

A second aim is to make a small contribution in gradually shifting the vision from the prevailing medical one to a multidisciplinary one, including the psycho-pedagogical assessment, with the emphasis placed on stimulation and positivism in the human development.

UNICEF Romania, in co-operation with RENINCO Association Romania, the coordinator of this work, hopes that this will contribute to the better understanding of the desideratum that each child is likely to be supported to a greater extent, to have his/her own way and pace of development, in order to be better prepared to take part in the life of the community he/she belongs to.

KARIN HULSHOF

UNICEF Romania Representative

December 2002

PREFAȚĂ

Am intrat posesia lucrării “*Set de instrumente, probe și teste pentru evaluarea educațională a copiilor cu dizabilități*” și ne-am bucurat foarte mult. Lucrarea și-a menținut titlul la fel ca cel al atelierului de lucru, la care am fost invitat, dar nu am putut participa, din motive mai presus de voința noastră.

Ea intră, fără nici o discuție, în categoria lucrărilor de psihodiagnostic ce au apărut în perioada postdecembristă și este unică în felul ei. Nu este o lucrare de teorie psihodiagnostică și nici una care să cuprindă exclusiv o anumită categorie de instrumente folosite în măsurarea și evaluarea psihologică sau educațională. Ea este o lucrare mai complexă, vizând o arie problematică diversă și care încearcă să ofere un răspuns legat de nevoia stringentă de la noi din țară privind asistența psihopedagogică a copiilor cu dizabilități.

Deși există preocupări, deși există structuri și microstructuri instituționale și organizatorice este necesară, înainte de orice, susțin autorii acestei lucrări, unitate de acțiune în plan practic metodologic. Cum trebuie procedat, reiese foarte clar. Trebuie să existe instrumente, probe, teste pentru măsurarea și evaluarea psihologică și educațională, care să fie folosite unitar de către comisiile și serviciile de evaluare din țară. Acestea, la rândul lor, trebuie să răspundă obligatoriu unor cerințe de ordin științific. Ele trebuie să prezinte o serie de caracteristici psihometrice care să le confere un înalt grad de credibilitate.

Cum se prezintă situația, de fapt, în țara noastră, aflăm cu ușurință din lucrare. Autorii s-au străduit să facă o selecție a celor mai cunoscute, mai importante și mai utilizate instrumente și probe de măsurare și evaluare a copiilor, însă mare parte dintre ele ridică serioase probleme de validitate. Unele sunt foarte vechi, deci nerevizuite, altele sunt preluate întocmai din alte țări și, deci, neetalonate pe populație românească, iar altele sunt construite fără ca ele să treacă prin toate etapele obligatorii de construire a unor instrumente științifice. Dacă ne întrebăm și unde se află acestea, cine și cum le folosește, lucrurile s-ar complica extrem de mult. Din nefericire, aceasta este situația, în general, privind psihodiagnosticul din România.

Noi am semnalat în mai multe rânduri faptul că psihodiagnosticul românesc se află într-o situație de mare criză. Psihologii, psihopedagogii, pedagogii, deci toți cei care folosesc instrumentar psihodiagnostic trebuia, după Revoluție, să înceapă obligatoriu cu revizuirea atentă și severă a condiției în care se află acesta și să ia urgent măsuri de revizuire și recalibrare științifică. Nu s-a procedat așa, și s-a ajuns la situația evidențiată în mare măsură și de autorii acestei lucrări. Desigur, vine proverbul care spune: “Niciodată nu-i prea târziu!”. Cine este specialist nu poate să rămână indiferent la apelurile făcute. Pentru că în România să avem instrumente, probe și teste pentru măsurarea psihologică și evaluarea educațională a copiilor obișnuiți sau cu dizabilități este necesară unirea eforturilor tuturor, deoarece etalonarea acestora presupune coparticiparea specialiștilor la nivel național. Și, desigur, presupune și surse de finanțare pe măsură.

Dacă instrumentarul ar fi pus la punct, ar apărea obligația specialiștilor de a depista cât mai devreme cazurile de copii care prezintă anumite dizabilități. Diagnosticul trebuie să fie foarte clar și precis, bazat pe o evaluare complexă multidimensională: medicală, psihologică, socială, educațională etc. Răspunderea este extrem de mare, iar eroarea de diagnostic se poate solda cu consecințe foarte grave. Măsurarea și evaluarea psihologică și educațională trebuie să fie realizate folosind cât mai multe și mai variate instrumente, deoarece nici unul dintre acestea nu are capacitatea de a surprinde cu exactitate realitatea psiho-comportamentală a copilului.

După precizarea diagnosticului urmează intervenția specialistului în sens corectiv-constructiv și terapeutic-recuperativ. Programul trebuie să fie bine realizat, cu obiective clare, cu metode adecvate și eficiente, cu posibilități de verificare permanentă a rezultatelor.

Și toate aceste activități și acțiuni nu se pot întreprinde fără participarea și a altor factori ce se ocupă de creșterea, educarea și formarea copilului, cum ar fi: părinți, personal educațional, personal medical, asistenți sociali ș.a. Această colaborare reclamă, însă, obligatoriu, evitarea depășirii granițelor de competență.

Autorii vorbesc și de necesitatea unui Cod deontologic, deși am remarcat strădania lor de a respecta cu strictețe, în prezentarea setului de instrumente, probe și teste, prevederile unor norme ale acestuia.

Noi considerăm lucrarea ca fiind o realizare semnificativă, de mare utilitate practică.

Și dacă autorii ei nu sunt convinși de acest lucru, le oferim spusele lui A. Kreindler: *“Ca să nu greșești, nu trebuie să faci nimic, ori aceasta este cea mai mare greșeală!”*

Prof. univ. dr. NICOLAE MITROFAN

INTRODUCERE

1. Considerații generale

Dizabilitatea face parte din experiența umană, fiind o dimensiune universală a umanității. Ea este cea mai puternică provocare la acceptarea diversității, pentru că limitele sale sunt foarte fluide. În categoria persoanelor cu dizabilități poate intra oricine, în orice moment, ca urmare a unor împrejurări nefericite (boli, accidente), și există opinia că segmentul de populație marcat de dizabilități este potențial în creștere.

Sarcina evaluării persoanelor cu dizabilități nu este una ușoară. Rolul evaluatorului este să știe exact ce este dizabilitatea, care sunt coordonatele sale, dar și s-o recunoască fie ca pe o experiență unică, fie ca pe o dimensiune a diversității umane. Numai astfel se poate aprecia corect dacă programele de intervenție educațional/recuperatorii pe care le propune și le evaluează răspund necesităților celor cărora le sunt adresate.

Evaluarea trebuie să se realizeze de pe poziții de empatie și compatibilitate culturală cu beneficiarii ei. Aceasta presupune facilitarea accesului persoanelor cu dizabilități și participarea acestora și a aparținătorilor la toate nivelurile evaluării. „Nimic despre NOI, fără NOP”, sloganul apărătorilor drepturilor persoanelor cu dizabilități, reclamă necesitatea participării în evaluare. Părinții au dreptul să fie consultați, să participe la luarea deciziilor de încadrare educațională, să cunoască programele de intervenție și progresele pe care le realizează copilul.

Evaluarea este un act de mare responsabilitate pentru toți factorii implicați: copii, părinți, specialiști evaluatori. De aceea nu este lipsit de importanță să notăm existența unor atitudini greșite, discriminatorii în abordarea evaluării.

a) Evaluarea orientată spre descoperirea unei deficiențe a copilului (perspectiva defectologică și psihologizantă în evaluare). În practica evaluării, adesea singurele instrumente de care dispune examinatorul sunt testele psihologice și, în consecință, dificultățile cu care se confruntă copilul la un moment dat sunt atribuite exclusiv unor disfuncții psihice, ignorându-se posibilitatea inducerii lor pe cale educațională (lipsă de stimulare, metode pedagogice greșite).

Deplasarea atenției către potențialul copilului este singura abordare corectă și nediscriminatorie, iar actul evaluativ trebuie să fie rezultatul muncii unei echipe pluridisciplinare (psiholog, medic, psihopedagog, logoped, cadre didactice), probele administrate fiind diversificate.

b) Evaluarea concepută ca diagnoză. În fapt, evaluarea nu înseamnă numai diagnoză, notare, clasificare și nu este o etichetă pe un destin. Cunoaștem copiii pentru a le înțelege și stimula dezvoltarea prin programe adecvate și nu pentru a-i eticheta.

Astăzi, în foarte multe țări, nu se mai absolutizează rolul Q.I. și nu se ia o decizie asupra copilului doar pe baza acestuia. Crește rolul profesorului în evaluare și scade rolul clinicianului. Aceasta presupune recunoașterea rolului evaluării educaționale ca parte fundamentală a evaluării multidisciplinare și necesitatea schimbării opticii preponderent medicale, defectologice, într-una centrată pe stimulare și pozitivism pedagogic. Evaluarea este mai mult o bază pentru terapie decât o modalitate de diagnostic. Ea este prima etapă în orice intervenție asupra copilului, în care se stabilesc nivelul bazal și nivelul proximal de abilități la care a ajuns acesta.

c) **Evaluarea tardivă.** Se vorbește tot mai des despre „depistare precoce” și „intervenție timpurie”. Din păcate, în practică ne menținem la nivelul dezideratelor. Se resimte acut nevoia unor instrumente de monitorizare a copilului (de tip screening), cât mai devreme posibil, care să evalueze principalii parametri ai dezvoltării și să dea posibilitatea specialiștilor, educatorilor, părinților să intervină pe segmentele cu deficit de dezvoltare cât mai timpuriu.

d) **Evaluarea părtinitoare** în raport de statutul economico-social al familiei copilului cu dizabilități, fiind semnalate cazuri de evaluare incorectă a copiilor proveniți din medii defavorizate.

e) **Stilul neadecvat** al evaluatorilor în administrarea instrumentelor de investigare:

- asumarea rolului de persoană inaccesibilă, judecător și arbitru al destinului copilului;
- nu se admite accesul părinților la evaluare;
- nu se motivează suficient copilul în vederea anihilării inhibițiilor inerente situației de evaluare;
- atitudini manipulatorii;
- timp redus de evaluare.

2. **Reevaluarea evaluării**

Reforma educațională atinge, în desfășurarea ei, compartimentul evaluării. Se derulează programe speciale care au ca obiectiv reconsiderarea actului evaluării din perspectiva educației integrate.

Evaluarea este privită ca un proces complex, continuu, dinamic, de cunoaștere și estimare cantitativă și calitativă a particularităților dezvoltării și a capacităților de învățare a copilului.

Evaluarea presupune colectare de informații, interpretare de date, punere și rezolvare de probleme în scopul orientării deciziei și acțiunii educaționale.

Evaluarea este parte a procesului educațional și nu un demers exterior intervenției educațional/recuperative. Demersul evaluativ nu se rezumă la o activitate constatativă, ci investighează potențialul de dezvoltare și învățare și sugerează programe ameliorativ-formativ pe anumite paliere de dezvoltare.

Evaluarea **statică**, în care se pune accent pe ceea ce poate face efectiv copilul, pe abilitățile pe care le are la un moment dat și nu pe capacitățile sale de dezvoltare, a fost înlocuită cu **evaluarea dinamică**, cea care estimează potențialul de învățare în scopul folosirii lui ca suport în formarea abilităților necesare dezvoltării și învățării (Campione).

Astfel, probele de evaluare nu au ca obiectiv evidențierea deficienței și a blocajelor pe care aceasta le determină în dezvoltare, ci determinarea abilităților și a disponibilităților imediate pentru dezvoltare (Vâgotski). O asemenea abordare exclude teza „irecuperabilității” copilului cu dizabilități.

Evaluarea stabilește elementele pozitive din dezvoltarea copilului, care vor constitui punctul de plecare în activitatea de recuperare, cerințele probelor de evaluare devenind obiective operaționale în proiectarea didactică.

Evaluarea fără intervenție educațional-recuperativă este un nonsens. Sistemul de intervenție în care este cuprins copilul cu dizabilități are următorii pași: **identificare – diagnoză – orientare – intervenție – reevaluare – recuperare/reabilitare – integrare socială.**

În consecință, evaluarea este un proces continuu de planificare și programare care orientează elaborarea planului de servicii personalizate (PSP) și programele de intervenții personalizate (PIP).

Evaluarea poate fi **formală** (teste, probe) și **informală**. Evaluarea formală implică utilizarea unor instrumente, cum ar fi: testul de inteligență, probe de măsurare a

unor abilități (motorii, de discriminare auditivă, vizuală, de limbaj etc), testele de personalitate etc.

Evaluarea informală include observația, analiza produselor activității, analiza erorilor, analiza de sarcini, inventarele de abilități, chestionare, interviul etc.

Demersul evaluativ în cazul copiilor cu dizabilități parcurge următoarele etape:

a) Evaluare inițială – constatativă

Obiectivele acesteia sunt:

- identificare, inventariere, clasificare, diagnosticare;
- stabilirea nivelului de performanțe actual al copilului;
- stabilirea încadrării educaționale;
- stabilirea parametrilor programului de intervenție personalizată (PIP).

Acest tip de evaluare utilizează teste de diagnosticare standard sau/și probe de evaluare informală.

Testele standard măsoară:

- nivelul inteligenței (teste verbale și non-verbale);
- nivelul activității psihice prin probe de percepție, imaginație, atenție, memorie, gândire, limbaj, afectivitate;
- nivelul abilităților motorii: schema corporală, lateralitate, motricitate, ritm;
- structura personalității.

Evaluarea formală trebuie coroborată cu date informale care să cuprindă istoricul dezvoltării copilului (anamneza), istoricul emoțional, analiza produselor activității, observația directă și sistematică, chestionare, date socio-culturale, informații despre status-ul medical și fizic, dialogul cu părinții.

Metodele de evaluare informală sunt o alternativă la tehnicile specializate, la care nici un specialist nu poate renunța. Ele permit monitorizarea copilului în contexte naturale de viață, iar informațiile culese prin intermediul lor ne oferă o adevărată „hartă“ a evoluției copilului și a comportamentelor sale în domenii fundamentale, precum relațiile cu activitatea și cu mediul, relațiile cu ceilalți, relațiile cu sine. Metoda observației, spre exemplu, rămâne indispensabilă oricărei încercări de diagnostic psihopedagogic, întrucât surprinde fenomene, atitudini, comportamente în ritmul lor natural de manifestare. Observația sistematică, alături de celelalte probe informale, completează probele formale de tipul testelor, cărora li se poate reproșa faptul că nu se preocupă de modul cum ajunge un subiect la un anumit rezultat, cum rezolvă problema.

Aceste probe „metacognitive“ furnizează date suplimentare, de nuanță, inaccesibile altor metode, oferind o posibilitate de diagnostic plurivalent (I. Holban).

b) Evaluarea formativă este un tip de evaluare continuă care evidențiază „nivelul potențial“ al dezvoltării și urmărește inițierea unor programe de antrenament a operațiilor mintale. Ea nu este centrată pe deficit, ci evidențiază ceea ce știe și ce poate copilul, ce deprinderi și abilități are într-o anumită etapă a dezvoltării sale.

c) Evaluarea finală are ca obiective:

- estimarea eficacității programului;
- modificarea programului în raport de constatări;
- reevaluarea copilului și reconsiderarea deciziei de încadrare educațională, dacă este cazul.

EVALUAREA trebuie să fie **complexă** și să evite formalismul. Evaluare complexă înseamnă:

- examinare medicală
- examinare psihologică
- examinare pedagogică
- evaluare socială.

Rolul evaluării educaționale este extrem de important și de aceea, atunci când un copil cu dizabilități este referit comisiei sau serviciului abilitat, demersul evaluativ nu trebuie să se rezume la testarea psihologică.

Susținem necesitatea evaluării educaționale și coroborarea probelor psihologice cu cele pedagogice.

Evaluarea educațională este indispensabilă întrucât instrumentele pe care le utilizează evidențiază nivelul deprinderilor, abilități, capacități, cunoștințe, atitudini, tipuri de erori care „scapă” altor tipuri de evaluări.

Avem în vedere:

- probele de maturitate care verifică dacă mecanismele și achizițiile indispensabile pentru abordarea disciplinelor școlare sunt sau nu dezvoltate (probele de aptitudine pentru școlaritate);
- probele diagnostic-analitice care evidențiază dificultăți particulare, tipuri de erori și cauzele lor, elemente deosebit de utile pentru intervenția corectivă și pentru tratarea diferențiată (ex. testele de lectură);
- scalele de evaluare a educabilității preșcolarilor;
- probele de cunoștințe etc.

3. Psihodiagnoza și prognoza în psihopedagogia specială (Sinteza articolului „Psihodiagnoza și prognoza în psihopedagogia specială”, prof.univ. dr. Emil Verza)

Diferențele psihoindividuale ale deficiențelor de diferite categorii conferă atât psihodiagnozei, cât și prognozei o serie de caracteristici specifice.

Psihodiagnoza și prognoza de scurtă durată stau la baza construirii programelor recuperativ-compensatorii și adoptării unei metodologii adecvate procesului instructiv-educativ.

Activitatea psihodiagnostică și de prognoză se corelează cu ideea considerării deficienței într-un proces în care acționează factorii de dezvoltare specifici vârstei și raportabili la reperetele psihogenetice generale și la factorii compensatori naturali și dobândiți prin programele recuperative.

Psihodiagnoza a permis diferențierea între normalitate și abatere de la aceasta. Activitatea psihică se poate decela doar prin decodificarea comportamentelor prin intermediul cărora se exprimă. La persoanele cu deficiențe sunt implicate două aspecte:

- manifestările psihice se concretizează în răspunsuri fără ocol la situațiile stimulative, ceea ce facilitează pătrunderea în intimitatea psihică și evaluarea ei;
- au mai puține posibilități de a recepționa stimulii înconjurători și de a elabora răspunsuri cantitative și calitative, ceea ce îngreunează analiza de ansamblu a expresiei psihice.
- Actele comportamentale sunt rezultatul a două elemente:
- natura persoanei/subiectului care acționează/reacționează;
- natura situației în care se află subiectul.

Situația este sursa de stimulare a comportamentului care poate fi evaluat, observat.

Diagnoza psihică are o valoare relativă datorită acțiunii recuperării și compensării. Recuperarea și compensarea sunt deosebit de active pe toate palierele dezvoltării la handicapății senzoriali, psihomotori și de limbaj, dar există perioade de stagnare, de oscilație la deficienții de intelect.

Manifestările psihice (comportamentale) ce se iau în considerație în psihodiagnoză au un caracter discontinuu și dificil de evaluat la deficienți față de normali. Pentru a spori

gradul de încredere în valoarea psihodiagnozei examinarea-reexaminarea se efectuează la un interval de timp ce trebuie apreciat în raport de:

- capacitatea ce se măsoară;
- ritmul achizițiilor subiectului;
- calitatea-cantitatea procesului în care este implicat subiectul pe linia informativă și formativă, la un moment dat.

Retestarea la un interval de timp prea scurt prezintă pericolul ca subiectul să-și reamintească răspunsurile date în faza de testare, iar dacă intervalul este prea lung funcția măsurată se modifică atât de mult prin dezvoltare încât se ajunge la o nouă valoare comportamentală. Această situație este limitată la deficienții de intelect deoarece memoria este deficitară și achiziția în dezvoltare este lentă. Pentru urmărirea nivelului de dezvoltare psihică și a modificărilor comportamentale bazate pe învățare, reexaminarea periodică la intervale de timp mai lungi are semnificația precizării noului Q.I. și emiterea unor judecăți cu valoare de predicție asupra subiectului. Funcția de predicție în psihopedagogia specială este limitată în timp, ceea ce presupune periodic o astfel de examinare.

Pentru a efectua o psihodiagnoză validă în psihopedagogia specială este necesar să se îndeplinească următoarele condiții:

- diferențierea tulburărilor organice de cele funcționale;
- stabilirea rolului factorilor socio-culturali și familiali;
- depistarea factorilor etiologici;
- estimarea nivelului deficienței;
- evaluarea prognozei și stabilirea unei metodologii compensativ-recuperatorii.

Prognoza se referă la dezvoltarea probabilă a cazului și este cu atât mai validă cu cât este mai corect diagnosticul diferențial și etiologic.

În psihopedagogia specială probele (testele) care se folosesc cu scop de diagnoză psihică pot fi întrebuințate în cercetare și în procesul de învățare-dezvoltare a unor cunoștințe, deprinderi, aptitudini etc. Subiectul deficient este foarte receptiv dacă probele respective au o componentă ludică sau dacă sunt aplicate sub forma unor jocuri.

Pentru o psihodiagnoză riguroasă și pentru alcătuirea unui program recuperatoriu eficient, analiza trebuie să cuprindă date obținute prin anamneză, chestionar, observație etc. Toate acestea permit constituirea profilului psihologic al persoanei și evaluarea prin prognoză a evoluției sale ulterioare.

Prin recuperare se stimulează motivația și trăirile emoțional-afective ce contribuie la crearea unor stări tensionale care să mobilizeze, să orienteze, să stimuleze pulsunile subiectului spre formarea și dezvoltarea activismului, spre elaborarea unor comportamente practice sau mentale independente. Dezvoltarea personalității și manifestarea comportamentală se efectuează în conformitate cu anumiți paterni personali specifici. Psihodiagnosticianul trebuie să evidențieze diferențele specifice ale persoanei testate. Testarea-evaluarea-diagnosticarea constituie triada prin care se relevă competența psihodiagnosticianului. Prin urmare, predicția se impune a fi efectuată de același specialist atât din rațiuni de competență, cât și practice, de organizare a procesului instructiv-educativ în vederea recuperării deficiențelor. Modificarea periodică a prognozei se impune datorită:

- achizițiilor din planul informativ-formativ al subiectului deficient;
- variațiilor Q.I.
- fidelitatea unui Q.I. tinde să varieze invers proporțional cu mărimea sa.

Instabilitatea Q.I. pentru deficienți în general și în special pentru cei de intelect și senzorial este mai mare în unele sectoare psihice față de altele. În plus, variațiile trăirilor emoțional-afective și motivaționale, precum și evoluția sau involuția somatică, largesc aria dispersiilor pe toate palierele dezvoltării psihice. Pentru deficienții sub 6 ani sau pentru cei ce

depășesc 12 ani variațiile sunt accentuate pe toate laturile dezvoltării psihismului, ceea ce face ca prognoza să fie semnificativ probabilistică (datorită dificultăților de testare-evaluare sub vârsta mentală de 6 ani și schimbărilor rapide la peste 12 ani, ca urmare a influențelor factorilor înconjurători). Particularitățile activităților recuperatorii imprimă și ele o anumită specificitate actului psihodiagnostic și celui prognostic. Marea labilitate a influențelor educative dă un caracter aleatoriu dezvoltării, mai evident la subiecții cu deficiențe asociate sau la cei cu deficiență profundă.

În concluzie, se impune ideea că deficientul poate fi considerat într-un proces în care acționează:

- factorii de dezvoltare specifici vârstei;
- factorii compensatori naturali și dobândiți prin procesele recuperative.

Ca urmare, activitatea recuperatorie dobândește un caracter permanent prin depășirea stadiului acțiunii și trecerea în cel de transformare.

Prognoza operează în vederea individualizării activităților de recuperare.

Prognoza de scurtă durată implică stabilirea rolului factorilor evocați mai sus pe linia cea mai sensibilă de stimulare a dezvoltării psihice. Prognoza de scurtă durată se referă la 10-12 luni (la copiii fără deficiențe se face pentru o perioadă de peste un an și jumătate). Estimația se nuanțează în funcție de caracterul favorizant sau nu al mediului general de dezvoltare. Reperle compensative de care dispune subiectul constituie punctul central și forte al prognozei de scurtă durată.

Prognoza de lungă durată implică organizarea treptată a statutelor și rolurilor sociale posibile de atins pentru fiecare deficient.

Între cele două tipuri de prognoze există strânse legături și ele nu trebuie concepute separat, nici teoretic și cu atât mai mult în demersul practic. Prognoza de scurtă durată, ca și prognoza de lungă durată sunt implicate în strategiile ce țin de foarte mulți factori imprevizibili și constituie împreună părți componente ale tratării și recuperării individuale. În această direcție, psihopedagogia specială pune în centrul atenției intervențiile (instructive, educative sau psihoterapeutice) care urmăresc modificarea structurilor comportamentale și a substructurilor psihice ce le energizează. Aceste intervenții vor ține seama de capacitatea organismului de a răspunde cerințelor care se bazează pe mijloacele de recuperare. Recuperarea este:

- **naturală**, când acționează prin subsistemul psihic aflat în stare critică;
- **de compensație** sau **supleantă**, când funcțiile tulburate sunt preluate de alte segmente ale sistemului psihic.

Prognozele de lungă durată pot fi:

- individualizate la cazuri particulare
- generale, cu valoare pe categorii de deficienți sau pentru toate tipurile de deficienți.

Ambele implică :

- procese de raționalizare în abordarea „cazurilor” de deficienți;
- strategii de acțiuni recuperatorii ce asimilează efectele de progres în dezvoltarea psihică și efectele de recuperare compensatorie.

Organizarea activității devine operativă prin adoptarea următoarei strategii, ca schemă generală de acțiune:

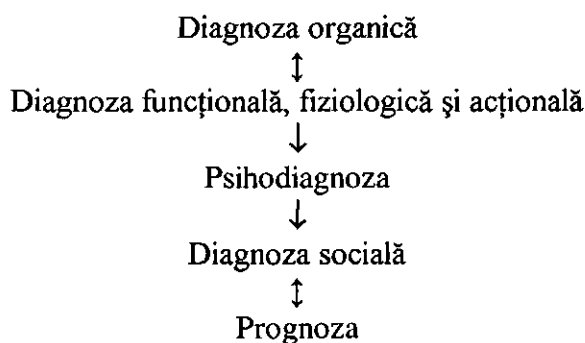
Activități ludice-activități de învățare-activități recuperatorii-activități de profesionalizare-activități integrative socioprofesionale-adaptare.

În realizarea prognozei trebuie să se țină seama că prin educație se ajunge la un anumit stadiu de organizare a personalității deficientului, care devine un factor de perspectivă în evoluția individului. La acest factor se adaugă noi valențe prin considerarea relației dintre intern-extern și a relației dintre educație ca acțiune și educație ca transformare.

Prognoza trebuie să creeze posibilitatea ca deficientul să depășească prezentul și să fie proiectat în viitor prin: oferirea de modele pozitive de viață, crearea de scopuri clare, a motivației tonifiante, a organizării intereselor și menținerea confortului psihic.

Psihodiagnoza în psihopedagogia specială este o etapă intermediară între:

- diagnoza organică;
- diagnoza funcțională;
- diagnoza socială;
- prognoza.

În actul psihodiagnostic o condiție importantă este asigurarea încrederii subiecților în examinator. Astfel se asigură colaborarea subiecților și înlăturarea stării de anxietate care este mai accentuată la deficienții senzoriali și de limbaj. La deficienții de intelect mai important este succesul sau insuccesul care determină o atitudine pozitivă sau negativă față de sarcină. Labilitatea psihoafectivă a deficienților influențează comportamentul subiectului în fața sarcinii. De aceea, psihodiagnosticianul va trebui să asigure condiția de confort pe timpul examinării, să înlătore orice influență exterioară ce ar putea să distragă atenția.

Rezultatele obținute în urma examinării vor fi corelate cu elementele surprinse prin **analiza activității** subiectului pentru a căpăta convingerea fixării unei diagnoze psihice complete și a prognozei care să valorifice în primul rând însușirile definitorii ale componentelor viitoare.

În psihopedagogia specială este esențială raportarea datelor obținute pe baza probelor aplicate la **condiția adaptării** subiectului la mediul înconjurător. Adaptarea sau neadaptarea este nu numai un indiciu al diferențierii normalului de deficient, dar și un parametru în aprecierea eficienței programelor noastre recuperative.

4. De la diagnoza predominant medicală la evaluarea complexă și continuă

Categoria copiilor cu dizabilități este extrem de cuprinzătoare. Ea include atât copii cu deficiențe propriu-zise (locomotorii, senzoriale, mintale, comportamentale), cât și copii fără deficiențe, dar care prezintă dificultăți de învățare.

Intervenția educațional-recuperativă în cazul tuturor acestor copii nu este posibilă fără o cunoaștere a particularităților dezvoltării și a capacităților de care dispun. Scopul evaluării potențialului de dezvoltare este integrarea școlară în conformitate cu principiul **educației personalizate**.

Proiectele „ecologice” de educație a copiilor cu dizabilități (V. Preda) se desfășoară în mai multe etape:

- a) analiza situației copilului în contextul său natural (familiar);
- b) evaluarea globală a capacităților reale ale copilului, a forțelor sale psihice și a șanselor de dezvoltare;
- c) elaborarea unui program de integrare pe baza unui **psihodiagnostic formativ, dinamic** și a formulării unui **prognostic** în raport cu natura și gradul dizabilității prin conlucrarea cu părinții și cu personalul serviciilor/instituțiilor;
- d) planificarea și coordonarea acțiunii partenerilor implicați în proiectul ecologic de educație integrată;
- e) evaluarea dinamică, periodică a programelor de intervenție personalizată și a efectelor acestora asupra copilului cu dizabilități.

Ideea psihodiagnosticului formativ, cu origini în teoriile psihologice elaborate de J. Piaget și L. Vâgotski, este deosebită total față de evaluarea psihodiagnostică tradițională.

Diagnosticul formativ este centrat pe potențialul de dezvoltare a copilului, este diferențial și stimulat. De asemenea, nu este lipsit de importanță faptul că el este rezultatul muncii în echipă a psihologului, părintelui, educatorului.

Scopul lucrării de față nu este de a prezenta în mod exhaustiv mijloacele de investigație utilizabile în evaluarea copiilor cu dizabilități.

Ne propunem doar un inventar aproximativ de instrumente de lucru pentru cei interesați să cunoască copiii și să realizeze programe de intervenție personalizate (psihologi, psihopedagogi, logopezi, profesori, asistenți sociali).

Este o provocare în intenția de-a alcătui o metodologie unitară de evaluare/expertiză a copiilor cu dizabilități.

Menționăm că instrumentele inventariate în această lucrare sunt extrase din literatura de specialitate și multe din ele compun „bateriile” comisiilor sau serviciilor abilitate din țară.

Nu este lipsit de importanță să amintim că multe din testele utilizate în evaluare nu sunt etalonate pe populația românească, iar altele necesită reetalonări.

Desigur, prin conținutul lor acestea pot fi utilizate ca probe formative care dezvoltă anumite abilități și capacități ale copilului.

Școala, părinții și sistemul de evaluare așteaptă din partea specialiștilor:

- instrumente, probe, teste etalonate pe copiii din România, structurate pe tipuri de dizabilități, vârste, procese psihice;
- alcătuirea unor seturi de obiective de referință la nivel curricular și inventarierea abilităților, priceperilor, deprinderilor și capacităților necesare pentru atingerea acestor obiective de către copil;
- inventarierea probelor de către o echipă multidisciplinară și alcătuirea unei baterii unitare la nivel național, însoțită de o metodologie bine precizată și unitară;
- demararea unui program național de depistare precoce a copiilor cu dizabilități și orientarea spre programe de intervenție timpurie;
- M.E.C, M.S.F, A.N.P.C.A. să identifice modalități de a determina părinții să integreze obligatoriu copiii preșcolari în grădinițe, fie să prezinte periodic copiii la evaluare, îndeosebi dacă prezintă factori de risc crescut sau au dizabilități diagnosticate.

STRUCTURA EVALUĂRII COMPLEXE

Considerații preliminare

a) Abordarea medicală nu face obiectul acestei lucrări, ea solicitând strict competențele medicului de familie, medicului pediatru, psihiatru, neurolog etc.

b) În inventarierea instrumentelor care pot fi utilizate de specialiști psihopedagogi în evaluare am avut în vedere următoarele aspecte:

- Nu toate testele, probele vor fi reproduse integral, dar se va indica sursa bibliografică pentru date suplimentare privind administrarea;
- Pentru fiecare probă, instrument de evaluare se vor indica obiectivele pe care le vizează, tipul de administrare (individual sau colectiv) și vârsta căreia se adresează;
- Unele instrumente de evaluare vor fi abordate mai explicit, intenția fiind ca fiecare arie de dezvoltare (motricitate, limbaj etc.) să dispună de probe redactate integral;
- Bateria de probe propuse este orientativă. Ea cuprinde instrumente care au o mai mare circulație în literatura de specialitate și în practica evaluării. Majoritatea nu sunt etalonate pe copiii din România, iar altele au fost etalonate cu 30 -50 ani în urmă.

Primul pas în evaluare este ÎNREGISTRAREA CAZULUI urmat de ANAMNEZĂ. Există numeroase tipuri de fișe de anamneză. În general, o astfel de fișă trebuie să consemneze date personale, elemente ce țin de status-ul medical și fizic al copilului, relații intrafamiliale, antecedente heredocolaterale, dezvoltarea psihomotorie.

A1. Redăm mai jos două modele de fișă de evaluare:

1.

FIȘA DE EVALUARE PRIMARĂ

Autori: Colectivul de specialiști de la Centrul „Primăvara”, Reșița.

I. Date personale

Numele copilului - - - - -
Data nașterii - - - - - Locul nașterii - - - - -
Adresa - - - - -
Grădinița/scoala - - - - -
Tatăl - - - - - vârstă - - - - - ocupația - - - - -
Mama - - - - - vârstă - - - - - ocupația - - - - -

II. Situația familială

Frați - - - - -
Surori - - - - -

Alți membri ai familiei care locuiesc cu copilul - - - - -
 Condiții de locuit - - - - -
 Relațiile între părinți - - - - -
 Relațiile dintre părinți și copil - - - - -
 Atitudinea părinților față de problemele copilului - - - - -
 - - - - -
 Relațiile părinților cu școala - - - - -
 - - - - -
 Cine se ocupă de educația copilului și cât timp - - - - -
 - - - - -
 Metode și procedee folosite de părinți în educarea copilului - - - - -
 - - - - -
 Antecedente heredo-colaterale (afecțiuni ale membrilor familiei) - - - - -
 - - - - -
 - - - - -

III. Antecedente fiziologice

Date despre sarcină:

- felul sarcinii - normală - - - - -
 - toxică - - - - -
- afecțiuni ale mamei în perioada sarcinii:
 - viroze - - - - -
 - pneumonii - - - - -
 - infecții renale - - - - -
 - disgravidie - - - - -
- medicație și tratamente în timpul sarcinii - - - - -
 - - - - -
- Rh-ul părinților - - - - -
- Naștere: - la termen - - - - -
 - prematur - - - - -
 - postmatur - - - - -
 - cezariană - - - - -
 - forceps - - - - -
 - videx - - - - -
 - placentă praevia - - - - -
- durata travaliului - - - - -
- cordon ombilical: - circulară de cordon - - - - -
 - dublă circulară de cordon - - - - -
- prezentație: - craniană - - - - -
 - pelviană - - - - -
 - transversală - - - - -
- scor APGAR - - - - -
- alte date: - icter prelungit - - - - -
 - incubator - - - - -
 - hrănire - - - - -
- Vaccinări - - - - -
 - - - - -

Antecedente patologice:

- boli - - - - -
- primele simptome - - - - -
- istoricul bolii - - - - -
- internări: - vârsta - - - - -
 - motivul - - - - -
 - unde - - - - -
 - tratament - - - - -

IV. Dezvoltarea psihomotorie

- Repere:
- când a ținut capul - - - - -
 - când a stat în șezut - - - - -
 - mersul în patru labe - - - - -
 - când a început să meargă - - - - -
 - control sfincterian - - - - -
 - tonusul muscular general - - - - -
 - abilități normale - - - - -
 - lateralitate - - - - -
 - coordonare - - - - -

V. Dezvoltarea limbajului

- Repere:
- lalațiunea - - - - -
 - primele silabe - - - - -
 - primele cuvinte - - - - -
 - primele propoziții - - - - -
 - nivelul vocabularului - - - - -
 - înțelegerea limbajului - - - - -
 - scrierea - - - - -
 - citirea - - - - -
 - dificultăți de pronunție - - - - -

VI. Stadiul dezvoltării în momentul evaluării

- motricitate - - - - -
- cogniție - - - - -
- comunicare - - - - -
- socializare - - - - -
- grad de autonomie personală - - - - -
- situația școlară - - - - -
- diagnostic - - - - -

VII. Consemnări în convorbirile cu părinții

- Activități preferate - - - - -
- Activități dezagreate - - - - -
- Jucării preferate - - - - -
- Manifestări de agresivitate, negativism, apatie - - - - -
- - - - -
- Alte observații ale părinților - - - - -

VIII. Concluzii, recomandări:

- Nevoile copilului și recomandarea P.I.P. - - - - -
- - - - -
- - - - -
- Tipul de asistență recomandat - - - - -
- - - - -
- - - - -
- Recomandări speciale:
 - consultații de specialitate - - - - -
 - recomandări curriculare - - - - -

IX. Echipa de evaluare - - - - - - - - - - - - - - -

2.

FIȘA DE EVALUARE ȘI CUNOAȘTERE A COPILULUI

Sursa: Emil Verza și Florin Emil Verza (2000).

I. Date generale privitoare la copil și familia lui:

- nume și prenume:
.....
- data nașterii:
.....
- sexul:
.....
- data înscrierii la grădiniță:
.....
- numele, vârsta, profesiunea și locul de muncă al tatălui:
.....
- numele, vârsta, profesiunea și locul de muncă al mamei:
.....

II. Situația familială:

- frați, surori, alți membri care locuiesc cu copilul:
.....
- condiții de locuit:
.....
- relațiile din familie și atitudinea părinților față de problemele de educație ale copilului:
.....
- relațiile părinților cu cadrele didactice și implicarea lor în educarea copilului:
.....

- date semnalate de mamă privind comportamentul copilului în familie și în afara familiei, cât și față de evenimentele inedite:

.....

III. Date privind sănătatea și dezvoltarea fizică a copilului:

.....

IV. Particularități ale comportamentului motor și activității fizice:

- **descrierea mișcărilor** (volum și varietate; tempou și ritm; coordonare și finalitate; combinatorică; transferul; lateralitate în execuție; spontaneitate și inițiativă în execuție; plasticitate)

.....

- **alte particularități:** sincinezii, tipuri de mișcări mai frecvente, abilități motorii, tipuri de jocuri motorii

.....

V. Dezvoltarea comportamentului și activității intelectuale:

- **de tip senzorial-motor:**

A) De tip perceptiv-acțional obiectual sau verbal (detectare, identificare, recunoaștere, integritatea imaginii, raportul dintre imaginea perceptivă și denumirea ei, caracterul operant al percepției, perceperea relațiilor interobiectuale, tipuri de percepții predominante, spirit de observație, calități perceptiv-speciale):

.....

B) De tip reprezentativ simbolic:

- Caracteristici ale reprezentărilor (volum, completitudine, corectitudine, claritate, intuitivitate, stabilitate, operante, generalizare, selectivitate, sistematizare):

.....

- Raportul reprezentare-acțiune- cuvânt:

.....

- Tipuri și forme specifice de reprezentări

.....

- **De tip noțional-imaginativ**

.....

Se vor avea în vedere particularitățile și nivelul dezvoltării:

- limbajului
- gândirii
- imaginației
- memoriei
- atenției

- **De tip acțional-verbal.**

.....

VI. Dezvoltarea activităților practice și de tip artistic-creativ

- deprinderi, obișnuințe uzuale și tehnice:

.....

- inclinații, aptitudini creative:

.....

- aptitudini matematice:

.....

VII. Integrarea socio-afectivă a copilului și însușiri ale personalității

- **relațiile socio-afective și voliționale:**

- receptivitatea și reactivitatea socio-afectivă:

.....

- reactivitatea emoțională:

.....

- reactivitatea afectivă complexă și de mai lungă durată:

.....

- manifestarea și conținutul expresiei afective:

.....

- **particularități ale voinței manifestate în procesul de integrare, în colectivitatea de copii și față de activitate**

.....

- **trăsături de caracter**

- aptitudini față de activitate:

.....

- atitudinea față de adult și semenii:

.....

- atitudinea față de sine

.....

- **trăsături de temperament**

- gradul de intensitate, echilibru și mobilitate al reactivității:

.....

- **indici de dezvoltare ai sociabilității și al micro-relațiilor de tip socio-afectiv**

- gradul de integrare în colectivul grupei sau al clasei:

.....

- gradul de expansiune al copilului în colectivitate:

.....

- receptivitatea și disponibilitatea de a stabili relații referențiale cu ceilalți copii:
.....
- poziția și rolul copilului în grup:
.....
- tipuri de relații (de comunicare, de cooperare, de dominare):
.....
- autonomie socială
.....
- structurarea micro-grupurilor – spontaneitatea – durată – stabilitate:
.....

VIII. Diagnoza și prognoza subiectului

- **concluzii cu privire la starea de sănătate fizică și psihică a copilului**
 - diagnoza organică:
.....
 - diagnoza de stare:
.....
 - diagnoza etiologică:
.....
 - diagnoza funcțională:
.....
- **diagnoza psihică**
 - prognoza de scurtă durată:
.....
 - prognoza de lungă durată:
.....
- **recomandări**
 - pentru subiect:
.....
 - pentru familie:
.....
 - pentru școală:
.....
 - pentru perspectiva dezvoltării:
.....
.....

O GRILĂ DE OBSERVARE trebuie construită pe comportamentele principale care structurează programele de intervenție educațională personalizate (E. Vrăsmaș).

Se va nota „ce poate face“ și „cum face“ copilul în următoarele arii:

- **Intelectual:** ce știe, cum folosește ceea ce știe, cum rezolvă problemele, curiozitatea cunoașterii, stilul de abordare și metoda de învățare, limbajul verbal și nonverbal, cum înțelege, cum analizează și cum sintetizează, cum și cât memorează, cum ordonează datele.
- **Motor:** mișcare, coordonare generală și coordonări particulare, motricitate fină
- **Socio-emoțional:** relațiile cu ceilalți copii și cu adulții, exprimarea relațiilor, gradul de dependență/independență, autocontrolul, anxietăți, frustrări, imaginea de sine, exprimarea emoțiilor și a sentimentelor etc.
- **Contextul educațional:** cum se adaptează la mediu, dacă mediul este potrivit pentru copil, nevoi observate, adaptare la programul zilei

Astfel, FIȘA sau GRILA DE OBSERVARE poate avea următorii indicatori (E. Vrăsmaș):

1. Relațiile copilului cu activitatea:

- Activitățile predilecte ale copilului
- Activități refuzate
- Cum își alege activitățile
- Cum își planifică ceea ce face
- Cum începe/finalizează activitățile
- Cât timp participă
- Cum se mișcă
- Cât este de atent
- Cum privește/aude/ascultă
- Cum manipulează obiectele
- Cum se manifestă față de ceilalți în cadrul activității
- Cât de ordonat este
- Interesul față de rezultate
- Cum comunică/colaborează cu copiii și educatorul
- Dacă are inițiativă
- Reacții la situații-problemă
- Creativitatea soluțiilor

2. Relațiile copilului cu obiectele și spațiul

- Cum apucă
- Cum mânuiește
- Cum identifică
- Cum recunoaște
- Cum ordonează
- Cum organizează
- Cum denumeste
- Cum alege
- Cum cunoaște și operează cu semnificația obiectelor
- Cum cunoaște și folosește proprietățile, calitățile, formele, dimensiunile, culorile etc.
- Cum se mișcă în spațiul educativ
- Cum se orientează în spațiul larg și în cel restrâns al foii de hârtie etc.

3. Relațiile copilului cu ceilalți

- Cum comunică verbal cu ceilalți copii
- Cum se adresează și răspunde
- Cum comunică nonverbal, prin gesturi și mimică
- Cum își exprimă sentimentele față de ceilalți
- Cum își exprimă atitudinile față de ceilalți: cooperare, izolare, agresivitate, instabilitate

4. Relațiile copilului cu sine

- Plasarea cronologică și spațială (vârstă, apartenență, adresă)
- Maniera în care se prezintă pe sine
- Perceperea propriei persoane
- Respectul de sine
- Curajul în alegerea și abordarea unei activități
- Reacțiile în fața produselor activității sale
- Atitudinile în fața activității

5. Alți indicatori

- Cum e copilul în majoritatea timpului (activ, liniștit, gălăgios, serios, timid, agresiv, sociabil)
- Preferințe
- Cum se face înțeleș când dorește/nu dorește să facă ceva
- Care sunt obiectele, jucăriile, culorile, persoanele, mâncărurile, animalele preferate
- Cum se comportă față de persoane necunoscute
- Cum explorează mediul
- Dacă privește în ochii interlocutorilor
- Dacă e stabilă lateralitatea la ochi, mână, picior
- Dacă are probleme (handicap chiar) fizice, senzoriale, și cum le compensează
- Care e reacția la atingerea fizică cu alte persoane
- Cum își exprimă frica, furia, tristețea, bucuria, simpatia
- Dacă îndeplinește instrucțiunile verbale
- Cât timp își poate concentra atenția pe o activitate
- Cât de repede obosește
- Cum reacționează la interdicții
- Ce îl recompensează și cât de des trebuie recompensat
- Dacă finalizează sarcinile primite
- În ce perioadă a zilei lucrează cel mai bine
- Cum reacționează la tonul vocii
- Care e lungimea propozițiilor formulate spontan
- Pune întrebări, răspunde, reacționează la întrebări?
- Cât de extins este vocabularul
- Cum învață mai bine (vizual, auditiv, experiențial, combinat)
- Are abilități, priceperi speciale?
- Vocea, figura au expresivitate specifică sau sunt inexpresive mai tot timpul

Un model de FIȘĂ DE OBSERVARE a copilului cu dizabilități (elaborată de specialiștii din Centrul „Primăvara” Reșița).

FIȘA DE OBSERVARE

1. Independența copilului:

- deprinderi de autoajutorare:
- comportament în situații cotidiene (masa, toaleta, baia, afară):
- dacă are nevoie de ajutor special:
- în ce constă acest ajutor:
- în ce măsură este dependent de adult:

2. Relaționarea cu mediul:

- cum interacționează cu alți copii:
- cum interacționează cu adulții:
 - cunoscuți:
 - străini:
- comportament în spații deschise:

3. Modul în care se joacă:

- jocuri/jucării/activități preferate:
- locul în care se joacă de obicei:
- cu cine se joacă de obicei:
- ce rol își atribuie în cadrul grupului:
- concentrare și atenție în joc:

4. Probleme de comportament:

- în ce constă problema (descrieți):
- când apare problema:
- cum reacționează copilul (descrieți):
- care credeți că este cauza:
- dacă există o strategie de rezolvare a problemei:

5. Modul în care comunică/se exprimă copilul:

- sunete
- gesturi
- limbaj verbal
- limbaj non-verbal/limbajul semnelor
- alte modalități de comunicare

6. Dispoziția afectivă și temperamentul copilului:

- este vioi, energic sau liniștit, apatic, dezinteresat:
- plânge adesea sau e bine dispus mereu:
- dacă și cum își exprimă emoțiile, sentimentele:
- dacă este înțeles de alți copii:
- dacă înțelege și reacționează la sentimentele celorlalți:

7. Potențialul actual al copilului:

- ce știe/ce poate să facă copilul:
- manipulează obiecte

- recunoaște/denumeste obiectele
- construiește turnuri din cuburi
- cunoaște schema facială/corporală
- grupează obiectele și după ce criterii:
- indică/denumeste/deosebește culorile:
- știe să numere singur sau prin imitație:
- altele.

8. Cine completează fișa - - - - -

Data: - - - - -

Centrul „Primăvara” din Reșița a pus la dispoziția specialiștilor și o FIȘĂ PSIHOLOGICĂ cu următoarea structură:

Psiholog - - - - - Data - - - - -

FIȘĂ PSIHOLOGICĂ

Numele/prenumele copilului - - - - -

Data nașterii - - - - -

Școala/grădinița - - - - -

1. Procese cognitive senzoriale

- a) Percepții:**
- văzul - - - - -
 - auzul - - - - -
 - tactul - - - - -
 - olfactul - - - - -
 - gustativul - - - - -
 - propriocepția - - - - -
 - kinestezia - - - - -
 - integrale - - - - -
 - structurale - - - - -
 - selective - - - - -
 - formeii - - - - -
 - mărimii - - - - -
 - spațiului - - - - -
 - vederii tridimensionale - - - - -
 - poziției: sus – jos - - - - -
 - dreapta – stânga - - - - -
 - față – spate - - - - -
 - mișcării - - - - -
- b) Reprezentări:**
- vizuale - - - - -
 - auditive - - - - -
 - reproductive - statice - - - - -
 - cinetice - - - - -
 - anticipative - cinetice - - - - -
 - de transformare - - - - -

2. Procese cognitive logice

a) Gândirea:

- inteligența senzorio-motorie (0 – 2 ani) - - - - -
- reacția de orientare - - - - -
- reacția de investigație - - - - -
- reacții circulare primare (1 –5 luni) - - - - -
(o reacție declanșează o altă reacție)
- reacții circulare secundare (de la autocentrism la alocentrism)- - - - -
- percepția succesiunii - - - - -
- orientarea acțiunii după criterii de eficiență - - - - -
- comportament de căutare - - - - -
- prezența scopului în acțiune- - - - -
- prezența comportamentului anticipativ - - - - -
- interiorizarea acțiunii - - - - -
- prezența acțiunilor simbolice - - - - -
- apariția posibilităților de schematizare (desen) - - - - -
- prezența operațiilor de seriare - - - - -
- prezența operațiilor de clasificare - - - - -
- reversibilitatea, invarianța, identificarea - - - - -
- prezența conceptelor, semiconceptelor, conceptelor superioare - - - - -
- reversibilitatea prin inversiune (adunare-scădere) - - - - -
- reciprocitate - - - - -
- structura operațiilor de coordonare - logică - - - - -
- matematică - - - - -
- operații de calcul - - - - -
- stabilirea de relații între obiecte - - - - -
- prezența judecăților de valoare:
 - gândire - anticipativă - - - - -
 - divergentă - - - - -
 - convergentă - - - - -
 - analogică - - - - -
 - reproductivă - - - - -
 - productivă, creatoare - - - - -
- prezența noțiunilor: abstracte, integratorii, categoriale - - - - -
- prezența operațiilor de - analiză
 - sinteză
 - comparație
 - abstractizare
 - generalizare
- inteligența (QI)

b) Limbaj și comunicare:

- modalități de stabilire a contactului: - mimică
 - gesturi
 - sunete (țipăt)
- existența unor sunete funcționale
- prezența gănguriturului (lalația): - vocale
 - consoane
 - imitații

- prezența unor cuvinte - cu sens
- fără sens
- înțelege sensul cuvintelor, situațiilor, persoane, obiecte
- prezența limbajului gestual (care?)
- prezența propozițiilor simple, scurte
- interiorizarea limbajului
- propoziții, fraze: - corecte gramatical
- cu topică defectuoasă
- eliptice
- prezența ecolaliilor
- deficiențe de vorbire
- deficiențe de articulare
- deficiențe de voce
- dislexo-disgrafie
- discalculie
- lateralitate
- vocabular: - sărac
- conceptual
- concret
- abstract
- intensitatea vocii
- intonație
- ritmul vorbirii: - tahilalic
- bradilalic
- normal

c) Memoria:

- memorarea – intenționată - logică
- mecanică
- neintenționată
- păstrarea
- reactualizarea prin - recunoaștere
- reproducere
- fidelitatea reactualizării
- prezența mijloacelor mnemotehnice
- prezența memoriei: - de lungă durată
- de scurtă durată
- volumul memoriei
- trăinicia păstrării
- promptitudinea reactualizării

d) Imaginația: - reproductivă

- creatoare
- desenul: - după model
- pe baza reprezentărilor anterioare

3. Comportamentul

- calm, liniștit, foarte activ
- timid sau adevărat (spontan)
- pasiv sau activ (cu inițiativă)

- gelozie față de alte persoane (tată, adunp etc.)
- socializarea:
 - în familie
 - în alte grupuri (grădiniță, școală etc.)
 - în acțiuni afară (stradă, magazine)
- comportament de apărare în fața pericolelor
- este anxios? față de ce?
- prezența comportamentului agresiv (context)
- prezența comportamentului autostimulant (context)
- contactul social

4. Activități

- a) **Jocul:**
- privește jucăria
 - apucă jucăria
 - duce jucăria la buze
 - caută jucăria
 - jocuri preferate:
 - educative
 - simbolice
 - cu obiecte
 - de mișcare
 - de construcții
 - dacă se joacă cu un adult
 - dacă are un joc preferat
 - dacă se joacă în grup
 - desenează, pictează:
 - cu ajutor
 - singur
 - dacă în grup se joacă tot singur
 - dacă are un obiect (animal) preferat pentru joc
- b) **Învățarea**
- volumul de cunoștințe
 - capacitatea de înțelegere:
 - spontană
 - discontinuă
 - integrarea activităților de joc în învățare
 - se bazează pe memorie, pe gândire sau pe ambele
 - activități pentru care are aptitudini
 - ce deprinderi are

5. Procese reglatorii

- a) **Motivația:**
- externă
 - internă
 - cognitivă
 - afectivă
 - prezentarea unor interese (ce fel?)
 - prezența trebuinței
 - convingeri
 - idealuri
 - aprecierea gradului de dificultate a sarcinii
- b) **Afectivitatea:**
- contactul afectiv:
 - emoția (mod de exprimare)
 - mimica

- intensitatea sunetelor
- modificări psihofiziologice
- pantomimica

- prezența emoțiilor (frecvența, în ce fel?)
- dispoziție
- sentimente
 - intelectuale
 - estetice
 - morale
- pasiuni, vicii
- hobby-uri

c) Voința: prezența reglajului voluntar

- prezența autoreglajului în activități
- prezența scopului opțional
- prezența efortului voluntar
 - intensitate
 - puterea voinței
 - perseverență
 - încăpățânarea
 - independența
 - promptitudinea deciziilor

d) Atenția:

- frecvența stării de veghe în raport cu starea de somn
- reacția la stimuli (involuntară)
- capacitatea de concentrare a atenției (modalități)
- capacitatea de concentrare intenționată spre obiect
- prezența atenției post-voluntare:
 - stabilitatea pe un obiect
 - distributivitatea atenției
 - flexibilitatea atenției

6. Conștiința

- percepția de sine
- imaginea de sine
- diferențierea eu-lui de non eu

7. Personalitatea

- tipul de temperament
- rolul în familie/grup
- statutul în familie/grup

8. Concluzii, observații, recomandări

FIȘA LOGOPEDICĂ

I. Date personale

Numele/prenumele copilului - - - - -
Data nașterii - - - - - Adresa - - - - -
Școala/grădinița - - - - - clasa/grupa - - - - -
Situația școlară - - - - - Examen psihologic (QI) - - - - -

Anamneza:

Tata- - - - - vârsta - - - - - profesia - - - - -
Mama - - - - - vârsta - - - - - profesia - - - - -
Frați/surori - - - - -

II. Examen complex

Atitudinea familiei față de dificultățile de limbaj ale copilului - - - - -
- - - - -
- - - - -
Alte persoane cu dificultăți de limbaj în familie - - - - -
Atitudinea copilului față de vorbire - - - - -
Comportamentul copilului - - - - -
Boli - - - - -
Malformații - - - - -
Tip respirație - - - - -
Motricitate generală - - - - - mers - - - - -
Lateralitate - - - - -
Schema corporală - - - - -
Organizarea spațio-temporală - - - - -
Starea aparatului fono-articulator:
• auzul bilateral - - - - -
• buzele - - - - -
• limba (fren) - - - - -
• palatul tare, moale, uvula - - - - -
• mobilitatea acestor organe - - - - -

III. Dezvoltarea limbajului:

Gângurit - - - - - lalația - - - - -
Primele cuvinte - - - - -
Înțelegerea vorbirii adultului - - - - -
Primele propoziții - - - - -
Dezvoltarea vocabularului activ - - - - -
Apariția tulburării - - - - -
Cauze - - - - -
Vorbirea independentă - - - - -
Vorbirea reflectată - - - - -
Recitare - - - - - cânt - - - - -
Povestire liberă - - - - - după imagine - - - - -
Ritmul vorbirii - - - - -
Structura gramaticală - - - - -

Expresivitatea vorbirii - - - - -
Vocea - - - - -
Auz fonematic - - - - -
Autocontrol auditiv - - - - - - confuzii - - - - -
Sunete prezente și corecte - - - - -
Sunete prezente și incorecte - - - - -
Sunete absente - - - - -
Silabe, cuvinte - - - - -
Caracteristicile fonației (consoane, grupuri consonantice, diftongi, triftongi) - -
- - - - -
Alte particularități ale vorbirii - - - - -
Citire - - - - -
Scriere: copiere - - - - - - dictare - - - - -
compunere - - - - -
PROGNOZĂ - - - - -

IV. DIAGNOSTIC:

Trimiteri la examinări medicale - - - - -

V. Data începerii corectării - - - - - Logoped - - - - -

Terapia propusă - - - - -

Obiectivele propuse - - - - -

Evoluția vorbirii și comportamentului copilului în timpul corectării (consemnări periodice) - - - - -
- - - - -
- - - - -

EXAMINAREA PSIHOLOGICĂ ȘI PSIHOPEdagogică

Nr. crt.	Domeniul (arie) vizat	Instrumente, probe, teste	Observații
0	1	2	3
1.	Dezvoltare Psiho-motorie	<ol style="list-style-type: none"> 1. Scara Portage 2. Ghidul progresului Jim Dale 3. Fișe de dezvoltare psiho-motorie (C.N.P.I. Timișoara) 4. Aprecierea dezvoltării psihice a copilului preșcolar (A. Chițu, I. Chiriac) 5. Scara de dezvoltare Denver 6. Scalele de dezvoltare Gesell 7. Scala Brunet – Lézine 	
2.	Dezvoltare Intelectuală	<ol style="list-style-type: none"> 1. Bateria experimentală privind nivelul de dezvoltare intelectuală a copiilor de 6 –10 ani 2. Scara metrică a inteligenței Binet – Simon 3. Noua scară metrică a inteligenței NEMI (Zazzo) 4. Scala de inteligență Stanford – Binet 5. Scala de inteligență Wechsler (W.P.P.S.I.) 6. Scala W.I.S.C. (Wechsler) pentru școlari 7. Testul Dearborn 8. Matricele progresive standard RAVEN <ul style="list-style-type: none"> • seriile A, Ab, B (color) • seriile A, B, C, D, E 9. Scalele Mc Carthy 10. Scalele Bayley 11. Testul Goodenough 12. Testul Snijders – Oomen 13. Testul „Sans paroles” 14. Bateria Borel – Maissonny pentru evaluarea nivelului mintal al copiilor surzi și cu tulburări de limbaj 15. Scale pentru diferențierea abilităților (D.A.S.) 	
3.	Nivelul operatoriu al Inteligenței	<ol style="list-style-type: none"> 1. Probe psihogenetice operatorii (T. Kulcsar) 2. Probe de examinare a nivelului operatoriu necesar pentru însușirea numărului și a operațiilor aritmetice elementare (N. Obrocea) 	
4.	Procese psihice: - atenție - memorie - nivelul perceptual - limbaj	<ol style="list-style-type: none"> 1. Proba de atenție distributivă „Praga” 2. Proba de baraj Zazzo 3. Labirinte 4. Teste de concentrare (Mohling – Raatz) 5. Proba de memorie auditivă a cuvintelor (Rey) 6. Proba de memorie a formelor geometrice (Piéron) 7. Probe de memorie a numerelor 8. Probe pentru examinarea praxiilor 9. Probe primare pentru abilități perceptive 	<p>- în Bateria Bontilă - în Bateria Bontilă</p> <p>- în Bateria Bontilă - în Bateria Bontilă - în Bateria Bontilă</p>

		<ol style="list-style-type: none"> 10. Proba perceptiv motrică Bender - Santucci 11. Scara de dezvoltare a limbajului (C. Păunescu) 12. Scara Portage (0 – 6 ani) – aria limbaj 13. Test de vocabular în imagini 14. Test de limbaj T.A.C.L – R 15. Test Wheldall de înțelegere a limbajului 16. Teste de limbaj Borel – Maissonny 17. Probe pentru cunoașterea vârstei lingvistice (A. Descoedres) 18. Derbyshire Language Scheme – pentru evaluarea progresului în limbaj 19. Proba de vocabular Rey 20. Probe de examinare a limbajului oral 21. Fișa de examinare a copilului alalic 22. Probe de conștientizare fonologică 23. Probele Borel – Maissonny pentru scris – citit 24. Test A.B.C (L. Filho) 25. Probe de examinare a scrierii 26. Fișa de evaluare a dificultăților grafice (E.Vrășmaș) 27. Evaluarea predispozițiilor lexice – Fayasse 28. Scala de evaluare Harvey 29. Probe de examinare a lexiei (N. Gheorghită, A. Fradis) 30. Probe de citire Bovet 31. Proba Labrot de evaluare a lexiei 32. Test de înțelegere a lecturii 	
5.	Motricitate	<ol style="list-style-type: none"> 1. Proba Ozeretski – Guillmain 2. Proba de orientare spațială Piaget – Head 3. Proba de lateralitate Harris 4. Proba Rey pentru sincinezii 5. Bateria pentru lateralitate Galifret – Granjon 6. Proba pentru punctare Binet – Vaschide 7. Proba de punctare M. Stambak 8. Proba „Tapping” 9. Proba „Perle” 10. Proba „Decupaj” 11. Proba „Discuri” 12. Proba „Bile” 13. Proba de bifare a semnelor – R. Zazzo 	
6.	Maturizare Psihosocială	<ol style="list-style-type: none"> 1. Scara de maturitate Gunzburg 2. Scara Vineland 3. Lista de control pentru depistarea tulburărilor de comportament Werry – Quay 4. Indici ai dezvoltării psihice a copilului preșcolar (U. Șchiopu) 	
7.	Personalitate	<ol style="list-style-type: none"> 1. Probe de desen (om, casă, familia, arborele) 2. Testul Rorschach 3. Testul Luscher 	

		4. Testul de apersepcție T.A.T. 5. Testul fabulelor – Duss 6. Testul de apersepcție CAT pentru copii	
8.	Maturitate școlară (cunoștințe, priceperi, deprinderi)	1. Chestionar de cunoștințe pentru preșcolari (U. Șchiopu) 2. Probe de cunoștințe pentru școlarul mic 3. Probe pentru cunoașterea copilului preșcolar 4. Scara de evaluare a educabilității preșcolarului (A. Coașan) 5. Bateria de probe pentru preșcolari (V. Piscoi) 6. Fișa de evaluare a nivelului de dezvoltare a copiilor cu dizabilități 7. Probe psihopedagogice (E. Bonchiș)	
9.	Programe cadru	1. Planuri de servicii personalizate (PSP) 2. Programe de intervenție personalizată (PIP)	

ADDENDUM

Economia lucrării face imposibilă o prezentare integrală a tuturor instrumentelor de evaluare menționate în tabel. De asemenea, suntem conștienți de faptul că tabelul este incomplet și deci perfectibil.

O lectură atentă va arăta că multe probe au obiective și structură aproximativ asemănătoare și de aceea reiterăm ideea că scopul lucrării este în primul rând de a expune în fața lectorului avizat o parte din „zestrea” de instrumente de evaluare și de a oferi alternative.

Această culegere poate deveni utilă tinerilor specialiști psihopedagogi care își orientează cariera spre cunoașterea copiilor (cu sau fără dizabilități).

Nu cu mult timp în urmă a apărut o lucrare deosebit de utilă mai ales psihodiagnosticienilor, dar și specialiștilor psihopedagogi, pedagogi, sociologi, asistenți sociali care vor să se specializeze în aplicarea testelor psihologice. Este vorba de „Testarea psihologică a copilului mic”, de prof. univ. dr. Nicolae Mitrofan. Cartea a constituit una din sursele bibliografice ale acestei lucrări.

Autorul atrage atenția, în prefața lucrării, asupra lipsei unui cod deontologic și a oricărui control științific în aplicarea testelor psihologice. De asemenea, prof. Mitrofan menționează că publicarea integrală a unor teste reprezintă o gravă eroare, ele putând intra în posesia unor nespecialiști.

În ce ne privește, vom prezenta probele menționând sursa bibliografică și de cele mai multe ori făcând o prezentare generală.

Ideea de bază este aceea că evaluarea trebuie să dispună de instrumente variate care să surprindă copilul cu dizabilități în toată gama manifestărilor sale.

Într-o etapă ulterioară aceste probe trebuie triate, completate, adaptate și constituite într-un DOSAR UNIC la nivel național. În continuare, va trebui ca instrumentele de evaluare să fie structurate pe tipuri de dizabilități și pe grupe de vârstă. Aceasta înseamnă instrumente proprii pentru: dificultăți de învățare; întârziere/deficiență mintală/dizabilitate intelectuală; dezordini de limbaj; deficiențe fizice/motorii; deficiențe vizuale; deficiențe auditive; tulburări afective și de comportament.

O sarcină deosebită revine autorilor și deținătorilor de instrumente de evaluare care trebuie să pună la dispoziția practicienilor specialiști probele și testele în varianta integrală, cu instrucțiuni de aplicare și cotare.

Ne asumăm sarcina de a face acest început care trebuie să fie o provocare. Sugestiile, adăugirile, criticile vor fi bine venite pentru că în fond ceea ce ne interesează este să acționăm cu toți în interesul COPILULUI.

Secțiunea I

DEZVOLTAREA PSIHOMOTORIE

1.

SCARA PORTAGE PENTRU EDUCAȚIE TIMPURIE

SCARA PORTAGE este un instrument care oferă specialiștilor indicii de normalitate a dezvoltării pe cele 5 coordonate ale comportamentului psihomotor:

- socializare
- limbaj
- cognitiv
- motor
- autoservire

Scara PORTAGE este de fapt un ghid care cuprinde **inventarul abilităților de care trebuie să dispună copilul între 0 – 6 ani**, precum și sugestii educațional-terapeutice pentru învățarea acestora.

Scara este structurată pe 6 secțiuni (arii de dezvoltare), și anume: stimularea sugarului, socializare, limbaj, cognitiv, motor și autoservire.

Unele abilități se întâlnesc simultan în mai multe arii. De exemplu, abilitățile de limbaj necesită abilități cognitive și motorii, sau abilitățile de socializare presupun abilități de limbaj.

Ghidul este realizat în intenția de a fi utilizat ca instrument pentru întocmirea planurilor de intervenție educaționale personalizate și nu ca instrument de evaluare a vârstei mintale.

Întrucât ghidul este foarte voluminos, ~ 500 pagini, ne propunem să prezentăm inventarul abilităților dintr-o singură grupă de vârstă pe toate cele 5 arii de dezvoltare.

Se adresează copiilor preșcolari și copiilor cu deficiență mintală/dizabilitate intelectuală ușoară. Administrarea începe cu 1 an sub vârsta cronologică pentru copiii obișnuiți și cu 2 ani în cazul DM ușoare. Programul începe cu primul item pe care copilul nu-l poate realiza.

VÂRSTA 5 – 6 ANI

a) Aria socializare

73. Numește sentimentele pe care le încearcă: furie, bucurie, iubire
74. Se joacă cu 4 – 5 copii, cooperând într-o activitate fără a fi supravegheat permanent
75. Explică altora regulile unui joc sau ale unei activități
76. Imită roluri de adult
77. Participă la conversație în timpul mesei
78. Respectă regulile unui joc de raționament verbal
79. Își consolează prietenii de joacă atunci când sunt necăjiți
80. Își alege singur prietenii

81. Planifică și construiește folosind unelte simple
82. Își stabilește singur obiective de îndeplinit și duce la bun sfârșit activitatea
83. Joacă el însuși roluri din povești sau folosește marionete

b) Aria limbaj

86. Poate indica: câteva, multe, sau mai multe obiecte
87. Își spune adresa
88. Își spune numărul de telefon
89. Indică: „cel mai mult, cel mai puțin, câteva (puține) obiecte”
90. Spune glume simple
91. Relatează întâmplări din experiența sa zilnică
92. Descrie locația sau mișcarea folosind prepozițiile – *de la, către, peste, departe de*
93. Răspunde cu o explicație la întrebarea „de ce?”
94. Așază 3–5 imagini în ordine corectă, reprezentând o poveste și spune povestea
95. Definește cuvinte
96. Poate să dea opusul (antonimul) unui cuvânt
97. Poate răspunde la întrebări de genul: „*Ce se întâmplă dacă...* Ex.: *...scapi un ou din mână?*”
98. Folosește corect noțiunile de „ieri” și „mâine”
99. Întreabă ce înseamnă cuvintele noi sau nefamiliare lui

c) Aria autoservire

91. Este responsabil pentru o sarcină gospodărească săptămânală
92. Își alege îmbrăcăminte potrivită în funcție de temperatură și de ocazie
93. Se oprește la bordură, privește în ambele părți și traversează strada fără să i se dea instrucțiuni verbale
94. Se servește singur la masă și dă mai departe platoul de servit
95. Își prepară singur o mâncare simplă care-i place
96. Este responsabil pentru o sarcină gospodărească zilnică (așezarea mesei, aruncatul gunoiului)
97. Își potrivește temperatura apei pentru duș sau baie
98. Își prepară singur sandvișul
99. Merge singur la grădiniță, la un teren de joacă sau la magazin, la distanța de până la două străzi de casă
100. Taie alimente moi cu cuțitul (banane, cartofi fierți, pâine)
101. Găsește WC-ul potrivit fiecărui sex într-un loc public
102. Ridică, duce, așază tava de servit (la cantină)
103. Leagă șnurul la glugă
104. Își încheie singur centura de siguranță în mașină

d) Aria cognitivă

87. Numără până la 20 obiecte și spune câte sunt
88. Numește 10 numerale scrise
89. Numește stânga – dreapta raportat la propriul corp
90. Spune în ordine literele alfabetului
91. Își scrie numele cu litere de tipar
92. Citește 5 litere ale alfabetului
93. Aranjează obiecte în ordine, după lungime și lățime
94. Citește literele mari ale alfabetului

95. Așază cifrele de la 1 la 10 în ordine adecvată
96. Numește pozițiile obiectelor: primul, al doilea, al treilea
97. Citește literele mici ale alfabetului
98. Asociază literele mari cu cele mici ale alfabetului
99. Arată (indică) numerele numite de la 1 la 25
100. Copiază un romb
101. Completează un labirint simplu
102. Numește în ordine zilele săptămânii
103. Face adunări și scăderi cu numere până la 3
104. Își spune data nașterii (ziua și luna)
105. Recunoaște 10 cuvinte scrise
106. Poate prevedea ce va urma (după situație)
107. Arată obiecte întregi și jumătăți
108. Numără de la 1 la 100

e) Aria motorie

112. Scrie litere de tipar mari, dispartate, la întâmplare pe hârtie
113. Merge în echilibru pe o bârnă, înainte, înapoi, lateral
114. Țopăie
115. Se dă în leagăn, inițiind și menținând mișcarea
116. Desface degetele și cu cel mare le atinge pe celelalte pe fiecare în parte
117. Poate copia litere mici
118. Urcă scările de lemn sau treptele toboganului înalt de 3 m
119. Bate cu ciocanul un cui
120. Driblează mingea cu direcție
121. Colorează în interiorul conturului 95%
122. Poate decupa poze din reviste, fără a depăși mai mult de 0,5 cm de la contur
123. Folosește ascuțitoarea
124. Copiază desene complicate
125. Rupe forme simple din hârtie
126. Îndoiaie un pătrat de hârtie de două ori pe diagonală în imitație
127. Prinde mingea moale sau un săculeț cu nisip cu o mână
128. Poate sări singur coarda
129. Lovește mingea cu paleta sau cu bățul
130. Ridică de jos un obiect în timp ce aleargă
131. Patinează înainte aproximativ 3 m
132. Merge pe bicicletă
133. Se dă cu sania
134. Merge sau se joacă într-un bazin cu apă până la nivelul taliei
135. Conduce un vehicul de jucărie (camion) împingându-se cu un picior
136. Sare și se învârtește într-un picior
137. Își scrie numele cu litere de tipar pe o foaie liniată
138. Sare de la înălțimea de 30 cm și aterizează pe tălpi
139. Stă într-un picior fără sprijin, cu ochii închiși, 10 secunde
140. Stă atârnat de o bară orizontală 10 secunde, susținându-și greutatea în brațe

Subliniem importanța deosebită a ghidului Portage în special pentru cei care lucrează cu copiii cu dizabilități. Fiecare item al ariilor este prevăzut cu sugestii de exerciții pentru dezvoltarea abilității respective.

Astfel, scala este și un instrument de evaluare a achizițiilor în cele 5 arii, dar și un suport pentru alcătuirea programelor de intervenție educațională personalizate.

Acest Ghid a fost scris pentru a asista părinții, profesorii și alte persoane care lucrează cu copiii cu dizabilități severe. Ghidul indică vârstele aproximative la care copiii fără dizabilități ating anumite praguri sau „borne” în dezvoltarea lor.

Ghidul este împărțit în opt arii ale dezvoltării: locomoția; ocupația; domeniul social sau personal; îmbrăcatul; hrănitul; spălarea; mersul la toaletă; comunicarea și limbajul.

Autorul, Jim Dale, a mai scris „Ghidul Stimulării” în 1990, dând sfaturi detaliate despre modalitățile de a ajuta copiii cu dizabilități să atingă pragurile dezvoltării menționate în „Ghidul Progresului”.

Vom reda selectiv câteva pagini din acest ghid.

Dezvoltare locomotorie

Vârsta	Stadiile dezvoltării	Data evaluării					
10 luni	(s) Stă bine în scaun						
	(s) Se poate târî (merge de-a bușilea) înainte și înapoi						
	(p) Plăcere evidentă la încercarea de legănare						
11 luni	(s) Folosește mobila ca să se tragă și să se ridice în picioare						
	(l) Poate merge susținut de mâini						
12 luni	(l) Merge sprijinit de mobilă sau de perete						
	(l) Umblă în „patru labe” (mâini și picioare)						
13 luni	(s) Se prăbușește pe spate de la stat în picioare la stat în șezut						
	(s) Poate sta singur pentru câteva momente						
14 luni	(l) Merge ținut de o mână						
	(l) Se târăște pe scări						
15 luni	(l)(s) Merge singur nesigur pe sine pentru puțin timp						
16 luni	(s) Se cațără și stă într-un scaun pentru adulți						
17 luni	(l) Urcă și coboară scările ținut de o mână						
	(l) Poate să se ridice în picioare						
	(s) Stă fără să se țină de nimic						
18 luni	(s) Merge în picioare pe o bază largă. Cade adesea.						
	(s) E capabil să țină o jucărie în timp ce merge						
19 luni	(s) E capabil să tragă o jucărie în timp ce merge						
	(s) Merge bine: picioarele sunt numai puțin depărtate						
20 luni	(l) Începe să sară fără să se țină de nimic						
21 luni	(l) E capabil să meargă invers						
22 luni	(l) Urcă și coboară scările cu două picioare pe scară (ținându-se de balustradă, și nu de un adult)						
23 luni	(l) Fuge. Nu se poate opri brusc și nici să ia curba repede						
2 ani	(l) Lovește o minge fără să se dezechilibreze						
	(l) Ridică un obiect de pe jos fără să se dezechilibreze						
2 ¼ ani	(p) Sare câțiva centimetri ca să aterizeze pe un picior. Un pas-săritura						

	(s) E capabil să stea pe vârfurile degetelor de la picioare						
2 ¾ ani	(g) Împinge o jucărie cu o mișcare sigură						
	(p) Mișcări ample ale corpului în ritm puternic						
3 ani	(l) Urcă scările cu un picior pe treaptă						
	(l) Coboară scările cu două picioare pe treaptă						
	(g) Merge vertical și e sigur de sine						
3 ½ ani	(s) Sare de pe ultima treaptă cu ambele picioare						
	(s) Stă într-un picior cu momente de balans						
	(g) Copilul poate merge de-a lungul unei scânduri						
4 ani	(l) Coboară scările cu un picior pe treaptă						
	(s) Poate alerga pe vârfurile degetelor de la picioare						

Activitățile

Vârsta	Stadiile dezvoltării	Data evaluării					
19 luni	(l) Va încerca să copieze o linie dreaptă; desenează						
	(p) E capabil să potrivească inserarea pătratelor și a cercurilor la locurile lor dacă îi este dat să aleagă						
	(s) Începe să arate preferințe de folosire a unei anumite mâini						
20 luni	(g) Este capabil să potrivească triunghiul în tabla de forme (incastru)						
	(p) Poate sorta două culori tari contrastante						
	(l) Mâzgălește fără încurajări						
21 luni	(l) Încearcă să imite liniile de creion verticale						
	(l) Construiește un turn din cinci cuburi						
	(s) Îi plac poeziile pentru copii și încearcă să participe						
22 luni	(g) Dacă i se arată, poate îndoi o hârtie						
	(s) Explorează mediul înconjurător în mod energic						
	(l) Un carton cu 3 sau 4 imagini pe el: copilul poate arăta imaginea cerută						
23 luni	(l) Încearcă să imite liniile circulare						
	(p) E capabil să înșire mărgelile mari (înșiră pe ață cu un vârf tare)						
	(g) Îi place să termine o acțiune/situație; să închidă ușa, spre exemplu						
2 ani	(l) Poate răsuci mânerul rotund al unei uși sau un șurub etc.						
	(l) Construiește un turn din șase cuburi						
	(l) Poate plasa trei sau patru cuburi în rând (tren)						
	(p) Încearcă să imite liniile de creion orizontale						
2 ani și 3 luni	(l) O singură tablă de forme: cerc, pătrat și triunghi inserate corect						
	(g) Apa, nisipul și lipiciul sunt foarte interesante (apreciere tactilă: umplând și golind vase)						
	(g) Poate potrivi jucăriile una cu alta (legături simple)						

	(s) Multe lucruri zilnice sunt recunoscute atunci când vede modelul mărimii						
	(p) Poate potrivi membrele mobile ale unei păpuși cu ale lui (braț, picior, cap, trunchi, gură, ochi, urechi etc.)						
2 ani și 6 luni	(g) Îi place să deseneze cu degetul						
	(l) Poate imita liniile orizontale						
	(l) Verbalizează în timp ce desenează: haina, lingura, cana, etc.						
	(s) E capabil să taie cu foarfeca						
2 ani și 9 luni	(l) Construiește un turn din opt cuburi						
	(p) Recunoaște o acțiune din imagine						
	(g) Recunoaște mărimile în mod grosolan: mare și mic						
	(g) Este interesat în a face ordine (ajută să pună lucrurile la locurile lor)						
3 ani	(s) Potrivește trei culori primare						
	(l) Copiază un cerc (desenează)						
	(p) Îi place să se joace pe podea cu cutii, cuburi, cărămizi etc						
	(l) Construiește un turn din nouă sau zece cuburi						
	(g) Îi place să aibă alternative						
	(p) Poate mânui o pensulă mare, nu doar atingere						
3 ani și 3 luni	(s) Îi plac foarte mult poeziile pentru copii (știe câteva?)						
	(g) Începe să aibă conceptul de număr (unu, doi, mai multe)						
	(s) Desenează un bărbat cu cap și de obicei o altă componentă a corpului						
	(s) Poate identifica T de la „tata” (îl poate scrie cu degetul?)						

Hrănire

Vârsta	Stadiile dezvoltării	Data evaluării					
1 lună	(s) Țipă foarte tare când îi este foame						
3 luni	(s) Recunoaște momentul hranei după biberon						
	(s) Face mișcări de întâmpinare nerăbdătoare						
6 luni	(s) Pune mâna pe biberon și îl mângâie în timpul hrănitului						
	(s) Pune mâinile pe cană când e ținută între buze						
9 luni	(s) Încearcă să apuce lingura când e hrănit						
	(s) Ține, mușcă din biscuit: înmoaie conținutul în gură						
	(s) Poate mesteca cu dinții din față						
1 an	(p) Biberonul nu mai e folosit						
	(s) Bea din cană cu puțin ajutor						
	(g) Are preferințe pentru anumite mâncăruri devenite cunoscute						
	(g) Poate să se hrănească cu degetele pentru o parte din hrană						

	(s) Ține lingura, dar nu o poate folosi singur								
1 an și 3 luni	(s) Când i se dă de băut, poate să se aibă încredere să i se dea să țină cana								
	(g) Duce lingura la gură singur, dar adultul trebuie să umple lingura								
1 an și 6 luni	(p) Ridică și ține cana între amândouă mâinile. Se poate să o scape din mână după ce termină								
	(g) Ține lingura și o duce la gură fără să o rotească sau să o verse (sau foarte puțin)								
1 an și 9 luni	(s) Bea fără să o verse mult								
	(g) Poate să-i dea farfuria/cana „mamei” când e goală								
2 ani	(s) Ridică cana să bea și o pune la loc pe masă								
	(l) Se hrănește cu lingura fără să verse								
	(s) Mestecă bine								
2 ani și 6 luni	(g) Îi plac „ritualurile” din timpul mesei (să se pregătească, să se servească etc.)								
	(g) Comportamentul variază în funcție de cum îi place o mâncare								
	(s) Mănâncă bine cu lingura și poate folosi o furculiță								
	(s) Cere mâncare și de băut								
3 ani	(g) Legumele sunt acceptate acum în formă „semi-solidă”, nu strivite și nici amestecate cu restul								
	(g) Are nevoie de puțin (sau deloc) ajutor la mâncat și băut								
	(s) Mănâncă cu furculița sau lingura. Împinge mâncarea								
	(p) Poate turna								
4 ani	(s) Mânuieste cu grijă furculița și lingura								
	(g) Ajută să se pună masa (nu doar tacâmurile)								
	(g) Poate avea nevoie de servetele. Nu de bavețică								
5 ani	(g) Copilul își curăță farfuria, dar refuzurile sunt definitive								
	(s) Folosește cuțitul și furculița								
	(p) Poate spăla și șterge vasele								
6 ani	(g) Îi place și vrea să încerce mâncăruri noi								
	(g) E capabil să folosească cuțitul pentru tăiat								
	(g) Ia mai multă mâncare decât poate mânca								

Comunicarea și limbajul

Vârsta	Stadiile dezvoltării	Data evaluării					
10 luni	(g) E capabil să imite o mișcare de „pa-pa” (la revedere)						
	(p) Răspunde la „Unde e pantoful tău?” sau „Pantoful?” prin atingere sau indicare cu privirea						
	(p) Poate copia unele gesturi simple, naturale, idiografice						
11 luni	(p) Scutură capul pentru „Nu”						

	(p) Folosește sunete asociate cu obiecte (ex. „miau”= pisica)								
	(p) Poate potrivi un obiect cu un alt obiect								
1 an	(s) Înțelege comenzi simple asociate cu gesturi (naturale). (ex. „vino aici”, „deschide gura” etc.)								
	(g) Poate înțelege câteva expresii simple ((p) – vorbite, gesticulate sau prin semne)								
	(p) Folosește un singur gest „natural” pentru a cere ceva (când i se aduce aminte)								
1 an și 3 luni	(p) Poate aduce cuiva o cană ca să îi arate că îi este sete								
	(p) Pronunță cuvinte formate din două silabe la fel (duplicate) (pa-pa, bau-bau, poc-poc)								
	(p) Folosește un singur gest natural în mod pozitiv și adecvat (nu trebuie să i se reamintească)								
1 an și 6 luni	(s) Cere un obiect prin indicare								
	(g) Poate face legătura dintre un obiect și o imagine								
	(p) E capabil să copieze câteva semne idiografice (cu promptitudine)								
1 an și 9 luni	(l) Trage o persoană ca să obțină ceva de la ea sau să obțină o jucărie								
	(g) Poate spune „mulțumesc (mersi)”								
	(p) Încearcă să imite câteva cuvinte (vorbite, gesticulate sau prin semne)								
2 ani	(g) Numește imagini din carte								
	(s) E capabil să spună sau să facă semne pentru două sau trei cuvinte cu înțeles								
	(p) Poate arăta sau atinge câteva părți ale corpului când e întrebat								
2 ani și 3 luni	(s) Folosește două cuvinte împreună (ex. „mami-pălărie” sau „lapte-gata”)								
	(p) Inventează gesturi proprii și semne pentru a-și face cunoscute dorințele								
	(s) Îi place să asocieze obiectele la denumirile lor								
2 ani și 6 luni	(g) Îi place ritmul cuvintelor (îi plac poeziile pentru copii)								
	(s) Îi plac poveștile simple din cărțile cu imagini								
	(s) Vorbește când se joacă și gesticulează când vorbește								
2 ani și 9 luni	(p) Înțelege câteva poziții (ex. în, pe, sub...)								
	(p) Poate face o propoziție din două cuvinte și o prepoziție, incorectă dar cu sens (ex. „cuțit în cutie”)								
	(p) Încercări spontane de a repeta majoritatea cuvintelor								
3 ani	(g) Poate identifica câteva litere mari								
	(s) Folosește pluralul								
	(p) Asociază verbul cu substantivul (ex. pantofi – merge)								
3 ani și 6 luni	(g) Poate asocia „M” cu „Mama”								
	(s) Folosește câteva pronume (eu, tu, mie, a mea)								

	(p) Poate denumi câteva culori comune						
4 ani	(l) Cunoaște câteva poezii pentru copii (nu doar le recunoaște)						
	(p) Poate folosi trecutul						
	(p) Răspunde la întrebări cu „da” și „nu” (nu doar acceptă sau refuză ceva ce i se oferă)						
4 ani și 6 luni	(l) Începe să pună întrebări						
	(s) Confundă realitatea cu fantezia în poveștile pe care le relatează						
5 ani	(g) Recunoaște propriul nume (citit, scris sau Braille)						
	(s) Îi plac mult poveștile și le pune în practică în detaliu mai târziu						

3. FIȘA DE DEZVOLTARE PSIHOMOTORIE A COPIILOR (0 – 6 ani)

Autor: Centrul de neuro-psihiatrie infantilă – Timișoara.

Sursa bibliografică: P. Arcan, D. Ciumăgeanu - „Copilul deficient mintal”, 1980.
Instrucțiuni de administrare și notare se găsesc în lucrare.
Vom reda itemii pe grupe de vârstă (3).

a) Fișa pentru 0 – 1 an

0 – 3 luni:

1. reflexul suptului
2. reflexul clipitului
3. ține pumnul strâns
4. culcat pe burtă se sprijină pe antebrațe
5. ținut în brațe, capul se clatină
6. culcat pe spate ține capul lateral
7. ține o jucărie în mână două secunde
8. apare surâsul
9. privește obiectele în mișcare
10. privește fețele celor din jur
11. se joacă cu mâinile
12. se înviorează la vederea biberonului
13. plânge la foame și disconfort
14. gângurește și vocalizează prelungit

3 – 6 luni:

1. reflexul de pedalare
2. întoarcere de pe burtă pe spate și invers
3. ținut în brațe menține capul drept
4. stă în șezut sprijinit
5. întinde mâna și apucă jucăria
6. culcat pe spate își ridică puțin capul
7. distinge dulcele de amar
8. întoarce capul la sunete
9. urmărește cu ochii mișcarea unei persoane
10. se joacă cu obiecte sunătoare

11. se agită în așteptarea mâncării
12. râde la stimulul persoanelor din jur
13. trece o jucărie dintr-o mână în alta
14. deosebește membrii familiei de străini
15. vocalizează perfect, modulându-și vocea

6 – 9 luni:

1. susținut, apare reflexul de pășire
2. stă singur în șezut
3. se târăște în patru labe
4. apucă cu palma și degetele
5. întinde mâna după oameni și jucării
6. menține două cuburi în mână și privește pe al treilea
7. imită lovirea în masă cu lingura
8. face: „pa – pa”
9. imită gestul: Bravo!
10. spune polisilabic: ma – ma, bo – bo, da – da
11. execută la cerere unele mișcări
12. stă singur, ținându-se de obiecte
13. încearcă să meargă, ținându-se de obiecte
14. se interesează de obiecte și de jucării noi
15. caută și găsește obiecte din jur

9 – 12 luni:

1. reacție de apărare la musca de pe față
2. se târăște cu îndemânare
3. merge ținut de o mână
4. se ridică în picioare pentru scurt timp
5. e atent și ascultă muzica
6. localizează zgomote îndepărtate
7. arată locul ciupit
8. ajută la îmbrăcare
9. dă un obiect la cerere
10. încearcă să mănânce cu lingura
11. imită gestul de-a mângâli
12. înțelege interdicția
13. merge singur
14. arată nasul, părul, gura, la cerere
15. are un vocabular de 1 – 3 cuvinte

b) Fișa pentru 1 – 3 ani

12 – 18 luni:

1. dispare reflexul suptului după luna 13
2. merge cu pași inegali, baza lărgită
3. se cațără pe pat și pe scaun
4. urcă scara ținut de o mână
5. deschide cutii și sertare
6. preferă culori vii, în special roșu
7. aude sunetele de la o distanță mică
8. vede și ridică obiecte mici

9. respinge un miros neplăcut
10. arată interes pentru imagini colorate
11. arată la cerere ochii și nasul
12. aduce o jucărie la cerere
13. trage o linie cu creionul, imitând
14. face o construcție cu 3 – 4 cuburi
15. se servește de linguriță
16. are un vocabular de 3 – 6 cuvinte
17. urmărește câteva poze din carte
18. execută: „hai la mama”

18 – 24 luni:

1. reflexul de urinare, indicat cu o secundă înainte
2. fuge bine, cade rar
3. urcă treptele, ținându-se de balustradă
4. lovește mingea cu piciorul, la cerere
5. poate răsfoi o carte
6. recunoaște o melodie des auzită
7. îi place și preferă dulcele
8. ridică și aduce obiecte mici
9. aude sunetele fine din apropiere
10. face o construcție din 4 – 6 cuburi
11. încearcă să îndoiaie o foaie, imitând
12. scoate dopul de la o sticlă
13. desenează un cerc, imitând
14. aduce la cerere obiecte diferite
15. ajută la aranjatul lucrurilor sale
16. vocabular de minimum 12 cuvinte
17. începe să folosească propoziții scurte
18. utilizează pronumele

24 – 36 luni:

1. control sfincterian format
2. se duce singur la oliță
3. urcă și coboară treptele
4. se joacă cu alți copii
5. se orientează în spațiul obișnuit
6. construiește din cuburi
7. începe să danseze
8. privește imagini și le înțelege
9. ajută la îmbrăcare și dezbrăcare
10. cunoaște animalele după imagini
11. numește părțile corpului său
12. numește obiecte din jur
13. numără până la doi
14. vocabular de sute de cuvinte
15. spune „bună ziua”
16. mulțumește când i se dă ceva
17. spune o poezie de o strofă
18. povestește istorioare scurte

c) Fișa pentru 3 – 6 ani

3 – 4 ani:

1. spune numele și prenumele
2. stă în echilibru pe un picior 5 secunde
3. sare la distanță
4. se îmbracă singur sub îndrumare
5. assemblează figuri
6. arată nasul, ochii, gura la alte persoane, imagini
7. denumește cheia, cuțitul, moneda
8. desenează cercul și crucea
9. recunoaște linia mai lungă
10. construiește un „pod” după model
11. execută 3 comenzi
12. arată atâtea obiecte câte degete

4 – 5 ani:

1. sare într-un picior
2. merge călcâi – deget
3. prinde mingea
4. cunoaște culorile
5. desenează un pătrat
6. distinge dimineața, după masa, seara
7. analogii opuse (2 din 3)
8. desenează un omuleț (3 părți)
9. numără 4 – 5 jetoane
10. cunoaște 13 verbe din 20
11. îndeplinește 5 comenzi
12. cunoaște utilitatea obiectelor

5 – 6 ani:

1. echilibru pe un picior (10 secunde)
2. mersul călcâi – deget înapoi
3. sesizează lacune în desene
4. repetă 12 silabe
5. știe din ce sunt făcute lucrurile
6. desenează omulețul (6 părți)
7. compară două obiecte din amintire
8. copiază romb
9. arată mâna dreaptă, ochiul stâng
10. numără 13 jetoane
11. spune o poezie de 3 – 4 strofe
12. definește noțiuni (6 din 9)

Pentru toate cele 3 fișe examinarea începe cu itemul 1 înscris în grupa de vârstă căreia îi corespunde copilul. Dacă răspunsurile sunt negative la mai mult de 3 – 4 itemi prevăzuți pentru vârsta respectivă, examinatorul coboară la itemii din grupa de vârstă inferioară. Dacă copilul reușește la 9 – 10 itemi ai vârstei sale, investigația va continua la grupa de vârstă imediat superioară.

Notare: Pentru fiecare performanță se acordă 1 punct care se notează în rândul corespunzător vârstei copilului examinat. Punctele vor fi unite cu o linie continuă care trebuie

comparată cu linia punctată ce indică dezvoltarea standard. Linia care unește punctele poate fi discontinuă dacă unele performanțe n-au fost îndeplinite. În cazul liniei discontinui, rămănerile în urmă pot fi ușor detectate și urmărite ulterior în dezvoltarea copilului.

Scorul individual (SI) se calculează astfel:

$$SI = \frac{(nr.puncte + 113) \times 100}{scorul\ standard}$$

Scorul standard: 3 – 4 ani = 125 p
4 – 5 ani = 137 p
5 – 6 ani = 149 p

Se consideră ca normale și valori de 90 – 95 din valoarea standard.

Dacă copilul nu rezolvă toți itemii, atunci SI este dat de proporția pe care o reprezintă această parte din totalul itemilor vârstei.

$$SI = \frac{[nr.puncte + (Sc.st - sv)] \times 100}{Sc.st}$$

în care:

Sc.st = scorul standard pentru vârsta respectivă, care cuprinde toți itemii de la naștere până la vârsta copilului.

sv = numărul de itemi cuprinși în etapa de vârstă cu care începe examinarea.

Copii cu un SI sub 85% vor fi orientați spre examinări neuro-psihiatrice pentru precizarea cauzelor și diagnostic.

4. **APRECIEREA DEZVOLTĂRII PSIHICE A COPILULUI PREȘCOLAR**

Sursa bibliografică: „Aprecierea dezvoltării psihice la copilul preșcolar (I. Chiriac, A. Chițu) Ed. Medicală București 1980).

Este o metodă de investigare a dezvoltării psiho-motorii a cărei autori sunt dr. Irina Chiriac și psiholog Angela Chițu.

Metoda urmărește investigarea copilului pe 4 arii de comportament: motor, cognitiv, verbal, socio-afectiv.

Obiectiv:

- cunoașterea caracteristicilor de normalitate în dezvoltarea fizică și psihică între 3 – 6 ani;
- depistarea timpurie a unor rămăneri în urmă în dezvoltarea psihică, în vederea organizării unei intervenții educațional-recuperative.

a) **Comportament motor (M)**

M I. Echilibru în ortostatism:

M I.1 Poziție de echilibru, mers echilibrat

M I.2 Sărituri peste un obstacol sau de pe un picior pe altul

- M II. Coordonare oculomotorie:**
 - M II.1 Plierea hârtiei și mișcări de coordonare ochi-mână
 - M II.2 Desenarea după model a unei figuri geometrice
- M III. Coordonare generală corp – segmente:**
 - M III.1 Mișcări de orientare în schema corporală proprie

b) Comportament cognitiv (C)

- C I. Identificarea unor poziții spațiale, percepția însușirilor obiectelor (lungime, mărime, greutate, culoare):**
 - C I.1 Identificarea unor poziții spațiale
 - C I.2 Percepția lungimii
 - C I.3 Percepția mărimii, greutateii, culorilor
- C II. Activitatea de reprezentare**
 - C.II.1 Recunoașterea unor lacune în desen
- C III. Percepția temporală, noțiuni de orientare temporală**
 - C III.1 Diferențierea momentelor zilei
 - C III.2 Diferențierea anotimpurilor
 - C.III.3 Cunoașterea zilelor săptămânii
- C IV. Activitatea de memorie și gândire**
 - C IV.1 Înțelegerea unor relații
 - C IV.2 Operarea în sfera unor noțiuni generale
 - C IV.3 Operarea mintală asupra noțiunii generale cu denumirea de noțiuni subordonate
 - C IV.4 Recunoașterea utilității unor obiecte
 - C IV.5 Definiere de noțiuni
 - C IV.6 Operații de gândire
 - C IV.7 Asimilarea simbolului numeric

c) Comportament verbal (V)

- V I. Achiziția de categorii gramaticale**
 - V I.1 Utilizarea unor categorii gramaticale
- V II. Vorbire, exprimare corectă**
 - V II.1 Folosirea pluralului
- V III. Limbaj vorbit, limbaj citit**
 - V III.1 Reproducerea unei poezii, relatarea de povestiri după imagini
 - V III.2 Recunoașterea de litere

d) Comportament social – afectiv (S)

- S I. Manifestări de independență, deprinderi de autoservire**
 - S I.1 Autonomie în îmbrăcare
 - S I.2 Autonomie în dezbrăcare
 - S I.3 Executarea unor sarcini casnice
 - S I.4 Deprinderi igienice, simțul ordinii
- S II. Activitatea de joc**
 - S II.1 Jocuri de diferite tipuri, individuale sau colective
- S III. Relațiile cu adulții și copiii**
 - S III.1 Tipuri de relații cu adulții și copiii

Spre exemplificare, pentru vârsta de 6 ani sunt propuși următorii itemi:

6 ANI

A) COMPORTAMENT MOTOR:

- 1) – merge corect într-un cerc desenat pe podea;
- 2) – desenează un romb după model;
- 3) – mișcări corecte de orientare în schema corporală proprie, cu multă ușurință.

B) COMPORTAMENT COGNITIV

- 1) – efectuează o construcție cu 10 – 12 cuburi;
- 2) – indică și denumește 6 – 7 culori sau nuanțe;
- 3) – denumește 3 momente principale ale zilei, relatează activități obișnuite pentru aceste momente;
- 4) – cunoaște și denumește 3 – 4 anotimpuri;
- 5) – enumeră 5 – 7 zile din săptămână;
- 6) – denumește din memorie noțiuni din sfera a 4 – 5 noțiuni integratoare (îmbrăcăminte, mobilă, vehicule, jucării)
- 7) – definește 4 obiecte sau ființe (minge, pisică, haină, cal)
- 8) – stabilește asemănări între 3 noțiuni date: câine – pisică
 măr – pară
 gheată – cizmă
- 9) – numără peste 10 culori.

C) COMPORTAMENT VERBAL

- 1) – folosește corect 3 adverbe de timp (azi, mâine, ieri);
- 2) – relatează pe larg despre 3 imagini date;
- 3) – recunoaște corect 2 – 3 litere.

D) COMPORTAMENT SOCIAL AFECTIV

- 1) – își ordonează singur lucrurile în mod ordonat;
- 2) – știe să joace jocuri de îndemânare (decupaje);
- 3) – comunică mai ușor cu persoanele adulte străine, este mai receptiv și răspunde mai prompt la solicitările acestora.

Material necesar:

- 15 cuburi de lemn, având o singură culoare, cu latura de 5 cm;
- jetoane de carton colorate în 5 culori: roșu, galben, albastru, verde, negru și 3 nuanțe: bleu, roz, portocaliu;
- coli de scris pentru desen și creioane;
- imagini cu animale, flori, jucării, fructe, păsări, îmbrăcăminte, legume, mobilă;
- imagini pentru relatare și povestire.

Notare: Fiecare probă rezolvată se cotează cu 1p.

Se totalizează punctele și se compară cu punctajul total estimat la 6 ani (18p), calculându-se procentajul individual astfel:

$$\frac{\text{Punctaj individual}}{\text{Punctaj total}} = \frac{? \times 100}{18} = \dots\%$$

Valorile cuprinse între 75–100 % reprezintă zona de normalitate psihică.

Valorile sub 75 % reprezintă subnormalitate psihică (retard psihic de diferite grade).

Întârzierea poate fi globală dacă preșcolarul examinat are rezultate negative la unele probe la nivelul tuturor celor 4 comportamente, sau parțială, când nu rezolvă probele la 1 – 2 comportamente.

Metoda Chițu-Chiriac are valoare operativă, permițând stabilirea unui diagnostic individual de dezvoltare psihică pe cele 4 arii comportamentale.

Date suplimentare privind materialul tehnic necesar, tabelele cu caracteristicile de normalitate ale dezvoltării, fișa individuală pentru înscrierea rezultatelor, notarea și calcularea nivelului de dezvoltare (normalitate, subnormalitate) se găsesc în lucrarea menționată anterior.

Amintim că autoarele au propus și o scară de „**Apreciere a dezvoltării neuropsihice la copiii între 1 și 36 luni**” (1977), structurată pe aceleași 4 arii de comportament.

Aceste probe pot semnaliza și localiza anumite dizabilități – deficiențele în dezvoltare indicând și orientând astfel către măsuri adecvate de stimulare.

5.

SCARA DE EVALUARE DENVER (TESTUL DENVER)

Adaptarea și etalonarea lui pe populație de copii românească reprezintă cea mai mare realizare în domeniul psiho-diagnosticului în țara noastră, după 1989 (Mitrofan N.)

Testul cuprinde 105 itemi de dificultate crescândă, structurați în 4 grupe:

1. **Comportamentul social** (reacțiile copilului la factori sociali de mediu)
2. **Comportamentul de adaptare** (coordonarea oculo-manuală, abilități de manipulare, rezolvare de probleme practice).
3. **Comportament verbal** (modul în care e folosit limbajul, vocabularul activ/pasiv, asocieri de cuvinte, abstracții)
4. **Comportament motor** (orientare spațială, coordonare dinamică generală, echilibru, abilități manuale etc.).

Aplicarea testului necesită următoarele materiale:

- un ghem mic de lână roșie
- o jucărie pentru sugari care face zgomot
- 8 cuburi colorate de 2,5 x 2,5 x 2,5 cm (2 albastre, 2 galbene, 2 verzi, 2 roșii)
- o sticlă transparentă cu gâtul de 1 cm
- un clopoțel
- o minge de tenis
- un creion
- stafide
- câteva coli de hârtie velină

Aplicarea acestui test nu se finalizează într-un coeficient de dezvoltare pentru fiecare nivel de vârstă, dar permite conturarea unui scor care încadrează copiii examinați în: normali, suspecți, deficienți, instabili (N. Mitrofan).

Iată comportamentele așteptate în diferite arii de dezvoltare, pe o secvență de vârstă:

VÂRSTA	LIMBAJ	MIȘCĂRI GENERALE	MIȘCĂRI FINE	DEPRINDERI PERSONAL-SOCIALE
0-3 luni	Țipă la naștere. Reacționează la clopoțel. Zâmbește. Gângurește. Vocalizează. Plânge tare, mult când se sperie.	Mișcări armonioase. Ridică capul. Întoarce capul la 45 de grade. Întoarce capul la 90 de grade.	Urmărește linia. Urmărește dincolo de mijloc.	Privește fața. Zâmbește conștient. Zâmbește spontan. Își privește mâinile.
3-6 luni	Se întoarce la chemare. Emite silabe. Imită sunetele vorbirii.	Își ține capul. Se sprijină pe picioare. Se rostogolește. Stă în șezut sprijinit.	Apucă clopoței. Își împreunează mâinile. Se întoarce 180 de grade. Privește bilele. Se întinde ca să apuce.	Manipulează jucăriile. Mănâncă singur.
6-9 luni	Pronunță „tata/mama”-nespecifice. Combină silabe.	Stă singur în șezut. Stă în picioare susținut. Se agață, încercând să se ridice.	Caută un obiect. Strânge bile. Împinge cuburile. Ia 2 cuburi.	Se joacă cu palmele. Indică ce dorește.
9-12 luni	Vorbește neclar (bolborosește). Pronunță „tata/mama” - specifice. Pronunță 1-2 cuvinte.	Stă în picioare 2 secunde. Stă în picioare singur.	Apucă între degete. Lovește 2 cuburi pe care le ține în mână.	Face cu mâna „Pa”. Se joacă cu mingea.
12-18 luni	Pronunță 3-6 cuvinte. Arată două poze/fotografii la cerere.	Se apleacă și revine. Face câțiva pași.	Pune un cub în cană. Mâzgălește. Împrăștie bile. Face turn din 2 cuburi.	Imită activități. Bea din ceașcă.
18-24 luni	Combină/asociază cuvinte. Numește o poză/fotografie la cerere. Arată 6 părți ale corpului la cerere. Arată 4 poze/fotografii la cerere. Vorbește pe jumătate inteligibil.	Merge bine. Merge înapoi. Aleargă. Lovește mingea cu piciorul. Sare în sus.	Face turn din 4 cuburi. Împăturește o foaie de hârtie. Face turn din 6 cuburi.	Ajută în casă. Folosește lingura și furculița.
24 luni-3 ani	Numește 4 fotografii/poze la cerere. Denumeste 2 acțiuni la cerere. Folosește corect pluralul. Folosește pronumele personal. Știe 2 adjective/însușiri. Întreabă „Ce e asta?”	Aruncă mingea peste mână. Sare în lungime. Balansează fiecare picior o secundă.	Reproduce linia verticală și orizontală. Face turn din 8 cuburi.	Se dezbracă. Hrănește păpușa. Are control sfincterian și în timpul nopții.

6.

SCALELE DE DEZVOLTARE GESELL

Aceste scale se adresează vârstei 0-5 ani, au apărut în 1925 și aparțin psihologului Arnold Gesell. Ele au suferit de atunci numeroase revizii.

Obiective: identificarea copiilor cu risc crescut de deteriorare neorologică și întârziere mintală.

Conținut: observarea și evaluarea achizițiilor copiilor mici în următoarele arii: dezvoltarea limbajului, comportament adaptiv, motric general și motric fin, comportament personal social.

În variantele revizuite (1980, 1987) s-a propus utilizarea unei modalități de calcul al **coeficientului de dezvoltare (DQ)**, dar procedura suferă din cauza absenței unor criterii precise.

Deși testul a avut și mai are încă o largă utilizare, indicii de fidelitate și validitate nu justifică o decizie corectă în diagnostic, motiv pentru care se recomandă o mare precauție în utilizarea lui (N. Mitrofan).

7.

SCARA BRUNET - LÉZINE

Sursa bibliografică: U. Șchiopu „Introducere în psihodiagnostic”.

Autoarele acestui test (O. Brunet și I. Lézine) au adaptat pentru copiii francezi bateria A. Gesell. Scala este alcătuită din 10 probe pentru fiecare etapă de dezvoltare.

Itemii sunt repartizați pe cele 4 domenii:

- motor – postural (P)
- limbaj (L)
- conduită de adaptare față de obiecte (C)
- relații sociale și personale (S).

PREZENTAREA SCĂRII:

1 lună

- P₁ Ridică capul din când în când în poziția șezând
- P₂ Pe burtă, ridică nesigur capul (clătinându-l)
- P₃ Pe burtă, se târăște
- P₄ Reacționează la zgomotul clopoțelului
- C₅ Urmărește inelul rotit cu 90°
- S₆ Fixează cu privirea fața examinatorului.

Întrebări:

- P₇ Strânge degetul introdus în mâna sa?
- L₈ Emite sunete guturale?
- S₉ Încetează să plângă la voce sau apropiere?
- S₁₀ Reacție anticipată la supt?

2 luni

- P₁ În poziție șezândă stă un moment cu capul ridicat
- P₂ Pe burtă, își ridică umerii și capul
- P₃ Ține capul ridicat, în poziție șezândă

- C₄ Urmărește cu ochii persoana care se deplasează
- C₅ Urmărește inelul rotit cu 180°
- S₆ Mîmică de răspuns la fața examinatorului.

Întrebări:

- P₇ Se întoarce de pe o parte pe spate?
- L₈ Emite mai multe vocalize?
- S₉ Se mobilizează când i se vorbește?
- S₁₀ Surâde fețelor familiale?

3 luni

- P₁ În poziție așezată își menține capul ridicat
- P₂ Pe burtă, se sprijină pe antebrațe
- C₃ Privește cubul pus pe masă
- C₄ Ține jucăria, mișcare involuntară (de scuturare)
- C₅ Întoarce capul pentru a urmări un obiect
- S₆ Surâde la surâsul examinatorului.

Întrebări:

- P₇ Prinde scutecul (cearșaful) și-l trage spre el?
- L₈ Pălăvrăgește: vocalizare prelungită?
- S₉ Se animă la vederea biberonului sau a sânelui?
- S₁₀ Se joacă cu mâinile sale?

4 luni

- P₁ Pe burtă, cu picioarele în extensie
- P₂ Pe burtă, ridică umerii și capul
- C₃ Așezat la masă, pipăie marginea mesei
- C₄ Privește pastila pusă pe masă
- C₅ Pe spate, mișcare de prindere a inelului
- C₆ Pe spate, scutură jucăria privind-o

Întrebări:

- P₇ Își acoperă fața cu cearșaful?
- L₈ Vocalizează când i se vorbește?
- S₉ Râde în hohote?
- S₁₀ Întoarce capul spre cel care-l strigă?

5 luni

- P₁ Stă așezat, cu susținere ușoară
- P₂ Pe spate, face mișcări pentru înlăturarea șervetului care-i acoperă capul
- C₃ Apucă cubul de jucărie la contact
- C₄ Ține în mână un cub și-l privește pe cel de-al doilea
- C₅ Întinde mâna spre obiectul oferit
- S₆ Surâde în oglindă.

Întrebări:

- P₇ Adună jucăria aflată la îndemâna lui?
- L₈ Țipă de bucurie?
- S₉ Se descoperă prin mișcări de pedalare?
- S₁₀ Râde și vocalizează manipulându-și jucăriile?

6 luni

- P₁ Ținut vertical, suportă o parte din greutatea trupului său
- P₂ Pe spate, înlătură șervetul care-i acoperă capul
- C₃ Strânge-apucă atunci când îl vede
- C₄ Ține 2 cuburi și-l privește pe al treilea
- C₅ Așezat, apucă inelul cu o mână
- C₆ Lovește în masă cu lingura

Întrebări:

- P₇ Stă așezat mai mult timp dacă e sprijinit?
- L₈ Gângurește?
- S₉ Își prinde picioarele cu mâinile?
- S₁₀ Distinge fețele familiare de cele necunoscute?

7 luni

- P₁ Așezat, stă fără sprijin puțin timp
- P₂ Stând așezat cu sprijin, înlătură șervetul care-i acoperă capul
- C₃ Apucă două cuburi – unul în fiecare mână
- C₄ Apucă pastila „șterpelind-o”
- C₅ Ridică ceașca de toartă
- S₆ Întinde mâna spre oglindă

Întrebări:

- S₇ Își trece jucăriile dintr-o mână în alta?
- L₈ Emite mai multe silabe?
- S₉ Își duce picioarele la gură?
- S₁₀ Poate mânca griș cu lingurița?

8 luni

- P₁ Se ridică până în poziția așezat
- P₂ Pe burtă, înlătură șervetul care-i acoperă capul
- C₃ Apucă al treilea cub, lăsându-le pe primele două
- C₄ Apucă pastila cu ajutorul degetului mare
- C₅ Caută lingura căzută
- C₆ Examinează clopoțelul

Întrebări:

- P₇ Se întoarce de pe spate pe burtă?
- L₈ Participă la „cucu-bau”?
- S₉ Se joacă aruncându-și jucăriile?
- S₁₀ Se joacă cu mâinile sale?

9 luni

- P₁ Stă în picioare sprijinit
- P₂ Așezat fără sprijin, înlătură șervetul
- C₃ Ridică ceașca și apucă cubul
- C₄ Apucă pastila între degetul mare și arătător
- C₅ Trage inelul de sfoară
- C₆ Face să sune clopoțelul

Întrebări:

- P₇ Mișcări de mers-susținut sub braț?
- L₈ Spune un cuvânt din două silabe?

- S₉ Reacționează la cuvinte familiare?
- S₁₀ Face „La revedere” și „Bravo”?

10 luni

- P₁ În picioare sprijinit, ridică un picior
- P₂ Găsește jucăria sub șervet
- C₃ Pune sau scoate un cub din ceașcă
- C₄ Caută pastila prin flacon
- C₅ Scoate cercul din incastu
- C₆ Caută limba clopoțelului

Întrebări:

- P₇ Se ridică singur?
- L₈ Repetă un sunet auzit?
- S₉ Înțelege o interdicție?
- S₁₀ Bea din ceașcă sau dintr-un pahar?

12 luni

- P₁ Merge ținut de mână
- P₂ Apucă un al treilea cub, ținându-le pe primele două
- C₃ Lasă un cub în ceașcă
- C₄ Imită zgomotul lingurii în ceașcă
- C₅ Pune cercul în incastu
- C₆ Mâzgălește puțin dacă i se arată cum

Întrebări:

- P₇ În picioare, se apleacă pentru a ridica o jucărie?
- L₈ Spune trei cuvinte?
- S₉ Oferă la ordin sau la gest?
- S₁₀ Repetă acte care au provocat râsul?

15 luni

- P₁ Merge singur
- C₂ Turn de două cuburi
- C₃ Umple ceașca cu cuburi
- C₄ Introduce pastila în flacon
- C₅ Plasează cercul în incastu când i se cere
- C₆ Mâzgălește când i se cere

Întrebări:

- P₇ Urcă în patru labe scările?
- L₈ Spune cinci cuvinte?
- S₉ Arată cu degetul ce vrea?
- S₁₀ Bea singur din ceașcă?

18 luni

- P₁ Împinge mingea cu piciorul
- C₂ Turn de trei cuburi
- C₃ Întoarce paginile unei cărți
- C₄ Scoate pastila din flacon
- C₅ Se adaptează inversării planșetei
- L₆ Numește una sau două imagini

Întrebări:

- P₇ Urcă scările ținut de mână?
- L₈ Spune cel puțin 8 cuvinte?
- S₉ Se folosește de linguriță?
- S₁₀ Își cere olița?

21 luni

- P₁ Dă cu piciorul în minge dacă i se arată cum
- C₂ Turn din cinci cuburi
- C₃ Aliniază cuburile pentru a imita un tren
- S₄ Așază 3 cuburi când i se cere
- C₅ Arată cinci părți părți ale corpului uman, pe imaginea păpușii
- L₆ Așază pătratul în incastu

Întrebări:

- P₇ Coboară scara ținut de mână?
- L₈ Asociază două cuvinte?
- L₉ Cere mâncare și apă?
- S₁₀ Imită acțiuni simple ale adultului?

24 luni

- P₁ Dă cu piciorul în minge când i se cere
- C₂ Turn de 6 cuburi
- C₃ Încearcă să îndoie o hârtie
- C₄ Imită o linie
- C₅ Pune trei piese în incastu
- L₆ Numește două sau arată patru imagini

Întrebări:

- P₇ Urcă și coboară singur scările?
- L₈ Propoziții din mai multe cuvinte?
- L₉ Se numește prin prenume?
- S₁₀ Se joacă cu mâinile sale?

30 luni

- P₁ Încearcă să stea într-un picior
- C₂ Turn din opt cuburi
- C₃ Pod din trei cuburi
- C₄ Imită linia verticală și orizontală
- C₅ Se adaptează la întoarcerea planșetei pentru trei piese
- L₆ Numește cinci sau arată șapte imagini

Întrebări:

- P₇ Duce un pahar cu apă sau un obiect fragil?
- L₈ Utilizează pronumele „eu”?
- S₉ Își pune papucii?
- S₁₀ E curat noaptea?

Examinatorul are nevoie de o masă la care mama se poate așeza, ținând comod copilul pe genunchi. Suprafața mesei trebuie să fie netedă, având o culoare contrastantă cu cea a obiectelor prezentate. În probele posturale, în care copilul trebuie să stea întins, masa va fi acoperită cu un material moale. În cazul probelor de manipulare a obiectelor, examinatorul va

sta în stânga copilului. Obiectele vor fi prezentate în poziție mediană pe masă, întâi la circa 50 cm, iar apoi apropiate, pentru a fi la îndemâna copilului.

Între o lună și 6 luni se va începe cu probele în care copilul este culcat pe spate, se va continua cu cele care vizează controlul postural, lăsând la final probele de vizualizare și prehensiune în care copilul este așezat la masă.

După 6 luni se va începe cu probele de manipulare (copilul fiind așezat la masă) și se va sfârși cu probele posturale (2).

Materialul necesar cuprinde următoarele: clopoțel, inel, cuburi, ceșcuță cu toartă, flacon cu pastile, șervet, oglindă, jucărie pentru sugari, lingură, planșetă cu încastrare (cerc, pătrat, triunghi), creion, hârtie, minge, carte cu imagini. Consultând itemii scalei se vor reține obiectele corespunzătoare vârstei cronologice a copilului și a celor apropiate de aceasta.

În funcție de vârsta copilului sau de nivelul său presupus de dezvoltare, se vor aplica probele nivelului corespunzător, coborând în caz de eșec la nivelurile inferioare, sau, în caz contrar, continuând cu probele următoare, până la eșec.

Cotare:

Pentru fiecare sector, dintre cele patru investigate, se va obține un număr de puncte în funcție de reușitele copilului sau de răspunsurile afirmative date de persoanele din anturaj la întrebările adresate. Astfel, se vor acorda:

- 1) 1 punct (corespunzând la 3 zile), pentru fiecare item de la 1 lună la 10 luni
- 2) 2 puncte (corespunzând la 6 zile), pentru fiecare item de la 12 luni
- 3) 3 puncte (corespunzând la 9 zile), pentru fiecare item de la 15 luni la 24 luni
- 4) 6 puncte (corespunzând la 18 zile), pentru fiecare item de la 30 luni

Totalul punctelor obținute corespunde unei vârste de dezvoltare psihomotorie pentru sectorul respectiv, care se estimează cu ajutorul Tabelului 1.

Tabelul I
Corespondența între puncte și vârsta de dezvoltare

Sector	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.
	P	1		7	9		10	17	5		25		20	33	11		53	21			
2			14	10		20	18	»	10	26	8		35	12		56	22		15		
3			21	11	3		19	»	20	27	»	10				59	24				
4		1		12	»	10	20	6		28	»	20	38	13	15						
5		»	7	13	»	20	21	»	10	29	9		41	15		65	27				
6		»	14	14	4	22	22	»	20	30	»	15	44	16	15	71	30				
7		»	21	15	»	23	23	7		31	10		47	18							
8		2		16	»	24	24	»	10				50	19	15						
C	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.
	1		15	10		21	19		10	28		21	36		12	56	14	12	83	21	22
	2	1		11	4		20		20	29	9		38		24	59	15		86	22	14
	3	»	15	12	»	10	21	7		30	»	6	40	11	6	62	»	22	89	23	6
	4	2		13	»	20	22	»	7	31	»	12	42	»	18	65	16	14	92	24	
	5	»	10	14	5		23	»	14	32	»	18	44	12		68	17	6		»	
	6	»	20	15	»	7	24	»	21	33	»	24		»		71	18		98	25	15
	7	3		16	»	14	25	8		34	10		47	»	8	74	19		104	27	
	8	»	7	17	»	21	26	»	7		»		50	13	6	77	20		110	28	15
9	»	17	18	6		27	»	14		»		53	»	24	80	21		116	30		
L	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.			
	1	1		5	5		9	9		15	15		27	20		39	24				
	2	2		6	6		10	10		18	16	15	30	21							
	3	3		7	7					21	18		33	22		45	27				
4	4		8	8		12	12		24	19		36	23		51	30					

	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	P.	L.	Z.	
S	1		10	7		10	13		20	19	7		25	10		35	15					
	2		20	8		20	14	5		20	»	15		»		38	16	15	56	27		
	3	1		9	3		15	»	15	21	8		27	11		41	18		62	30		
	4	»	10	10	»	15	16	6		22	»	15	29	12		44	19	15				
	5	»	20	11	4		17	»	10	23	9			»		47	21					
	6	2		12	»	10	18	»	20	24	»	15	32	13	15	50	24					

Notă: P = Puncte/L = Luni/Z = Zile

Etalonul nu a fost realizat pe populație românească, având doar un caracter orientativ.

În cazul în care nivelul atins în cele patru sectoare este omogen, se va calcula un coeficient de dezvoltare după formula:

$$O.D. = \frac{V.D.}{V.C.}$$

unde: V.D. reprezintă vârsta de dezvoltare,

V.C. este vârsta cronologică, ambele exprimate în zile.

Schematic, valoarea acestui raport poate să indice o dezvoltare normală (raportul este apropiat de 1), dezvoltare superioară (raport supraunitar) sau o dezvoltare deficitară (raport subunitar).

8. EVALUAREA ÎNIȚIALĂ A COPIILOR CU DEFICIENȚE MOTORII

Sursa: Evaluarea copiilor cu cerințe educative speciale, în perspectiva integrării (coord. G. Boici, 1998).

Autori: (G. Stângă, D. Varga, F. Juncan, A. Răducanu).

Scop: cunoașterea psihopedagogică a copilului preșcolar (grupa pregătitoare) cu deficiențe motorii.

Conținut:

I. Dezvoltarea psihomotorie

- Cunoașterea schemei corporale;
- Reconstituirea părților componente ale corpului omenesc (forma corpului omenesc desenat pe un carton este decupat în bucăți);
- Deprinderi motorii: Se cere copilului să execute anumite mișcări – sărituri, târâre, cățărare etc.;
- Antrenament grafic: reproducerea de semne grafice orientate diferit.

II. Dezvoltarea intelectuală

- Probe pentru abilități senzorio-perceptive:
 - probe pentru sensibilitate cromatică (denumiri culori)
 - probe pentru sensibilitate auditivă (discriminare sunete)
 - probe pentru sensibilitate gustativă
 - probe pentru sensibilitate olfactivă
 - probe pentru sensibilitate tactil-kinestează
- Abilități de orientare spațio-temporală
- Probe pentru determinarea greutății

4. Probe de sortare a obiectelor după anumite criterii:
 - a) culoare
 - b) mărime
 - c) formă
 - d) grosime
 - e) dimensiuni
5. Probe pentru limbaj și comunicare
 - a) Fonetic - cu ce sunet începe cuvântul?
- cu ce silabă începe cuvântul?
- cu ce cuvânt începe propoziția?
 - b) lexical: alcătuirea de propoziții din cuvinte date
 - c) lacune în text
6. Gândire
 - a) analiză – sinteză: se cere copilului să formeze mulțimi de figuri geometrice după formă, mărime
7. Atenție: probe de barare a figurilor care nu sunt triunghiuri
8. Memorie: memorare și reproducere de cuvinte
9. Imaginație: completarea unei povestiri cu început dat.

III. Dezvoltarea socio-afectivă

1. stabilirea deprinderilor de autonomie (îmbrăcat, dezbrăcat, servit masa, ordine)
2. sociabilitate: - integrare în colectiv
- relația cu adultul
- relația cu grupul de copii.

Secțiunea a II-a

EVALUAREA INTELIGENȚEI

1. **BATERIA EXPERIMENTALĂ PRIVIND NIVELUL DE DEZVOLTARE INTELLECTUALĂ A COPIILOR DE 6-10 ani**

Sursa: „Ghid pentru aplicarea bateriei experimentale privind nivelul de dezvoltare intelectuală a copiilor de 6 – 10 ani”, publicată în 1974 de Institutul de Psihologie al Academiei de Științe Sociale și Politice în colaborare cu Ministerul Muncii.

Bateria este însoțită de un ghid de aplicare și se adresează psihologilor care evaluează copilul în vederea depistării deficiențelor mintale/dizabilităților intelectuale sau a întârzierilor în dezvoltare.

Bateria cuprinde două teste verbale (Similitudini și Fraze absurde) și două teste non-verbale (Raven și Kohs), intelectul fiind abordat astfel global, rezultatele neputând fi utilizate izolat pe fiecare test, ci numai în funcție de scorul total referit la etalonul global. Bateria a fost etalonată în România.

a) **Matricele Progresive Raven** seturile A, Ab, B, au fost concepute pentru copii sub 10 ani. Ele se pot aplica și copiilor cu deficiențe mintale, indiferent de vârsta lor cronologică.

Obiective:

- investigarea spiritului de observație și a gândirii clare
- investigarea capacității copilului de a surprinde un algoritm și de a învăța
- capacitatea de antrenare într-o sarcină

Testul este foarte cunoscut, astfel că nu insistăm asupra lui.

b) **Testul „Similitudini”**

Obiective:

- evidențierea capacității copilului de a sesiza asemănări și deosebiri (comparații) între două sau trei obiecte.
- investigarea operațiilor de analiză, sinteză, clasificare

c) **Testul Kohs cuprinde** o serie de modele (figuri-mosaic) care trebuie reproduse de copilul examinat, cu ajutorul unor cuburi. Rezolvarea corectă presupune pe lângă funcția perceptiv-discriminatorie a formelor și culorilor și participarea activă a gândirii.

d) **Testul „Fraze absurde”** are ca obiectiv investigarea simțului critic al gândirii, prin sesizarea absurdului în anumite construcții verbale.

Proba cuprinde 17 fraze absurde care măsoară capacitatea de judecată logică.

Instrucțiunile de aplicare și fișele de notare a răspunsurilor, criteriile de notare și prelucrarea datelor se găsesc în lucrarea menționată (Ghid).

Spre exemplificare, redăm proba „Similitudini” care are 13 itemi.

Aplicări:

- ✓ Se spune subiectului: Am să-ți spun: **șarpe, vacă, tigru**. Tu să-mi spui: Prin ce se aseamănă? Prin ce sunt la fel?
Dacă nici atunci nu răspunde corect, examinatorul explică: Șarpele, vaca, tigru sunt toate animale.

- ✓ Acum am să-ți spun: **cui, monedă, sârmă**. Spune-mi prin ce se aseamănă acestea? După consemnarea răspunsului se adaugă: Dar **trandafir, cartof, arbore** prin ce aseamănă? După consemnarea răspunsului se spune copilului:
- ✓ Prin ce se aseamănă **carte, radio, revistă**. După consemnarea răspunsului se continuă: „*Acum am să-ți spun altceva. Tu să-mi spui prin ce se aseamănă. Începem!*“
 1. prună – piersică
 2. pisică – șoarece
 3. pian – vioară
 4. oră – săptămână
 5. ușă – fereastră
 6. munte – lac
 7. pătrat – cerc
 8. topire – ardere
 9. metru – gram
 10. primul – ultimul
 11. pământ – lună
 12. tractor – strung
 13. bicicletă – navă cosmică (rachetă)

2.

SCARA METRICĂ A INTELIGENȚEI - BINET SIMON

Sursa: E. Vlad - „*Evaluarea în actul educațional-terapeutic*”.

Este o scară de măsurare a IQ cu 87 itemi, și se poate aplica copiilor cu vârste între 3 și 15 ani. Deși i se reproșează faptul că are un pronunțat caracter verbal și face apel la achiziții școlare (se bazează mult pe memorie), ea investighează și operațiile gândirii (comparații), înțelegerea, gândirea critică (absurdități în imagini, fraze), spiritul de observație, capacitatea de percepție și reprezentare spațială (lacune în imagini, combinații spațiale), gândirea concret-intuitivă (joc de combinare, povești în imagini) și cea formală (calcul mintal, cutii).

Scara a suportat în timp numeroase revizui. O revizuire realizată de R. Zazzo (1966) a produs „Noua scară metrică de inteligență” – N.E.M.I.

Pentru a compensa caracterul excesiv verbal al testului inițial și apelul la achiziții educative, s-au introdus probe neverbale de performanță (labirintele Porteus, cuburile Kohs, scara Pinter – Paterson, testul Bender etc.)

La noi în țară se mai utilizează încă varianta adaptată de Fl. Ștefănescu – Goangă, care se adresează vârstei cuprinse între 3 și 17 ani, fiind un mijloc de depistare rapidă a dizabilității mintale.

Testul are următoarea alcătuire:

- 3 ani:**
- numele de familie
 - părțile corpului
 - repetarea a 3 cifre
 - repetarea unei propoziții de 6 silabe
 - numirea obiectelor familiare
 - numirea culorilor
 - precizarea sexului
 - observarea unei imagini și enumerarea elementelor

- 4 ani:**
- compararea liniilor
 - distingerea figurilor geometrice
 - copierea unui pătrat
 - repetarea a 3 – 4 cifre
 - repetarea unei propoziții de 10 silabe
 - înțelegere de gradul I (alternativ)
- 5 ani:**
- joc de răbdare (asambalarea dreptunghiului)
 - repetarea unei propoziții de 12 silabe
 - numirea culorilor
 - definirea prin întrebuintare
 - jocul loto
 - atingerea cuburilor în ordine aleatorie
 - compararea a două greutateți (alternativ)
 - precizarea vârstei (alternativ)
- 6 ani:**
- copierea rombului
 - găsirea lacunelor în imagini
 - înțelegere de gradul II
 - repetarea unor propoziții de 16 silabe
 - atingerea cuburilor în ordine aleatorie (II)
 - numărarea degetelor
 - numărarea a 13 monede de 100 lei
 - analogii (alternativ)
- 7 ani:**
- repetarea a 5 cifre
 - absurdități în figuri
 - noțiuni opuse
 - numărare de la 20 la 1
 - înțelegere de gradul III
 - povestire în imagini
- 8 ani:**
- repetarea unei propoziții de 20-22 silabe
 - numirea zilelor săptămânii
 - formarea unei propoziții din 3 cuvinte date
 - așezarea a 5 greutateți în ordine crescândă
 - repetarea a 3 cifre în ordine inversă
 - copierea a două desene din memorie
 - compararea a două obiecte din memorie
- 9 ani:**
- ordine verbală
 - probleme de calcul mintal I
 - joc de cuvinte
 - asemănări de două lucruri din memorie
 - combinații spațiale
 - lacune în desene
- 10 ani:**
- repetarea a 4 cifre în ordine inversă
 - asemănări între 3 obiecte
 - deosebiri între obiecte (din memorie)
 - noțiuni opuse
 - întrebări dificile
 - precizarea datei zilei

- 11 ani:**
 - probleme de calcul mintal II
 - figurile suprapuse ale lui Abelson
 - povestire în imagini
 - lunile anului
- 12 ani:**
 - căutarea mingii pierdute
 - probleme, fapte diverse
 - repetarea a 6 cifre
 - critica frazelor absurde
 - expunere de 60 cuvinte în 3 minute
- 13 ani:**
 - reproducerea de cuvinte în ordine inversă
 - probleme de calcul mintal II
 - așezarea corectă în propoziție a unor cuvinte date la întâmplare
 - repetarea unor propoziții de 28 silabe
- 14 ani:**
 - repetarea a 5 cifre în ordine inversă
 - probleme de calcul mintal II
 - inversarea arătătoarelor ceasului
 - problema cutiilor cuprinse una în alta
 - interpretarea imaginilor (alternativ)
- 15 ani:**
 - interpretarea proverbelor
 - repetarea a 7 cifre
 - repetarea inversă a 6 cifre
 - desfacerea hârtiei tăiate
- 16 – 17 ani**
 - diferența dintre cuvinte abstracte
 - interpretarea unei cugetări
 - repetarea a 8 cifre
 - probleme de agerime mintală

Testul este însoțit de instrucțiuni de aplicare și cotare.

3.

SCALA DE INTELIGENȚĂ STANFORD - BINET

Sursa: N. Mitrofan - „Testarea psihologică a copilului mic”.

Revizuit a 4-a oară, testul se adresează subiecților cu vârste între 2 și 23 ani. Scala cuprinde 15 subteste grupate pe 4 arii ale dezvoltării intelectuale:

a) raționament verbal

- 1) vocabular
- 2) înțelegere verbală
- 3) absurdități
- 4) relații verbale

b) raționament cantitativ

- 1) cantitate: numere, deprinderi de calcul
- 2) serii de numere: raționament logic, concepte matematice
- 3) construirea egalităților

- c) **raționament abstract vizual**
- 1) analiza structurii: abilitatea și coordonarea vizual-motrică
 - 2) copierea: coordonare oculo-motorie, percepție vizuală etc.
 - 3) matrici: atenție, concentrare, raționament inductiv
 - 4) îndoirea și tăierea hârtiei: abilitate spațială, percepție vizuală
- d) **memoria de scurtă durată**
- 1) memorarea măgelelor
 - 2) memoria verbală (propoziții)
 - 3) memoria cifrelor
 - 4) memoria obiectelor
 - 5) reconstruirea unui triunghi
 - 6) repetare de cifre în ordine inversă (3 serii)

4.

SCALA DE INTELIGENȚĂ W.P.P.S.I. (WECHSLER)

Este concepută pentru copii preșcolari și școlari mici, cu vârste între 3 și 7,3 ani (variante revizuită în 1989). Testul evaluează capacitatea individuală de înțelegere și de raportare a copilului la lumea înconjurătoare și cuprinde două subteste:

- I. **Subteste verbale** – pentru măsurarea abilităților verbale
1. **informații** – 23 de întrebări de cunoștințe generale (Ex: Ce culoare are gutuia? Câte degete ai la o mână etc.)
 2. **vocabular** – cu 22 de itemi care solicită subiectului precizarea înțelesului unor cuvinte: (Ex: Ce este gura? Ce înseamnă cuminte?)
 3. **aritmetică** – cu 20 de itemi de dificultate crescândă care solicită operare cu concepte precum „mai mare”, „mai mic”, calcul elementar și rezolvare de probleme.
 4. **similitudini** – cu 16 itemi, care cer completare de propoziții cu analogii opuse sau compararea (asemănări) a două noțiuni.
 5. **înțelegere** – cu 15 itemi, pentru determinarea nivelului de înțelegere a unor situații (Ex: De ce copiii trebuie să aibă batistă la ei? sau Ce trebuie să faci dacă te pierzi în oraș?)
 6. **propoziții** – cu 12 itemi – presupune repetarea întocmai a unor propoziții.
- II. **Subtestele de performanță** – măsoară deprinderi vizual-spațiale și cer rezolvare în timp limitat.
1. **casa animalului** (în varianta revizuită „cuiile animalului”). I se oferă copilului 20 de imagini a 4 animale. Imaginea fiecărui animal e asociată cu un cui de o anumită culoare. Copilul trebuie să completeze locul gol de lângă fiecare din cele 20 de imagini (din partea de jos a paginii) cu un cui colorat corespunzător cu asocierea din modelul de sus. Se acordă 5 minute.
 2. **completare de imagini**. Copilul trebuie să identifice elementul lipsă în 23 imagini lacunare.

3. **labirinte** – cu 10 itemi, de dificultate crescândă care solicită copilului să găsească drumul dintre pușori și mama lor.
4. **desen geometric** – cu 10 itemi. Copilul trebuie să copieze figuri geometrice simple și complexe.
5. **testul cuburilor** – cu 10 itemi care solicită reproducerea de către copil a unor modele realizate din cuburi colorate.

Timpul necesar pentru aplicarea testului este de 15 – 30 minute.

Testul permite stabilirea a 3 tipuri de coeficienți de inteligență, și anume:

- a) coeficient de inteligență verbală (V.I.Q.)
- b) coeficient de inteligență practică (V.I.P.)
- c) coeficient de inteligență generală (IQ total).

5. **SCALA W.I.S.C. (WECHSLER) PENTRU ȘCOLARI**

Are în componență două scări: verbală și de performanță, fiecare fiind formată din 5 subteste. Evaluarea permite obținerea a aceiași 3 indici: QI global, QI verbal și QI de performanță.

Se aplică pentru copii între 7 și 16 ani.

Ariile vizate de test sunt următoarele:

- percepție
- comprehensiune vizuală
- planificare secvențială a evenimentelor
- operații ale gândirii
- abilități de utilizare a conceptelor de număr, calcul
- coordonare vizual-motorie
- raționament și relații spațiale

Conținut:

1. **informații** (cunoștințe generale). Cuprinde întrebări care vizează cultura generală și anumite cunoștințe școlare care nu solicită un nivel ridicat al proceselor gândirii.
2. **înțelegere**. Este o probă de judecată care solicită cunoștințe practice și evaluarea situațiilor sociale, din viața cotidiană, implicând o anumită maturitate socială.
3. **aritmetică** – conține probe de calcul mintal relativ simple. Ultimele probe ale seriei necesită însă raționament logic, pentru că presupun rezolvarea succesivă a mai multor operații.
4. **analogii (asemănări)**. Este o probă de abstracție verbală care studiază formarea conceptelor verbale: copilul trebuie să compare două lucruri sau evenimente, ceea ce implică raționamente abstracte, generalizare.
5. **memoria cifrelor** – solicită, în afară de memoria imediată, atenție și abilități de manipulare a simbolurilor. Proba cere copilului să reproducă o serie de cifre în ordine directă și inversă.
6. **lacune** – măsoară abilități perceptivă, de observare și atenție. Copilul trebuie să completeze imagini lacunare.

7. **aranjarea imaginilor:** presupune aptitudini de înțelegere a unei situații în ansamblul său, de-a anticipa, de-a face un plan, de-a organiza elementele într-un ansamblu. Proba solicită copilului aranjarea imaginilor unei istorioare în ordine logică.
8. **cuburi Kohs** – solicită reproducerea unor mozaicuri realizate din cuburi. Proba cere abilități analitice și sintetice, o bună organizare spațială.
9. **asamblarea obiectelor** – necesită o bună coordonare oculo-motorie. Pornind de la elemente, copilul trebuie să-și reprezinte în plan mintal un ansamblu și să-l reconstituie.
10. **cod** - proba permite aprecierea capacității de învățare și adaptare la o situație inedită. Necesită percepție vizuală, memorie vizuală, atenție și coordonare vizual-motorie. Codul evaluează și posibilitățile de concentrare, capacitatea de efort și aceea de-a asocia simboluri rapid și precis.

Testul W.I.S.C. este unul din cele mai des folosite instrumente în determinarea gradului de deficiență mintală/dizabilitate intelectuală.

Se poate remarca faptul că, spre deosebire de testul Binet - Simon, subprobele sunt aranjate în ordinea dificultăților crescânde, fără a se ține cont de vârsta mintală.

6.

TESTUL DEARBORN

Sursa: S. Lungu-Nicolae - „Teste psihologice”.

Este un test nonverbal de inteligență generală pentru copii între 8 și 11 ani. A fost etalonat pe copii cu deficiență mintală/dizabilitate intelectuală din România.

Testul are 17 probe care reclamă din partea subiectului examinat abilități motorii și perceptiv-motorii, dar și gândire logică, abilități de adaptare, apel la cunoștințe generale:

- Proba 1.** Se cere copilului să deseneze o altă minge (cerc), asemănătoare cu cea desenată pe foaia de răspuns.
- Proba 2.** Se cere copilului să găsească desenul unui băiat care fuge (desen schematic) și apoi să deseneze și el un alt băiat care să alerge după primul. Apoi trebuie să identifice o pisică aleargând și să deseneze o altă pisică care aleargă.
- Proba 3.** Se cere copilului să identifice 3 obiecte (ceas, cheie, cuțit), să țină minte și să execute în jurul acestora 3 desene simple (pătrat, cerc, cruce).
- Proba 4.** Se cere copilului să înconjoare cu un cerc numărul corespunzător vârstei sale.
- Proba 5.** Se cere copilului să deseneze un măr (ca acela din test) și să-l taie cu o linie în două părți egale.
- Proba 6.** Se cere copilului să aprecieze care obiect din cele trei date e cel mai greu și care e cel mai ușor.
- Proba 7.** Se cere copilului să traseze o linie pe drumul cel mai scurt dintre două drumuri date.
- Proba 8.** Se cere copilului să numere biluțele desenate în test, să le împartă în jumătate și să scrie alături cifra corespunzătoare.

- Proba 9.** Se cere copilului să reproducă același număr de bastonașe câte sunt în test. Apoi să le numere și să scrie alături cifra corespunzătoare.
- Proba 10.** Se cere copilului să deseneze mâna dreaptă (în test e dată mâna stângă) și să scrie alături numărul total al degetelor la cele două mâini.
- Proba 12.** Se cere copilului să deseneze o stea.
- Proba 13.** Se cere copilului să identifice moneda de 1 leu. Apoi să găsească în desen toate cercurile care au aceeași mărime cu piesa de 1 leu, în care să deseneze câte o linie. Apoi i se cere să identifice piesa de 3 lei și să găsească în desen cercurile de aceeași mărime. În fiecare cerc să deseneze câte două linii. În continuare, copilul trebuie să numere cercurile de mărimea piesei de 1 leu, pe cele de mărimea piesei de 3 lei, și să calculeze suma lor. (*Nota:* Proba trebuie adaptată la realitate).
- Proba 14.** Se cere copilului să găsească un obiect pierdut într-un parc (capacitatea adaptativă).
- Proba 15.** Se cere copilului să identifice și să însemneze (cu un cerc și cruce) cele mai scumpe și cele mai ieftine mărci poștale.
- Proba 16.** Se cere copilului să identifice orele pe ceasurile desenate și să deseneze acele ceasului așa încât să indice anumite ore.
- Proba 17.** Se cere copilului să stabilească numerele corespunzătoare (după modelul dat) care să indice ce face fiecare personaj (probă de substituie).

Testul se aplică colectiv la copilul normal și individual la copilul cu deficiențe mintale/dizabilități intelectuale. Fiecare probă este notată cu un număr de puncte (vezi lucrarea menționată ca sursă), însumarea lor permițând stabilirea unui scor total care se transformă în notă standard conform tabelelor testului, putându-se preciza astfel gradul de deficit în dezvoltarea mintală: lejer, mediu, accentuat.

7.

MATRICILE PROGRESIVE STANDARD – RAVEN (A, B,C,D,E)

Este un test de inteligență non-verbală format din 5 serii a câte 12 itemi fiecare (60 de itemi în total). Fiecare item constă dintr-un desen abstract sau un grupaj de figuri (matrice) din care lipsește o parte. Subiectul trebuie să demonstreze capacități ca: spirit de observație, raționament inductiv, înțelegerea relațiilor spațiale, abilități vizual-motrice, operații de abstractizare și sinteză dinamică. Se utilizează după vârsta de 8 ani, individual sau colectiv.

Raportarea performanței la etalon permite stabilirea (în centile sau QI) a nivelului de inteligență generală a subiectului și încadrarea în unul din cele 5 grade de inteligență.

- inteligență superioară
- inteligență deasupra nivelului mediu
- inteligență de nivel mediu
- inteligență submedie
- deficiență mintală

În varianta color, seriile A, Ab și B, testul Raven se utilizează pentru vârsta 7 – 10 ani. Ambele teste sunt etalonate în România.

Sursa: bibliografică: N. Mitrofan - „*Testarea psihologică a copilului mic*”.

Acest instrument este destinat copiilor cu vârste între 2 ½ și 8 ½ ani și măsoară nivelul intelectual general, dar și alte capacități și abilități care permit diferențierea copiilor cu dizabilități de învățare de restul copiilor.

Testul cuprinde 18 subteste grupate în 6 scale.

I. Scala verbală:

1. **memoria picturală:** copiii trebuie să-și amintească numele obiectelor desenate pe cartonașe
2. **cunoașterea cuvintelor:**
 - identificarea imaginilor denumite de examinator
 - definirea de cuvinte
3. **memoria verbală:**
 - se cere copilului să repete serii de cuvinte și propoziții
 - redarea unei povești citite de examinator
4. **fluența verbală:** timp de 20 de secunde copilul trebuie să spună cât mai multe cuvinte dintr-o anumită categorie (Ex: cât mai multe fructe sau animale)
5. **analogii** – se cere copilului să completeze propoziții și să precizeze opusul unor cuvinte (Ex: vara e cald, iarna este...).

II. Scala perceptiv-performațională

1. **construcții de cuburi:** să „copieze” o construcție făcută de examinator
2. **puzzle** – copilul trebuie să assembleze bucăți tăiate din imagini reprezentând animale și mâncăruri
3. **sucesiunea notelor muzicale:** copilul trebuie să reproducă o succesiune de note muzicale oferite de examinator cu ajutorul unui xilofon
4. **orientarea dreapta – stânga**
5. **desenarea unei figuri** - copilul trebuie să reproducă după model diferite figuri geometrice
6. **desenarea unui copil** - copilul trebuie să deseneze un copil de același sex cu el
7. **gruparea conceptuală:** copilul trebuie să clasifice diferite cuburi după mărime, culoare, formă

III. Scala cantitativă

1. **întrebări privind numărul:** copilul trebuie să ofere răspunsuri implicând informații referitoare la număr și la calcule aritmetice simple
2. **memorie numerică:** copilul repetă serii de cifre în ordinea propusă de examinator și apoi în ordine inversă
3. **numărare și sortare** – se cere copilului să numere cuburi și să le sorteze în grupuri egale

IV. Scala memoriei cu 4 subteste:

1. **memoria picturală**
2. **sucesiunea notelor muzicale**
3. **memoria verbală**
4. **memoria numerică**

V. Scala motrică

1. **coordonarea piciorului** – executare de mișcări cu piciorul
2. **coordonarea brațului** – să prindă o minge, să arunce la țintă
3. **acțiune imitată** – să reproducă mișcări simple
4. **desenarea unei figuri**
5. **desenarea unui copil**

VI. **Scala cunoașterii generale** – cuprinde toate subtestele din scalele: verbală, perceptiv- performanțială și cantitativă.

Testul se administrează individual și cere o îndelungă pregătire pentru aplicarea lui.

Scala permite calcularea **indexului cognitiv general (G.C.I)** ale cărui valori pot fi între 50 și 150, iar subiecții pot fi clasificați în raport de abilitățile lor cognitive astfel:

peste 130 – excepțional

120 – 129 – superior

110 – 128 – normal, peste mediu

80 – 109 – mediu

70 – 79 – liminar

sub 70 - întârziere (deficiență) mintală/dizabilitate intelectuală

9.

TESTUL DE TRIERE Mc CARTHY (MST)

Este o adaptare a Scalelor Mc Carthy pentru copii între 4 și 6 ani jumătate, realizată cu intenția de-a ajuta școlile să identifice copiii care necesită asistență educațională specială.

Conținut: sunt vizate următoarele arii comportamentale:

1. orientarea spațială (la propria persoană și în imagine)
2. memoria verbală (repetare de cuvinte și propoziții)
3. desen
4. memoria numerică (în ordine directă și inversă)
5. grupări conceptuale (clasificare și generalizare logică, folosind cuburi colorate)
6. coordonarea piciorului

Se apreciază răspunsurile copilului la subteste ca fiind corecte sau nu și făcându-se diferența între reușite și nereușite, se estimează dacă există risc de dezvoltare.

10.

SCALELE BAYLEY DE DEZVOLTARE A COPILULUI

Este considerat ca unul din cele mai eficiente instrumente, afirmându-se despre el că a atins „vârful psihometriei” în domeniul psihodiagnozei copilului (N. Mitrofan).

Obiective: măsurarea dezvoltării copiilor în domeniul cognitiv și motor, pentru etapa de vârstă 1 lună – 42 luni.

Este vorba de 3 scale:

I. - Scala mintală

II. - Scala motrică

III. - Scala de evaluare a comportamentului

I. Scala mintală măsoară următoarele abilități:

- acuități senzorial-perceptuale
- achiziția constanței obiectului
- memorare, învățare și rezolvare de probleme
- verbalizare, comunicare verbală
- abilități timpurii de generalizare și clasificare
- habituarea
- reprezentarea mintală
- limbajul complex
- formarea conceptului matematic

II. Scala motrică măsoară abilități ca:

- nivelul controlului corporal
- coordonarea musculară
- motricitate fină (mâini, degete)
- mișcare dinamică
- praxis-ul dinamic
- imitarea posturală

III. Scala de evaluare a comportamentului are 30 itemi și măsoară:

- atenția
- orientarea
- reglarea emoțională
- calitatea motrică

Această scală evaluează conduita copilului după ce au fost aplicate cele două scale. Administrarea itemurilor începe de la un nivel inferior vârstei cronologice cu o lună. Dacă există indicii că subiectul are probleme în dezvoltare se poate începe de la un nivel mult mai scăzut față de vârsta cronologică a copilului.

Examinatorul trebuie să determine **vârsta bazală** și **vârsta plafon** a copilului. Vârsta bazală e dată de numărul itemilor succesivi cu răspuns corect, iar vârsta plafon e dată de numărul itemilor succesivi la care copilul eșuează.

Scorul brut obținut de copil (reușite), incluzând toți itemii mai jos de nivelul bazal, este convertit într-un **index al dezvoltării**.

Testul este folosit mai ales pentru depistarea timpurii a copiilor cu întârzieri în dezvoltare.

11.

TESTUL GOODENOUGH (omulețul)

Deși poate fi considerat și ca probă de investigare a personalității, acest test permite și stabilirea nivelului de inteligență.

Aplicarea este foarte simplă. Se cere copilului să deseneze pe o foaie de hârtie un om.

Proba se poate da individual sau colectiv, în acest caz avându-se grijă să se evite copierea.

Este indicat să se evite orice sugestie din partea examinatorului. La orice întrebare i se spune „Fă cum vrei”.

Notare:

Categoria A:

1. Omulețul de nerecunoscut (mâzgăleală) - 0 puncte
2. Există un control și o ordonare a liniilor (cerc, triunghi, pătrat, spirală) - 1 p
Dacă elementele sunt recunoscute ca părți ale corpului, se integrează la Categoria B.

Categoria B:

1. Prezența capului - 1 p
2. Prezența picioarelor (două când e în față, unul când e profil) - 1 p
3. Prezența brațelor, chiar dacă degetele nu sunt evidente - 1 p
4. a) Prezența trunchiului - 1 p
b) Lungimea mai mare ca lățimea trunchiului - 1 p
c) Prezența umerilor - 1 p
5. a) Brațele și picioarele tangente la corp - 1 p
b) Brațele și picioarele atașate, dar incorect - 1 p
6. a) Prezența gâtului - 1 p
b) Conturul gâtului e o linie continuă între trunchi și cap - 1 p
7. a) Prezența ochilor (unul din profil) - 1 p
b) Prezența nasului - 1 p
c) Prezența gurii - 1 p
d) Nasul și gura reprezentate corect, prezența buzelor - 1 p
e) Prezența nărilor - 1 p
8. a) Prezența părului - 1 p
b) Părul bine plasat, dar capul să nu fie văzut (transparent) - 1 p
9. a) Prezența hainelor (prin nasturi) - 1 p
b) Lipsa transparenței și prezența a două elemente vestimentare - 1 p
c) Desenul complet al veșmintelor - 1 p
d) Patru articole vestimentare (pălărie, vestă, cravată, pantaloni etc.) - 1 p
e) Costumul perfect, fără defecte - 1 p
10. a) Prezența degetelor - 1 p
b) Numărul corect al degetelor - 1 p
c) Detalii corecte ale degetelor - 1 p
d) Poziția policelui - 1 p
e) Evidențierea palmei între degete și brațe - 1 p
11. a) Brațele articulate la umeri și coate - 1 p
b) Articularea gambelor la genunchi și coapse - 1 p
12. a) Proporția capului (mai mic decât $\frac{1}{2}$ din trunchi și mai mare de $\frac{1}{10}$ din corp) - 1 p
b) Proporția brațelor (egale în lungime cu trunchiul, dar să nu atingă genunchiul) - 1 p
c) Proporția gambelor (inegale în lungime cu corpul sau puțin mai scurte) - 1 p
d) Proporția picioarelor (lungimea mai mare ca lățimea și mai mică decât înălțimea corpului) - 1 p
e) Prezența a două gambe și a două brațe (articularea mâinii și a picioarelor) - 1 p
13. Prezența călcâiului - 1 p
14. a) Coordonarea motrică a conturului - 1 p
b) Coordonarea motrică a articulațiilor - 1 p
c) Coordonarea motrică a articulației capului - 1 p
d) Coordonarea motrică a brațelor și gambelor - 1 p
e) Coordonarea motrică a fizionomiei - 1 p
f) Coordonarea motrică a articulației trunchiului - 1 p

15. a) Prezența urechilor - 1 p
 b) Poziția și proporția corectă a urechilor - 1 p
16. a) Detalii oculare: gene, sprâncene - 1 p
 b) Detalii oculare: pupile - 1 p
 c) Detalii oculare: proporția ovală a orbitei - 1 p
 d) Detalii oculare: strălucirea lor - 1 p
17. a) Prezența bărbiei și a frunții - 1 p
 b) Bărbia net distinctă fața de buza inferioară - 1 p
18. a) Capul, trunchiul și picioarele din profil - 1 p
 b) Profil perfect (fără transparența sau poziția greșită a membrilor) - 1 p

Etalonul testului:

Vârsta	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
Puncte	2	6	10	14	18	22	26	30	34	38	42	46	50

Pentru stabilirea QI se determină vârsta reală. Se consideră de 6 ani un copil cu vârsta între 5 ani, 6 luni și 1 zi și 6 ani, 5 luni și 29 zile.

$$QI = \frac{V.M. - 10 \times 100}{V.C. \times 11}$$

unde: V.M. = vârsta mentală (în luni)
 V.C. = vârsta cronologică

Semnificația QI:

- 140 = excepțional
- 120 – 139 = inteligență superioară
- 110 – 119 = inteligență ușor superioară
- 90 – 118 = inteligență medie (normală)
- 80 – 89 = inteligență submedie
- 70 – 79 = inteligență de limită
- 69 = granița inferioară a normalului
- 50 – 68 = dizabilitate mentală medie (debilitate mentală)
- 49 – 20 = dizabilitate mentală severă (imbecilitate)
- sub 20 = dizabilitate mentală profundă (idiotie)

12.

TESTUL SNIJDERS - OOMEN

Este un test non-verbal alcătuit din 8 subteste și este elaborat pentru evaluarea inteligenței la copii hipoacuzici, dar s-a dovedit util și în alte situații în care comunicarea verbală este afectată: balbism, mutism psihogen, autism.

Se aplică copiilor cu vârste între 3 și 16 ani.

Proba măsoară inteligența, prin investigarea următoarelor aspecte:

- percepția formei
- recunoașterea corelațiilor
- capacitatea de abstractizare
- memoria imediată.

13.

TESTUL „SANS PAROLES“

Sursa: Ambele teste (11, 12) au fost semnalate în banca de date RENINCO.

Elaborat pentru aprecierea nivelului mintal la copiii cu deficiențe de auz.

Cuprinde două subteste:

1. Subtestul pentru bebeluși (18 luni – 3,5 ani)
2. Subtestul pentru copiii mici

Testul evaluează activitatea psihomotorie. Probele pot fi prezentate în orice ordine, dar nu trebuie început cu probe care depășesc vârsta mintală a copilului, evitând ca subiectul să fie dezinteresat de test.

14.

BATERIA DE TESTE BOREL – MAISONNY PENTRU APRECIEREA NIVELULUI MINTAL AL COPIILOR ÎNTRE 1 ȘI 5 ANI

Sursa: S. Borel-Maisonny - „*Langage oral et écrit*”.

Bateria a fost elaborată pentru a stabili „nivelul mintal al copiilor surzi sau cu tulburări de limbaj” (S. Borel – Maisonny).

Este compusă din două teste, unul pentru copii între 18 luni și 3,5 ani și al doilea pentru vârsta 3,5 și 5 ani. Autoarea le-a grupat sub numele „teste fără cuvinte”, și în consecință evaluează comportamentul psihomotor al copilului.

Structura bateriei:

I. Probe propriu-zise (materiale)

1. cutia cu obiecte (probă preliminară): o cutie cu mici obiecte familiare
2. tubul cu șiragul de perle: într-un tub rectangular trebuie introdus un șir de perle
3. pătratul decupat: un pătrat din lemn cu o bucată în formă de pătrat decupată
4. sticla cu perle: într-o sticlă sunt 3 mărgelile colorate
5. sticla înșurubată: sticlă înșurubată cu o singură perlă
6. cele două paralelipiede
7. cele trei luni incastrate: un cerc (luna) și două semiluni de mărimi diferite
8. ovalul decupat: un oval cu o parte decupată
9. “oul format din mai multe ouă”: un ou mare din lemn format din două bucăți și în interior sunt alte 5 ouă mai mici
10. plăcuța cu găuri și șnur: o plăcuță de lemn cu găuri, un ac de lemn și un șnur
11. desene: cerc, pătrat, semicerc deschis în sus, semicerc deschis în jos, semicerc deschis în dreapta, semicerc deschis în stânga, linii orientate diferit
12. imagini de completat: o fetiță și o oaie fără cap; un cal și o masă fără picioare; două flori cu elemente lipsă
13. culori
14. scara jetoanelor de mărimi diferite
15. scara jetoanelor de grosimi diferite

II. Probe suplimentare – pentru discriminare auditivă, tactilă, kinestezică și abilități motorii:

1. soneria și ciocanul
2. clopoțelul
3. clopoțelul și soneria
4. morișca
5. titirezul
6. turnuri și acoperișuri: un cilindru de lemn și un con de lemn
7. pipăirea materialelor: o stofă reiată, o bucată de mătase moale, netedă
8. discriminarea mirosurilor: parfum, amoniac, apă, oțet

Lista comportamentelor așteptate, în raport de vârstă:

Sub un an:

- cutia cu obiecte: aruncă, duce la gură, agită obiectele din cutie
- sticla cu perle: scutură sticla

Un an:

- cutia cu obiecte: scoate obiectele
- sticla cu perle: vrea să deșurubeze sticla

15 luni:

- cutia: mișcă obiectele
- sticla cu perle: varsă perlele intenționat
- clopoțel: scutură clopoțelul ținut în mână (nu de tijă)
- tubul și perlele: urmărește cu ochii căderea perlelor
- sonerie și ciocan: bate cu coada ciocanului în soneria așezată pe genunchi
- lunile încastrate: nu reușește să îmbuce decât două elemente din trei
- cusutul: scutură plăcuța cu găuri și șnur. Abandonează

18 luni:

- cutia: privește obiectele cu interes, le utilizează în joc
- sticla cu perle: înșurubează sticla
- pătratul decupat: încearcă să recompună pătratul
- clopoțel: scutură clopoțelul, dar nu-l ține de tijă
- tubul și perlele: încearcă fără succes să introducă perlele
- sticla înșurubată: gesturi asociate de deșurubare, înșurubare, tragere fără succes
- paralelipiped: schițează gestul de suprapunere a celor două piese
- sonerie și ciocan: bate cu coada ciocănelului în sonerie
- luni încastrate: nu folosește decât două elemente
- cusutul: trage acul de lemn pe care-l vede apărând într-o gaură a plăcuței. Abandonează.

2 ani:

- sticla cu perle: deșurubează și reintroduce perlele
- pătratul decupat: reconstituie pătratul
- clopoțel: scutură clopoțelul ținându-l de mâner
- tubul și perlele: introduce perlele, împingându-le
- sticla înșurubată: deșurubare reușită

- paralelipede: schițează gestul
- sonerie și ciocan: le ține pe rând în mână. Preferă ciocanul.
- cusutul: înșiră șnurul; reușită inconstantă

2,5 ani :

- tub și perle: introduce rândul de perle ținând șiragul de capăt
- sticla înșurubată: înțelege și rezolvă
- sticla cu perle: încercări, tatonări
- paralelipede: succes inconstant
- sonerie și ciocan: prinde ciocanul de coadă
- luni încastrate: așază cercul între cele două semiluni
- oval decupat: schițează gestul de asamblare

3 ani:

- sticla cu perle: reușită fără tatonare
- tub și perle: reușită completă
- sticla înșurubată: reușită
- paralelipede: reușită
- sonerie și ciocan: manipulare corectă a celor două piese
- luni încastrate: reușită
- oval decupat: reconstituire pe masă
- cusut: se încurcă în șnur
- oul format din mai multe ouă: dispune talmeș-balmeș ouăle și capacele
- desenele: închide semicercurile și dublează liniile
- culori: dispune jetoanele unul după altul
- luni încastrate: reușită aproximativă

3,5 ani:

- oval decupat: reconstituire aproximativă
- cusut: înșirare dezordonată a șnurului, întorcând plăcuța pentru fiecare punct
- oul: încearcă să reformeze oul mare, dar inserează numai una sau două piese
- desene: semicercuri: deschise în sus și deschise în jos; cercuri
- culori: încearcă să le grupeze câte două
- grosime: alege cea mai grea dintre prima și a cincea piesă
- scara jetoanelor de lungimi diferite: dispune în ordine trei jetoane
- trei cutii: recunoaște cutia cea mai ușoară

4 ani:

- oul: execuție reușită
- desene: linii drepte, oblice la dreapta, oblice la stânga, pătrat
- culori: grupează culorile câte două. Preferă roșu și portocaliu
- imagini de completat: completează două din șase imagini (care nu au cap)
- grosime: înșiră trei plăcuțe de grosimi diferite
- sonerie și clopoțel: discriminează cele două sunete

4,5 ani:

- cusut: înșiră perfect și complet, fără a întoarce plăcuța pe cealaltă parte
- scara jetoanelor de lungimi diferite: dispune 6 jetoane în linie orizontală, dar fără să țină cont de lungimea lor

- desene: semicercuri deschise la stânga, deschise la dreapta
- culori: observă culorile și le dispune câte două, dar folosind toate jetoanele sau repetând culorile
- imagini de completat: completează încă două desene (care n-au picioare)
- grosime: înșiră toate plăcuțele fără a ține cont de grosime

5 ani:

- scara: dispune corect 5–6 jetoane în ordinea mărimii, pe o axă mediană, fără aliniament la bază
- culori: reușită; dispunerea culorilor câte două, cu asortarea a cinci culori
- imagini de completat: cele mai dificile (florile) – reușită

5,5 ani:

- grosime: reușită
- scara: reușită

15. SCALELE PENTRU DIFERENȚIEREA ABILITĂȚILOR – D.A.S.

Sursa: N. Mitrofan - „Testarea psihologică a copilului mic”.

Ni s-a părut util să prezentăm succint această scală (autor Elliot C.D.) din următorul motiv. Colecția de subteste a acestui instrument de evaluare acoperă o mare gamă de abilități care pot diferenția copiii cu dificultăți de învățare de restul copiilor. Ele pot constitui un suport orientativ pentru structurarea unei scale autohtone de depistare a copiilor cu astfel de probleme.

Scalele cuprind 17 subteste cognitive și 3 subteste de achiziții școlare, putându-se aplica între 2,5 și 18 ani.

Subteste pentru preșcolari și școlari:

1. **Construcții din cuburi** (2,5 - 4 ani și 11 luni): măsoară abilități motorii și perceptiv; copilul trebuie să reproducă construcții din cuburi de lemn, după modelul examinatorului.
2. **Înțelegere verbală** (2,5 - 6 ani și 11 luni): măsoară abilitățile limbajului receptiv; copilul trebuie să arate imaginile numite de examinator sau să execute anumite comenzi verbale.
3. **Similitudini de imagini** (2,5 - 7 ani și 11 luni): măsoară abilitatea raționamentului nonverbal. Copilului i se arată 4 imagini sau desene și i se cere să aleagă o imagine (desen) care se potrivește cel mai bine cu cele arătate anterior.
4. **Vocabular** (2,5 - 8 ani și 11 luni): măsoară vocabularul expresiv, cerându-se copilului să denumească obiecte și imagini arătate.
5. **Construcția structurii** (3 - 17 ani și 11 luni) : măsoară abilitatea copilului de a rezolva probleme vizual-spațiale (structuri din cuburi de plastic).
6. **Concepte numerice și prenumerice** (2,5 - 7 ani și 11 luni): măsoară concepte și deprinderi numerice. Copilului i se cere să numere jetoane și să răspundă la întrebări.
7. **Copiere** (3,5 - 7 ani și 11 luni): măsoară abilitatea de-a reproduce un model și abilitatea de-a identifica similitudini.

Subteste pentru școlari

1. **Memoria figurilor** (5 – 17 ani și 11 luni): măsoară memoria de scurtă durată, abilitățile motorii și vizualo-spațiale. Copilului i se cere să reproducă din memorie – după 5 secunde - o linie desenată.
2. **Definiții** (5 – 17 ani și 11 luni): măsoară înțelegerea verbală. Se cere copilului să precizeze înțelesul unor cuvinte.
3. **Construcția structurii** (3 – 17 ani și 11 luni): identic cu cel din seria precedentă.
4. **Matrici** (5 – 17 ani și 11 luni): măsoară abilitatea raționamentului non-verbal. Copilului i se arată mai multe matrici și i se cere să aleagă, din mai multe variante, desenul care completează cel mai bine matricea (similar cu Raven).
5. **Similarități** (5 – 17 ani și 11 luni): măsoară raționamentul verbal. Conține întrebări care solicită raționamentul.
6. **Raționament secvențial și cantitativ** (5 – 17 ani și 11 luni): măsoară abilitățile de-a percepe regulile secvențiale în cadrul relațiilor numerice.

Subteste diagnostice

1. **Potrivirea formelor ce seamănă cu literele** (4 – 7 ani și 11 luni): măsoară abilitatea de discriminare vizuală între figuri asimetrice care seamănă cu literele. Copilului i se cere să potrivească anumite semne (rotite în pagină) cu literele alfabetului.
2. **Memoria cifrelor** (2,5 – 17 ani și 11 luni): măsoară memoria de scurtă durată a seriilor de cifre (serii formate din 2 până la 9 cifre).
3. **Memoria figurilor** (4 – 17 ani și 11 luni): măsoară memoria verbală de scurtă și lungă durată. I se prezintă copilului o planșă cu imagini și acesta trebuie să reproducă verbal cât mai multe din figurile desenate.
4. **Recunoașterea imaginilor** (2,5 – 17 ani și 11 luni): măsoară recunoașterea vizuală de scurtă durată, ca opus al memoriei vizuale. După ce i se arată un cartonaș cu una sau mai multe imagini, timp de 5 – 10 secunde, copilul trebuie să arate, pe un alt set de imagini, care dintre ele au fost pe primul cartonaș.
5. **Viteza procesării informației** (5 – 17 ani și 11 luni): măsoară viteza și acuratețea operațiilor mintale simple. Copilului i se arată o pagină cu figuri și numere și el trebuie să marcheze, cât mai repede posibil, cercul care conține numărul cel mai mare de elemente sau numărul cel mai mare dintr-o suită de numere prezentată aleatoriu.

Teste de achiziție școlară

1. **Deprinderi numerice bazale** (6 – 17 ani și 11 luni): măsoară deprinderile de calcul elementar.
2. **Ortografie** (6 – 17 ani și 11 luni): măsoară abilitățile ortografice. În raport de vârsta copiilor se cere acestora să scrie, după dictare, cuvinte și propoziții cu diferite grade de dificultate.
3. **Citire** (5 – 17 ani și 11 luni): se cere copilului să citească cuvinte scrise pe un cartonaș (de la simple la dificile).

Secțiunea a III-a

PROBE PSIHOGNETICE OPERATORII

Probele psihogenetice concepute de diverși psihologi (B. Inhelder, M. Nassefat, F. Longeot, iar la noi în țară T. Kulcsar, N. Obrocea) sunt așa-numitele „probe operatorii” care au la bază teoria lui J. Piaget, cu privire la structurarea inteligenței.

Spre deosebire de testele clasice, scopul acestor probe nu e de a-i clasifica pe copii unii în raport cu alții, ci de-a evalua stadiul atins de inteligență în dezvoltarea ei (preoperator, operator concret, intermediar, operator formal).

Prin itemii lor, aceste probe evidențiază operațiile de care copilul este capabil deja și cele de care încă nu este capabil.

Rezultatele probelor nu mai sunt interpretate după tabele-etalon pentru că ele nu măsoară „randamentul”, ci sunt concretizate în nota „prag”, care evaluează structura calitativă a inteligenței.

PREZENTAREA PROBELOR ELABORATE DE T. KULCSAR

Sursa: „Studii de psihologie școlară”, (coordonatori B. Zörgö și I. Radu).

I Probe pentru diagnosticarea nivelului psihogenetic al inteligenței copiilor de 6–9 ani:

Scop: diagnosticarea gradului de maturitate școlară.

a) Proba de evaluare și conservare a cantităților discontinue, omogene.

Material: 15 gume, monede de metal, jetoane, nasturi etc. de aceeași formă, mărime, culoare etc.

Aplicare: se așază pe masă în fața copilului 6 gume, aliniat cu mici intervale între ele. I se cere copilului să ia din grămada pe care o are la dispoziție **tot atâtea** gume și să le așeze la fel. După stabilirea egalității inițiale a celor două șiruri pe bază de corespondență termen cu termen (posibile la 5 ani), se trece la deformări spațiale ale colecției de obiecte, la unul din șiruri, respectiv lungirea sau scurtarea șirului (schimbarea intervalului între piese). În total sunt expuse 4 deformări ale șirurilor.

Se cere copilului, de fiecare dată, să precizeze raportul cantitativ existent între cele două șiruri și să argumenteze.

b) Proba de evaluare și conservare a cantităților discontinue, eterogene.

Material: 10 creioane, 6 ascuțitori sau 10 pahare și 6 căni etc.

Aplicare: se așază în fața copilului 6 ascuțitori aliniat, cu mici intervale între ele. Apoi i se pune la dispoziție o cutie cu multe creioane.

I se cere să așeze **tot atâtea** creioane câte ascuțitori sunt. După stabilirea egalității inițiale, pe bază de corespondență termen cu termen, colecția de obiecte se supune unor deformări spațiale, la fel ca la proba a), cerându-i-se

copilului să argumenteze de fiecare dată raportul cantitativ existent între cele două șiruri.

c) Proba de evaluare și conservare a cantităților continue

Material: mărgelile (sau boabe de porumb) și 10 pahare diferite: două pahare la fel, de 200 gr; două pahare la fel, de 100 gr; un pahar de 100 gr, diferit ca formă de celelalte două; două pahare la fel, de 150 gr. și trei pahare la fel, de 50 gr.

Aplicare: se așază în fața copilului cele două pahare de 200 gr, unul plin cu mărgelile și altul gol, precum și o cutie cu mărgelile. I se cere să pună tot atâtea mărgelile în al doilea pahar câte sunt în primul. După stabilirea egalității inițiale a cantităților din cele două pahare, se trece la transvazarea mărgelilor din al doilea pahar în paharele de 100 gr. Paharul martor (cel de 200 gr) rămâne plin în fața copilului, împreună cu cel rămas gol.

Item 1 – Se cere copilului să explice raportul cantitativ între primul pahar-martor și cele două pahare de 100 gr.

Item 2 – Se stabilește egalitatea inițială a celor două pahare de 100 gr., apoi conținutul paharului al doilea se toarnă în paharul de 100 gr cu formă diferită. Primul pahar de 100 gr rămâne pe masă, drept pahar-martor, alături de al doilea care este gol.

Copilul trebuie să stabilească raporturile cantitative între paharul de 100 gr rămas plin și paharul de 100 gr cu formă diferită.

Item 3 – Se stabilește identitatea între paharele de 150 gr, după care mărgelile din al doilea pahar de 150 gr se toarnă în paharele de 50 gr. Se cere copilului să compare cantitatea din primul pahar de 150 gr cu cea cuprinsă în cele 3 pahare de 50 gr.

Cotare: proba a) = 1 p (pentru rezolvare corectă)
proba b) = 2 p (pentru rezolvare corectă)
proba c) = 2 p (pentru rezolvare corectă)
eșec total = 0 puncte
rezolvare parțială = 0,5 p
nota maximă = 5 puncte

II Pentru evaluarea nivelului psihogenetic al inteligenței elevilor cuprinși între 11 și 13 ani, T. Kulcsar propune o probă adaptată după M. Nassefat.

Conținut: 1) proba de compunere a deplasărilor (7 itemi)
2) proba de raționament verbal (6 itemi)
3) proba de conservare a volumului fizic și de disociere a lui de greutate (5 itemi)

III Pentru evaluarea operațiilor formale, același autor propune 11 teste operatorii formale pentru etapa de vârstă 11–16 ani (adaptare după F. Longeot):

1. Teste operatorii formale de combinare (T.O.F.C.)

Conținut:
a) Tombolă
b) Dans
c) Magazin
d) Ping-pong
e) Anagrame

2. Teste operatorii formale de proporții și probabilități (T.O.F.P.)

Conținut:

- a) Uzină
- b) Bomboane
- c) Echilibrul balanțelor

3. Teste operatorii formale de logica propozițiilor (T.O.F.L.P.)

Conținut:

- a) Agilitate
- b) Problemă
- c) Portar

Pentru cotaș și instrucțiuni de aplicare a se consulta articolul „Repere psihogenetice în cunoașterea inteligenței (probe operatorii)” – T. Kulcsar – în lucrarea „*Studii de psihologie școlară*” (coordonatori B. Zörgö și I. Radu).

Secțiunea a IV-a PROCESE PSIHICE

1.

**PROBE PENTRU DETERMINAREA NIVELULUI ABILITĂȚILOR
PERCEPTIVE: AUDITIVE, VIZUALE (adaptare)**

Sursa: Arthur Kreindler - „Agnozii și apraxii”.

I. Percepția auditivă și auditiv-verbală

1. **Probe neverbale.** I se cere copilului să recunoască cu ochii închiși diverse zgomote produse de obiecte sau ființe:

- căderea unei monede
- sunetul sticlei
- sunetul unei legături de chei
- tic-tac-ul ceasului
- mototolirea unei hârtii
- aplauze
- sunete emise de diferite animale
- voci ale unor persoane
- strănutul
- plânsul unui copil
- sunetul unui instrument muzical

2. **Probe verbale.**

- a) Examinatorul, având fixat în dreptul feței un ecran (cartonaș), pronunță sunete, silabe, cuvinte, propoziții, pe care copilul, așezat la distanță de 1 m, trebuie să le reproducă. Cuvintele sunt pronunțate fără accent, lent, monoton. Proba poate evidenția deficiențe ale auzului fonematic.
- b) Proba „vocii șoptite” (ecranate):
 - neînțelegerea vorbirii în șoaptă până la 4 – 6 m = hipoacuzie ușoară
 - neînțelegerea vorbirii în șoaptă până la 1 – 4 m = hipoacuzie medie
 - neînțelegerea vorbirii în șoaptă până la 1 m = hipoacuzie gravă

Examenul trebuie să fie bilateral, pentru fiecare ureche (una fiind obturată).

Desigur, în cazul evidențierii unei acuități auditive scăzute se recomandă **examenul audiometric**, efectuat de medicul specialist.

II. Percepția vizuală: Se cere copilului:

1. **Să recunoască obiecte:**

- a) să descrie obiecte
- b) să indice poziția acestora unul față de altul

- c) să identifice un anumit obiect din mai multe
- d) să deseneze un obiect la cerere
- e) să identifice pe un desen în care sunt suprapuse mai multe contururi de obiecte, câte sunt (figurile Abelson).

2. Să recunoască imagini:

- a) să recunoască imagini simple (cerc, pătrat)
- b) să discrimineze între imagini aproximativ similare (o lebădă și găscă, o pisică și un iepure)
- d) să descrie un șir de imagini în ordine logică
- e) să descrie, din memorie, obiecte
- f) să completeze desene lacunare
- g) să recunoască desene schematic

3. Să recunoască culorile:

- a) să numească culorile unor obiecte
- b) să grupeze obiectele după culoare
- c) să copieze culori

2.

PROBA PERCEPTIV-MOTRICĂ - BENDER SANTUCCI

Sursa: E. Vlad - „Evaluarea în actul educațional-terapeutic”.

Proba evaluează o aptitudine intelectuală – funcția perceptiv-motrică, adică abilitatea copilului de-a percepe corect configurații spațiale, de a le compara între ele și de a le reproduce. Ea oferă informații asupra nivelului de dezvoltare și de organizare perceptiv-motorie. Ea este considerată validă în condițiile deficienței mintale, pentru studiul particularităților vizual-motorii care condiționează achiziția scris-cititului.

Din punct de vedere psihogenetic, abilitatea de a copia figuri apare după formarea capacității de-a recunoaște forme identice și după apariția gestului motor de-a urmări conturul unei configurații. Deci funcția perceptiv-motorie este superioară elementelor sale constitutive, ea intrând în structura funcțională a inteligenței practice, care este o formă specifică a inteligenței. Astfel încât constatarea unor deviații de la „rangul normal” reflectă deficiențe ale capacității intelectuale, ale percepției, ale motricității și chiar ale stabilității emoționale.

Proba este considerată utilă în evaluarea gradului de dezvoltare psihică la intrarea în școală, pentru studierea particularităților maturizării școlare.

Proba cuprinde 5 modele desenate pe câte un carton de 10/15 cm.

Se aplică individual.

Aplicare: se prezintă desenele succesiv, în ordinea arătată. Se dă subiectului o coală de hârtie și un creion ascuțit. Nu i se dă riglă sau gumă.

Instructaj: „Am să-ți cer să copiezi niște desene. Te rog să te străduiești să le copiezi cât mai exact, chiar așa cum le vezi”. I se arată primul desen și i se spune „În total sunt 5 desene. Acesta este primul. Începe aici (i se arată colțul de sus al foii). Trebuie să ai loc pentru toate”. Se pun în fața lui, succesiv, celelalte 4 desene, pe măsură ce termină.

Timpul este nelimitat.

3.

PROBA REY DE MEMORIE AUDITIVĂ A CUVINTELOR

Sursa: G.C. Bontilă - „*Teste psihologice*”.

Testul cuprinde o listă de 30 cuvinte din vocabularul uzual, aranjate astfel încât să nu permită legături prin asociere.

Aplicare: se citește lista de cuvinte (nu se spune câte sunt) cerându-se mai întâi subiecților să fie foarte atenți și să încerce să rețină cât mai multe cuvinte.

După citirea listei se lasă un timp de 1 – 3 – 5 secunde și apoi se începe proba: „Veți scrie cât mai multe cuvinte. Nu este necesar să le scrieți în ordinea în care vi le-am citit. Când credeți că nu vă mai puteți reaminti nici un cuvânt ridicați creionul în sus”. Lista se va citi cu o viteză de un cuvânt la fiecare două secunde, cu intonație clară, uniformă.

Lista cuvintelor:

1. carton	11. baston	21. manta
2. vagon	12. floare	22. oțet
3. șervet	13. castron	23. șoarece
4. clopoțel	14. plop	24. sugativă
5. coș	15. cărbune	25. supă
6. bătrân	16. copac	26. lucru
7. albină	17. prăjitură	27. buchet
8. tavă	18. călimară	28. cuțit
9. vânător	19. lămâie	29. barieră
10. pian	20. caiet	30. chibrit

Cotare: Se acordă 1 punct pentru fiecare cuvânt corect reprodus. Se iau în considerare și cuvintele scrise greșit. Totalul punctelor se raportează la etalon.

Proba este etalonată în România pentru copiii peste 13 ani.

ETALON

Vârstă Centile	13	14	15	16	17	Adulți
100	21	20	21	21	21	21
90	16	14	15	15	16	16
80	15	13	14	14	15	15
75	14	12	13	13	14	14
70	13	11	12	12	13	13
60	12	10	11	11	12	12
50	11	9	10	10	11	11
40	10	9	9	10	10	10
30	9	8	8	9	10	9
25	8	8	8	9	9	9
20	7	7	7	8	8	8
10	6	6	6	7	7	7
0	0	0	0	0	3	0

4.

TEST DE CONCENTRARE PENTRU PRIMUL AN ȘCOLAR

Autori: R. Möhling și U. Raatz.

Testul a fost conceput pentru măsurarea abilităților școlarului începător, în ce privește atenția, capacitatea de concentrare și de înțelegere a sarcinii, rapiditatea, memoria, percepția vizual-spațială.

Aplicarea: se dă copilului o foaie de hârtie pe care sunt desenate pe 14 rânduri mere și pere, de aproximativ aceeași mărime. Fructele sunt desenate având orientări diferite spațial.

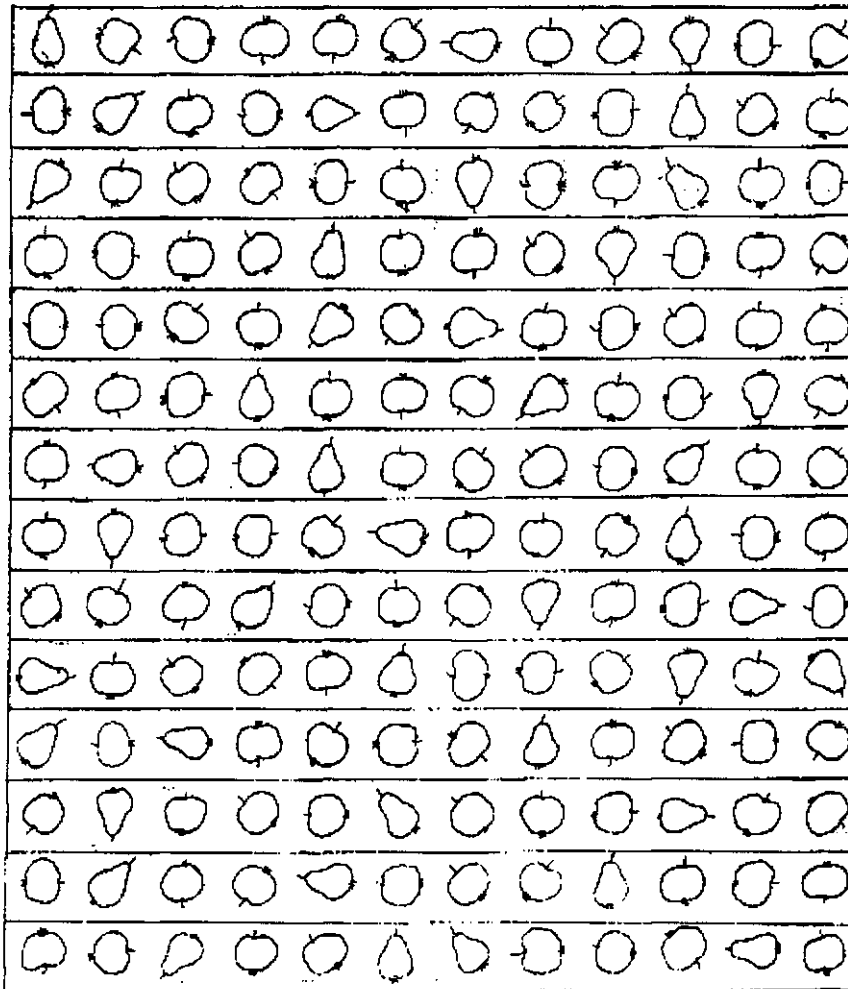
Se cere copilului să bareze, cât mai repede posibil, toate perele pe care le găsește pe fiecare rând.

Proba se desfășoară contra cronometru.

Se notează: omisiunile, greșelile.

Se calculează cota brută, valoarea medie și rangul procentual pentru fiecare copil.

Se poate administra individual sau colectiv.

PROBE DE LIMBAJ

1.

**SCALA „C. PĂUNESCU“
PENTRU NIVELUL DE DEZVOLTARE A LIMBAJULUI**

Sursa: C. Păunescu - „*Tulburări de limbaj la copil*”.

Scala permite stabilirea corectă a diagnosticului de întârziere în apariția și dezvoltarea limbajului. Scala are în vedere manifestările comportamentului verbal între 0 și 3 ani.

0 – 3 luni

Luna când apare

1)	reacții motorii generalizate la zgomote puternice	0,5 luni
2)	țipete diferențiate după necesități	1
3)	manifestări vocale/sunete guturale	1
4)	producerea unor scurte manifestări vocale	1 - 2
5)	răspuns prin reacție generalizată la vocea umană	1,15
6)	vocalize: <i>ah, ub, ab, eh</i>	1,15
7)	vocalize diverse	1,25
8)	vocalizări în poziția culcat	2
9)	vocalizări diferențiate afectiv	2
10)	vocalizări în joc sonor/melodie	2
11)	ascultarea spontană a vocii umane	2
12)	reacție de înviorare la vocea umană	2
13)	gângurit în starea de bine	3 - 4
14)	gângurit în joc sonor	3 - 4
15)	silabe cu sunete ușor articulate	2 - 3
16)	vocale și consoane labiale	2 - 3
17)	gângurește la o relație interpersonală	3 - 4

3 – 6 luni

1)	răspuns vocal la o relație interpersonală	4 - 5
2)	lalalizare	4 - 5
3)	mimică adecvată în timpul lalalizării	4 - 5
4)	lalalizare în joc spontan	4
5)	muzicalitate în gângurit	5
6)	gângurit, ca expresie a stării de bine	5
7)	traducere vocală a nemulțumirii	5
8)	silabe în joc spontan	6
9)	primele silabe bine articulate: <i>ma-ma, ta-ta</i>	6
10)	utilizează spontan câteva silabe	6,15
11)	expresia vocală a nerăbdării	6,15
12)	exprimarea nerăbdării la dispariția unui obiect îndrăgit	5 - 6
13)	adresare vocală spre persoana cu care „vorbește”	5 - 6
14)	discriminare între o vorbire afectivă și alta dojenitoare	6
15)	imitarea de sunete și răspuns la pronunțarea lor	6

16)	repetă cu plăcere două silabe duble: <i>ma-ma, pa-pa</i>	5 - 6
17)	utilizează silabe cu modulații afective, în dialog	6

6 - 9 luni

1)	articulează bine mai multe silabe	6 - 7
2)	pronunță distinct „ <i>da</i> ”	7
3)	expresie vocală de satisfacție în relațiile cu jucăriile	7
4)	variații tonale în lalizare și silabisire	7,3
5)	reacții vocale de surpriză	7,5
6)	interjecții vocale	8
7)	reacționează la comenzi verbale simple	7 - 8
8)	leagă două silabe într-o structură sonoră: <i>mama, tata</i>	7 - 8
9)	expresie vocală în acțiunea cu obiectele	8
10)	imită pronunția multor consoane	8
11)	pronunță singur unele consoane	8
12)	reacție de confuzie la cuvinte necunoscute	8
13)	se adaptează la cuvinte cunoscute (conduită)	8,15
14)	distinge cuvinte cunoscute de cele necunoscute	8 - 9
15)	înțelege sensul unor cuvinte și ce reprezintă	9
16)	înțelege sensul unor gesturi	9
17)	răspunde la unele gesturi uzuale	9
18)	rostește cuvinte articulate expresiv	9
19)	imită majoritatea sunetelor	9

9 - 12 luni

1)	își organizează comportamentul pe bază verbală	10 - 12
2)	“vorbește” cu jucăriile, vocalizând	10
3)	imită silabe	10 - 11
4)	răspunde prin acte sau atitudini la cuvinte	10 - 11
5)	expresie vocală la vederea linguriței și a paharului	10
6)	expresie vocală în fața unor culori	10
7)	pronunță 2 - 3 cuvinte bisilabice	10 - 11
8)	denumeste cu o silabă obiectele	11
9)	imită multe cuvinte la cerere	11 - 12
10)	opune rezistență la un ordin	11 - 12
11)	răspunde adecvat la ordine simple	12
12)	înțelege și execută sarcini simple	12
13)	reacție la cuvinte inhibitorii	12
14)	expresie vocală când se privește în oglindă	12
15)	utilizează cuvântul „ <i>mamă</i> ” în apel	12
16)	utilizează silabe sau sunete speciale pentru apel	12

12 - 18 luni

1)	înțelege o cerere verbală și o execută	12 - 14
2)	execută comenzi verbale în 2 - 3 secvențe	13 - 14
3)	înțelege sensul multor cuvinte în context	13 - 14
4)	înțelege gesturile adultului și le imită	13 - 14
5)	numește jucării sau imagini prin onomatopee	14
6)	utilizează în conversație un jargon specific	13 - 14

7)	înțelege o întrebare simplă	15
8)	înțelege gesturile adultului (protecție, amenințare)	15
9)	înțelege interdicția	17 - 18
10)	pronunță spontan 3 – 20 cuvinte	13 - 18
11)	denumeste câteva obiecte, corect	17
12)	face apel prin intermediul cuvintelor	18
13)	utilizează cuvinte cu sens în propoziție	15 - 18

18 – 24 luni

1)	cunoaște și se exprimă prin formule de politețe	18 - 20
2)	cunoaște denumirea părților corpului și feței	18
3)	indică la cerere aceste părți	18 - 20
4)	recunoaște imagini într-o carte	18 - 19
5)	denumeste câteva imagini	19 - 20
6)	pronunță 20 – 50 cuvinte	18 - 24
7)	unește două cuvinte (substantiv + verb) într-o propoziție	18 - 24
8)	face asociații de cuvinte căutând consonanțe	18 - 24
9)	identifică obiecte după determinarea lor	23 - 24
10)	poate denumi majoritatea obiectelor familiare	24
11)	poate distinge, la cerere, 7 imagini din 10	24
12)	apar primele propoziții cu legătură între cuvinte	24
13)	utilizează în conversație cu precădere propoziții	24
14)	cunoaște sensul cuvintelor care arată poziții spațiale: sus, jos, pe	24
15)	apar în vorbire pronumele, adjectivul (mai puțin)	24
16)	vorbește despre sine, la persoana a III-a, spunându-și numele mic	24
17)	poate repeta cuvinte compuse din 2 – 5 silabe	24
18)	stăpânește aproximativ 100 cuvinte	24
19)	apar primele încercări de fraze	24

24 – 36 luni

1)	se organizează structura gramaticală a limbii vorbite	24 - 36
2)	poate repeta 2 – 4 cuvinte (prin memorare)	26 - 28
3)	folosește propoziții de 3 – 4 cuvinte	26 - 28
4)	folosește fraze cu relații de subordonare între propoziții	28 - 36
5)	înțelege un expozeu de 3 – 6 propoziții	30
6)	înțelege un expozeu complet într-o conversație	36
7)	folosește pronumele personal în mod curent	30
8)	flexionează cuvinte (caz, număr, gen etc.)	24 - 30
9)	“citește” o imagine compusă	28 - 34
10)	utilizează timpul trecut	30

Notare: Fiecare item = 1 punct

Etapă	0 – 3 luni = 18 puncte
	3 – 6 luni = 17 p
	6 – 9 luni = 19 p
	9 – 12 luni = 16 p
	12 – 18 luni = 13 p
	18 – 24 luni = 19 p
	24 – 36 luni = 10 p

Lipsa a 5 – 7 puncte pentru o etapă are semnificație negativă și semnaleză o întârziere în dezvoltarea limbajului. Dar pentru că nu este bine să aștepti 3 – 6 luni sau 1 an ca să poți depista o întârziere, autorul oferă și alt sistem de calcul.

Vârsta (luni)	Dezvoltare normală	Număr de puncte	Grad de întârziere	Componente care trebuie urmărite și simulate
3	15-18	Se completează de examinator	Se completează de examinator	Se completează de examinator
6	30-35			
7	38-40			
8	45-47			
9	50-54			
10	58-60			
11	62-65			
12	68-71			
14	74-76			
16	78-80			
18	82-84			
21	86-88			
24	94-96			
30	100-102			
36	110-112			

Gradul de întârziere se calculează scăzându-se 5 puncte din scorul maxim. Pentru fiecare 5 puncte se consideră o lună de întârziere. Întârzierea cu semnificație patologică începe de la o diferență de 10 puncte.

2.

TEST DE VOCABULAR ÎN IMAGINI

Testul este aplicabil copiilor între 3 și 9 ani și măsoară inteligența verbală. Are două secțiuni (A și B), fiind compusă din 103 imagini. Scala A se aplică înainte de terapie și dispune de un material verbal (imagini) de 80 substantive, 19 verbe și 4 adjective, iar scala B se aplică după terapie și are 78 substantive, 19 verbe și 6 adjective.

Administrarea permite stabilirea unui **coeficient de dezvoltare QD** care va fi interpretat în termeni de nivel de dezvoltare a inteligenței verbale. QD nu poate fi asimilat unui coeficient de inteligență generală și, în consecință, un QD inferior nu trebuie interpretat în mod sistematic în termeni de debilitate mintală. Un QD inferior la acest test nu indică în mod necesar o deficiență globală în toate activitățile mintale care structurează inteligența, ci poate fi expresia unor carențe educative, structurale sau afective. Acest test clasifică copiii în raport de performanțele lor verbale în 4 categorii: excelenți, buni, medii și slabi.

Testul vizează în primul rând calitățile limbajului receptiv și poate fi folosit și pentru copiii cu deficiențe neuro-motorii (I.M.C., quadriplegie spastică, atetoză dublă etc.). De asemenea, se adresează copiilor cu tulburări de fonație, mutism selectiv, întârziere mintală ușoară.

Aplicare: copiii nu trebuie să parcurgă toate cele 103 planșe. Pentru cei de 3 ani, 3 ani și 10 luni se va începe cu planșa 1. Pentru cei cuprinși între 3 ani și 11 luni și 4 ani și 10 luni, se va începe cu planșa 1 și dacă răspunsul e bun se va trece la planșele 2, 15, 16, 20 și 25.

Dacă nu se înregistrează eșec la aceste planșe se va trece la următoarele. Dacă eșuează, se va reveni la planșa 3 și se va continua planșă cu planșă.

Pentru copiii de 4 ani și 11 luni și cei mai mari, se va începe de la planșa 35. Dacă răspunsul este incorect la această planșă și la următoarele 9 care urmează (deci până la planșa 44), i se vor arăta copilului planșele 34, 33, 32 etc., coborându-se până când copilul atinge reușita la 10 planșe consecutive. În continuare se vor da planșele care urmează celei în care a avut eșec. Trebuie oprită aplicarea dacă subiectul dă 12 răspunsuri eronate din 16 planșe succesive.

Instructajul este simplu: i se arată copilului prima planșă și i se spune: „Vezi, aici sunt mai multe desene. Tu trebuie să-mi arăți cu degetul desenul care reprezintă un cuvânt pe care ți-l voi spune. Eu o să ți-l spun, iar tu o să mi-l arăți. Ai înțeles? De exemplu, aici (i se arată planșa 1 seria A) arată-mi pisica. Dacă copilul ezită, se insistă”. Dacă răspunde corect i se spune: „Bravo, e foarte bine, ai găsit-o”. După ce copilul a înțeles consemnul (să arate cu degetul) se va elimina orice instrucțiune suplimentară, pronunțându-se doar cuvântul care trebuie arătat.

3.

TESTUL T.A.C.L - R

Este tot un test de inteligență verbală care evidențiază abilitățile de limbaj receptiv. Are trei secțiuni, fiecare conținând câte 40 itemi – imagini (total 120) și se aplică la copiii cu vârste între 3 – 10 ani.

Aplicare: este aproape identică cu cea de la testul de vocabular în imagine. Spre deosebire de acesta, care nu are limite de timp în aplicare, TACL-R impune o limită de timp de aproximativ 10 secunde pentru fiecare imagine.

Copilul trebuie să dea un singur răspuns. Dacă arată mai multe imagini, se consideră eșec.

Instructaj: „Îți voi arăta niște desene. Apoi am să-ți spun un cuvânt sau mai multe cuvinte. Tu trebuie să-mi arăți desenul care se potrivește cu ceea ce spun eu. Ascultă cu atenție. Ești gata?”

Cele 120 de planșe au câte trei imagini fiecare, din care numai una se potrivește cu ceea ce spune examinatorul.

Imaginile testului sunt astfel alese încât să dea indicii asupra tuturor abilităților de limbaj, permițând decelarea întârzierilor în dezvoltarea limbajului și alcătuirea de programe de intervenție personalizată.

Copilul trebuie să identifice substantive, verbe (acțiuni), sintagme verbale (substantiv + adjectiv), propoziții, relații spațiale, relații de succesiune temporală, liante gramaticale, relații cantitative, de mărime, formă, categorii gramaticale flexionate.

4.

PROBA DE VOCABULAR REY (adaptată)

TEHNICA:

Se citește copilului fiecare cuvânt în parte și se cer două cuvinte din categoria respectivă.

Timp: 15 minute.

Nr	ITEMI	VÂRSTA (ani)			Nr	ITEMI	VÂRSTA (ani)		
		6 - 8/9	9/10-14	14-18			6 - 8/9	9/10-14	14-18
1.	Îmbrăcăminte	X	0	0	31.	Munci agricole	0	X	0
2.	Arbori	X	0	0	32.	Personaje istorice	0	X	0
3.	Încălțăminte	X	0	0	33.	Ființe înotătoare	0	X	0
4.	Construcții navale	X	0	0	34.	Perioade de vârstă	0	X	0
5.	Boli	0	0	0	35.	Pictori români	0	0	X
6.	Clădiri publice	0	0	0	36.	Băuturi	0	0	X
7.	Ființe zburătoare	0	X	0	37.	Decorații	0	0	X
8.	Cereale	0	X	0	38.	Muzicieni	0	0	X
9.	Textile	0	0	0	39.	Tipuri de ape	0	X	0
10.	Legume	X	0	0	40.	Animale exotice	0	X	0
11.	Grade militare	0	X	0	41.	Feluri de mâncare	0	0	X
12.	Metale prețioase	0	X	0	42.	Mijloace de locomoție	0	X	0
13.	Insecte	0	X	0	43.	Organe de simț	0	X	0
14.	Părți ale corpului	X	0	0	44.	Aparate de zbor	0	X	0
15.	Mașini - unelte	0	0	X	45.	Sporturi	0	X	0
16.	Condimente	0	0	X	46.	Capitale europene	0	X	0

17.	Diviziuni ale timpului	0	X	0	47.	Feluri de climă	0	X	0
18.	Sentimente	0	X	0	48.	Împărțiri administrative	0	X	0
19.	Verbe	0	X	0	49.	Inventatori	0	0	X
20.	Materii prime	0	X	0	50.	Clase sociale	0	0	X
21.	Mamifere	0	X	0	51.	Instrumente muzicale	0	0	X
22.	Arte	0	X	0	52.	Personaje din opere literare	0	0	X
23.	Grade de rudenie	0	X	0	53.	Opere muzicale	0	0	X
24.	Pietre prețioase	0	X	0	54.	Unități de producție industrială	0	0	X
25.	Planete	0	0	0	55.	Conducători politici actuali	0	0	X
26.	Științe	0	0	X	56.	Măsuri de lungime	0	X	0
27.	Meserii	0	0	X	57.	Scriitori	0	X	0
28.	Forme geometrice	0	X	X	58.	Oceane	0	X	0
29.	Arbori din țările calde	0	0	X	59.	Actori de teatru	0	0	X
30.	Consoane	0	X	X	60.	Sportivi	0	x	0

Vârsta Studii

Profesiune

Diagnostic

Concluzii

VÂRSTA	ITEMI
6 – 8/9 ani	1, 2, 3, 4, 10, 14
9/10 – 14 ani	7, 8, 11, 12, 13, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 32, 33, 34, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 52, 57, 58, 59,
14 – 18 ani	15, 16, 26, 27, 28, 29, 35, 36, 37, 38, 41, 49, 50, 51, 53, 54, 55, 56, 60

5.

TEST WHELDALL

Este un test de înțelegere a limbajului pentru etapa de vârstă de 3 – 5 ani. Are 60 de itemi, structurați în 15 subteste cu 4 itemi fiecare.

Copilul trebuie să identifice, pe o planșă pe care sunt desenate 4 imagini, numai una anume care să corespundă cu formularea dată de examinator.

De exemplu:

“*Arată-mi băiatul care nu merge pe bicicletă*”, dintr-o serie de 4 imagini care au ca element comun bicicleta dar nu și acțiunea.

Sau: “*Arată-mi imaginea în care calul este în fața copacului*”, din 4 imagini în care calul e lângă, în fața, în spatele copacului sau sare peste copac.

Testul permite investigarea capacității de înțelegere a limbajului, înțelegerea sensului cuvintelor, propozițiilor, abilitățile de flexibilitate asociativă, operarea cu analogii opuse, înțelegerea corectă a unor categorii gramaticale (pronume, verb la diferite timpuri, negație etc.) și utilizarea corectă a liantelor gramaticale.

Testul stabilește categoria morfo-sintactică deficitară și nu dă vârsta mintală.

6.

TEST DE LIMBAJ BOREL - MAISONNY
(pentru copii cu vârste cuprinse între 1,5 și 5 ani)

Sursa: S. Borel-Maisonny - „*Langage oral et écrit*”.

Scop: evaluarea nivelului limbajului la copiii mici cu întârziere în dezvoltarea limbajului.

Bateria are 13 probe. Scopul probelor este, așa cum spune autoarea, „de a descoperi dacă copilul are capacitatea de-a folosi corect materialul lingvistic și de-a preciza în ce măsură se servește de limbaj.” Cu alte cuvinte, se apreciază nivelul de înțelegere și cel de utilizare.

Material: planșe color (în afara imaginilor cu câini și pisici, care sunt negru pe alb), format carte poștală.

I. Imaginea unui băiat ținând în fața lui un câine în lesă.

Culori: chilot roșu, șosete bleu, pantofi roșii.

Se arată imaginea copilului și este întrebare:

1. *Ce vezi aici?* I se cere să identifice următoarele detalii, arătându-i-le: capul copilului, brațele, picioarele, părul, pantalonii, bluza, șosetele.
2. Se cere să identifice aceleași lucruri la propria-i persoană.
3. La câine – să identifice capul, coada, labele, urechile.
4. *Ce vezi în fața băiatului din imagine?*
5. *Ce vezi în fața ta?*

II. Imaginea unui scul de lână bleu

Se cere copilului să spună ce este și la ce folosește.

III. Imaginea unei perechi de pantofi pentru copil

Culori: exterior bleu, interior bleu deschis.

Întrebări: *Ce vezi aici?*

Pentru cine sunt?

Arată-mi-l pe cel care e un pic ascuns în spatele celuilalt.

IV. a) Imaginea a 3 flori (albăstrele)

b) Desenul a 3 puncte așezate vertical (culoare bleu)

Întrebări: *Ce vezi?*
Arată-mi tulpina florilor
Câte flori sunt?
Arată-mi punctul negru din mijloc
Arată-mi punctul negru de sus
Arată-mi punctul negru de jos

V. Imaginea a 2 câini de mărimi diferite. Culoare neagră

Întrebări: *Ce vezi?*
Arată-mi câinele mic
Arată-mi câinele mare

VI. Imaginea a trei pisici orientate diferit. Culoare neagră

Întrebări: *Ce vezi?*
Arată-mi care pisică e cu spatele la noi
Arată-mi care pisică e în picioare și cu coada ridicată
Arată-mi care pisică mănâncă

VII. a) Imaginea a 2 câni identice.

Culori: ambele gri, dar prima pe fond gri deschis, alta pe fond orange.

Întrebări: *Ce vezi?*
Arată toarta câinii
Sunt la fel?

b) Imaginea a 2 vase diferite ca formă.

Întrebări: *Ce vezi?*
Este o diferență între ele?
Care e mai drăguță?
De ce e mai drăguță?
Pe care ai vrea să o ai?

VIII. Imaginea unor lebede.

Culori: imaginile nu diferă decât prin fond care e alb la prima și bleu la a doua.

Întrebări: *Ce vezi?*
Unde sunt lebedele?
Arată-mi apa
Unde sunt picioarele lebedelor?

IX. Imaginea unui băiat, în picioare, întors cu spatele și ținând în mână un pahar.

Culori: pantaloni bleu, bluză în dungii negru cu roșu, șosete bleu cu dungii, lichidul din pahar roșu, păr și pantofi negri.

Întrebări: *Ce vezi?*
Cum este băiatul?
E cu fața sau cu spatele?
Cum e îmbrăcat?

X. Imaginea a 2 ursuleți, unul așezat, altul în picioare (care merge).

Culori: urși maro, fundițe albe.

Întrebări: *Ce vezi?*
Arată ursul așezat
Arată ursul în picioare
Arată ursul care merge

XI. Imaginea bustului unei fete care ține în mână un balon.

Culori: rochie bleu, balon roșu, păr negru, buze roșii.

Întrebări: Ce vezi?

Arată balonul

Ce culoare are balonul?

Ce lipsește din imaginea fetiței (ce nu este desenat)?

XII. Imaginea a două picioare de băiat și a unui balon atârând.

Culori: balon bleu, sandale și marginea pantalonilor scurți, roșii.

Întrebări: Ce vezi?

Ce lipsește?

XIII. Imaginea a două perechi de pantofi într-un sertar.

Culori: sertar maro, pantofi bărbătești gri, pantofi de damă roșii.

Întrebări: Ce vezi?

Arată pantofii bărbătești (ai lui tata)

Arată pantofii de damă (ai mamei)

Durata aplicării probelor, 20 de minute.

Aprecierea răspunsurilor se face în dublu sens:

- înțelegerea întrebărilor
- utilizarea formelor lingvistice

Autoarea dă și o evaluare a capacității de înțelegere în raport cu vârsta:

1. Substantive

- a) care denumesc persoane, animale, părți ale corpului și anumite piese de îmbrăcăminte - - - - - 18 luni
- b) care denumesc alte părți ale corpului (gât, genunchi, cot), alte piese de îmbrăcăminte (bluză), alte obiecte, animale decât cele din test - - - - 2 ani
- c) substantive abstracte (culoare, diferență) - - - - - 3,5 – 4,5 ani

2. Adjective

- a) implicând dimensiunea - - - - - 3 ani
- a) implicând asemănarea - - - - - 4 ani

Între 4 și 5 ani se precizează înțelesul substantivelor abstracte și al adjectivelor mai complexe.

7.

**PROBA PENTRU CUNOAȘTEREA VÂRSTEI PSIHOLOGICE
A LIMBAJULUI – ALICE DESCOEUDRES (adaptată)**

Sursa: E. Vrăsmaș, C. Stănică - „Terapia tulburărilor de limbaj”.

Este alcătuită din 7 probe și permite observarea unor abateri în dezvoltarea limbajului în raport cu vârsta cronologică. Se aplică copiilor cu vârste între 3 și 7 ani.

Conținut:

Proba I: CONTRARI (cu obiecte și imagini)

Se prezintă copilului 10 obiecte și imagini cu însușiri contrare.

- 1. imaginea unei ciuperci MARI și a uneia MICI.
- 2. o carte NOUĂ și una VECHE.

3. o bucată de fier TARE și un cauciuc MOALE.
4. imaginea unui bloc ÎNALT și a unei case SCUNDE.
5. o hârtie NETEDĂ și un abraziv (ceva ZGRUNȚUROS).
6. imaginea unui BĂTRÂN și a unui TÂNĂR.
7. o bucată de stofă CĂLCATĂ și una MOTOTOLITĂ.
8. imaginea unui copil VESEL și a altuia TRIST.
9. desenul unei linii DREPTE și al uneia CURBE.

10. două cutii la fel: una GOALĂ, una PLINĂ cu cuie (se așază în mână).

Instructaj: Se prezintă obiectele(imaginile) succesiv, spunând. Această ciupercă este mare – i se arată imaginea –, iar aceasta e... (copilul spune adjectivul).

Alt calificativ nu e luat în considerație.

Se consemnează numărul de răspunsuri corecte.

Se reia proba invers. Se prezintă întâi imaginea ciupercii mici.

Se consemnează răspunsurile exacte, se adună cu primele și se face media.

Proba II: COMPLETARE LACUNE

Instructaj: Îți voi spune o mică poveste. Acolo unde mă opresc, trebuie să mă ajuți tu să găsești cuvântul potrivit.

Se notează numărul de răspunsuri corecte:

1. S-a făcut frumos, cerul e
2. Soarele este foarte
3. Ioana și Maria se plimbă pe câmp. Ele adună
4. Ele sunt încântate de ciripitul micilor
5. Deodată cerul se întunecă, se acoperă de
6. Fetitele se grăbesc să se întoarcă
7. Începe o mare
8. Fetitele se sperie de zgomotul
9. Ele roagă să fie adăpostite într-o casă, deoarece plouă tare, iar ele
10. n-au Hainele lor sunt complet

Proba III: REPETARE DE NUMERE

Anunțăm: „Eu îți spun niște numere. Tu trebuie să repeți aceste numere.“

Dacă copilul n-a înțeles, se repetă chiar de 3 ori, dar seria respectivă nu se ia în considerare.

Dacă se repetă doar prima serie primește coeficient=2.

Pentru seria a-II-a = 3; a-III-a = 4; a-IV-a = 5; a-V-a = 6.

Se consemnează coeficientul ultimei serii reproduse:

Seria	I:	2 - 4
	II:	5 - 6 - 3
	III:	4 - 7 - 3 - 2
	IV:	8 - 4 - 6 - 5 - 9
	V:	6 - 9 - 2 - 3 - 4 - 8

Proba IV: MATERII

Instructaj: Din ce sunt făcute:

- cheia
- masa
- lingura
- fereastra
- pantofii

- casele (cel puțin 3 materiale: cărămidă, ciment, lemn)
- Consemnăm răspunsurile corecte.

Proba V: CONTRARII

Instructaj: Se explică ce înseamnă contrar prin exemple concrete.

Vom expune 8 termeni. Copilul va da termenul contrar.

1. cald.....(frig/rece)
2. uscat.....
3. frumos.....
4. neascultător.....(ascultător/cuminte)
5. curat.....
6. mare.....
7. ușor.....
8. vesel.....

Proba VI: CULORI

Se prezintă culorile: VERDE, NEGRU, ROZ, ALB, VIOLET, GRI, GALBEN, MARO, ALBASTRU.

Se cere să le denumească. Se notează răspunsurile de la 0...10, după numărul exact de răspunsuri corecte.

Proba VII: CUNOAȘTEREA SENSULUI VERBELOR

Seria I: a tuși, a frecționa, a câștiga, a arunca, a spăla, a respira (mimăm tusea etc.).

Seria II: Imită (arată-mi prin acțiune) sensul verbelor: a scrie, a se apleca, a se balansa, a se ridica, a sări, a împinge (ceva).

Se consemnează numărul de răspunsuri corecte.

Se notează de la 0 la 12.

Având valorile realizate de fiecare copil la cele 7 probe, le scriem în ordine pe verticală și în dreptul lor scriem vârsta limbajului corespunzător din tabelul următor. ADUNĂM CELE 7 vârste ale limbajului și suma o împărțim la 7. Obținem VÂRSTA PSIHOLAGICĂ A LIMBAJULUI care corespunde sau nu vârstei cronologice.

Proba	Coeficientul corespunzător vârstei				
	3 ani	4 ani	5 ani	6 ani	7 ani
I. CONTRARII (cu obiecte și imagini)	4	5	6	8	12
II. LACUNE	2	3	4	6	8
III. CIFRE	3	3	4	5	5
IV. MATERII	3	4	5	6	6
V. CONTRARII (fără obiecte și imagini)	4	5	6	7	8
VI. CULORI	2	3	4	6	8
VII. VERBE	4	6	8	9	11

8.

**PROBA DE EVALUARE A PROGRESULUI
ÎN ÎNVĂȚAREA LIMBAJULUI**

Sursa: C. Stănică, E. Vrăsmaș - „*Terapia tulburărilor de limbaj*”, 1997.

Proba este o adaptare după „DERBYSHIRE LANGUAGE SCHEME” (1982) și evaluează limbajul receptiv și expresiv al copiilor mici.

Evaluarea se face pe trei niveluri:

- 1) stadiul vocabularului timpuriu – un singur cuvânt
- 2) stadiul propozițiilor simple – 2-4 cuvinte
- 3) stadiul propozițiilor complexe

Proba evidențiază capacitatea de stăpânire a vocabularului bazal de către copil și abilitățile de manipulare ale acestuia.

I. Stadiul vocabularului timpuriu – un singur cuvânt

Pe cele două coordonate, înțelegere (Î) și exprimare (E), se notează comportamentul verbal al copilului în 4 etape de evoluție:

- a) **etapa preverbală** (sunete, gesturi, expresii)
- b) **vocabularul timpuriu:** se dau liste de cuvinte și expresii uzuale din vocabularul bazal, care trebuie bifate (Î și E).
- c) **vocabularul ulterior:** cuvinte, expresii, structuri verbale mai complexe
- d) **vocabular dificil** (utilizat în relația cu lumea reală și cu imagini)

II. Stadiul propozițiilor simple

- nivelul de 2 cuvinte;
- nivelul de 3 cuvinte;
- nivelul de 4 cuvinte.

Aici, înregistrarea progresului în învățarea limbajului se realizează în raport de:

- înțelegere;
- exprimare;
- lungimea termenilor și a expresiilor tipice;
- dimensiunea celor mai lungi expresii;
- exemple.

III. Stadiul propozițiilor complexe

Se notează abilitățile copilului (I și E) cu privire la folosirea următoarelor categorii gramaticale:

- negație;
- întrebări;
- verbe;
- pronume;
- articole;
- plurale;
- liante gramaticale.

În plus, se notează folosirea frazelor, a comparațiilor, a conceptelor.

9.

PROBE DE EVALUARE A NIVELULUI DE DEZVOLTARE A LIMBAJULUI

Obiective: investigarea limbajului pe cele două coordonate, limbaj receptiv, limbaj expresiv și al abilităților de flexibilitate asociativă.

Se poate aplica între 4 și 7/8 ani.

I. Abilități la nivelul cuvintelor

Materiale: 5-10 obiecte (păpușă, mașină, cuțit, lingură, farfurie, minge, pieptene)

Cerem copilului să arate un obiect anume și să ni-l dea sau să-l pună într-un coșuleț.

Observăm:

- dacă găsește imediat obiectul sau ezită;
- cât de repede învață jocul;
- cum manipulează obiectele.

Dacă reușește, așezăm în față obiecte nu tocmai uzuale.

Se cere să denumească cuvântul și să-l explice.

II. Abilități la nivelul frazei

a) să execute ordine: „*Ridică-te! Vino la mine! Pune creionul în cutie! Du-te la ușă și închide-o!*”;

b) Proba de flexibilitate asociativă (U. Șchiopu, M. Gârboveanu, A. Turcu).

Se dau succesiv copilului 4 categorii de cuvinte. Se cronometrează timpul de realizare.

1) avion, zăpadă, turtă dulce, portocală;

2) poimâine, cel mai mic, ridică;

3) lup, veveriță, alune, izvor;

4) stradă, ploaie, tramvai, vitrină.

Se cere copilului să alcătuiască povestiri cu aceste cuvinte. Se notează textul compunerii, făcându-se o pauză de 5 minute între cele patru categorii.

Notarea se face cu + și – în funcție de:

- numărul de cuvinte folosite, asociate cu cuvintele date;
- numărul de imagini artistice;
- modul de compoziție.

Pentru vârsta mică se pot folosi următoarele categorii:

- iarnă, fulgi, sanie;
- pisică, pasăre, colivie;
- soare, lumină, dimineața;
- parc, copii, soare;
- toamnă, ploaie, târziu.

10.

PROBE PENTRU EXAMINAREA LIMBAJULUI ORAL

Este vorba de un set de probe care evaluează nivelul limbajului și evidențiază dizabilități ale limbajului.

Sunt probe folosite pentru depistarea logopatiilor și se aplică preșcolariilor și școlariilor mici.

Continut:

1. **proba Alice Descoedres pentru cunoașterea vârstei psihologice a limbajului** (proba este prezentată pe larg în lucrare);
2. **proba de definiții** (adaptată după R. Zazzo)

Se cere copilului să răspundă la următoarele întrebări:

- ce este un scaun?
- ce este o păpușă?
- ce este un cal?
- ce este o găină?
- ce este o furculiță?
- ce este un măr?
- ce este o masă?
- ce este ploaia?
- ce este mama?
- ce este șoferul?

Întrebările se pun în ordinea indicată. Se insistă să se obțină răspunsul după ce copilul repetă cuvântul.

Cotare: 1 punct pentru fiecare răspuns corect.

- 3) **proba de flexibilitate asociativă** (U. Șchiopu, M. Gârboveanu, A. Turcu) este redată în lucrare

4) **proba vorbiri independente:**

- a) se folosește un material ilustrat (alfabetul în imagini) în care sunetele apar în cuvinte la început, la mijloc, la sfârșit. Se cere copilului să le pronunțe.

Notare: se identifică sunetele pronunțate greșit sau omise în cuvinte.

- b) i se cere copilului să spună:
 - automatisme verbale/numărat până la 10, zilele săptămânii
 - culori
 - recitare
 - povestire

5) **proba vorbirii reflectate**

Se pronunță de către examinator cuvinte în care sunetele apar în diferite poziții (inițial, mediu, final) și propoziții. Ca și la proba vorbirii independente, lista cuvintelor și a propozițiilor cuprinde toate sunetele limbii;

6) **proba logatomi** (Borel – Maissonny)

Se cere copilului să reproducă următoarele structuri verbale fără sens (logatomi):

1. mu-co	2. ri-ka-pe	3. man-dur-na-lo	4. va-fi-ta-ru-der
bar-tim	nu-ron-li	o-tru-di-re	san-zi-bi-de-lu
fon-ve	si-za-do	i-pa-ben-du	pu-do-nu-ri-tal
ie-roii	fa-vi-ker	es-art-da-li	mu-ni-gna-me-so
lin-ou	ji-fa-zin	mo-lu-ni-vo	pul-bla-go-ri-tel
șan-du	co-gu-ci	sin-zan-șu-jou	zol-ti-du-sel-tor
gon-tra	di-mon-co	gon-ti-du-ran	an-slin-ge-li-til
zul-sen	mo-lu-ne	a-ku-te-bo	var-du-os-ti-var
lu-lir	bi-min-dal		
pon-bi	to-don-kin		

7) povestire după imagini

Se notează:

- fluența vorbirii
- amplitudinea vocii și ritmul vorbirii
- vocabularul
- sesizarea esențialului
- detalii reținute etc.

8) proba de ritm

Se determină tempoul spontan și reproducerea de structuri ritmice.

Materiale:

- un metronom
- un cronometru
- un creion.

Se activează metronomul la un anumit interval de timp.

Se cere copilului să ia un creion în mână și să lovească cu creionul în masă, în ritmul metronomului (nici mai tare, nici mai slab, nici mai repede, nici mai încet). *Începe!* După 21 de lovituri, se spune: *Încetează!*

Se notează timpul de execuție a celor 21 lovituri, precum și eventualele accelerări, încetiniri, neregularități de interval, slăbiri, intensificări de lovituri (la a câta lovitură).

Proba identifică tulburări de ritm în cazul copiilor bâlbâiți, tahilalici sau bradilalici.

9) Proba de completare a lacunelor

Se cere copiilor să completeze propoziții cu început dat:

Exemplu: Primăvara este...
Copiii se joacă...
Se aude...

Proba se poate da oral sau scris, și se urmărește:

- dacă completează corect propoziția
- bogăția vocabularului
- imaginație lingvistică
- caligrafie, ortografie

10) Proba de verificare a auzului (dacă este necesar)

Se mai pot folosi: - probe de vocabular
- probe de antonime
- probe de comparații

Menționăm că ordinea probelor este la latitudinea examinatorului.

11.

FIȘA DE EXAMINARE A COPILULUI ALALIC

Sursa bibliografică: C. Stănică, E. Vrăsmaș - "Terapia tulburărilor de limbaj".

Fișa a fost concepută de prof. logoped C. Stănică și evaluează comportamentul copilului alalic pe 8 coordonate: limbaj, motricitate, atitudine față de vorbire, atenție, percepții și reprezentări spațiale, memorie, conduită generală și joc.

Este o fișă de evaluare preterapeutică cu următoarele obiective:

- inventarul vocabularului
- inventarul sunetelor pronunțate: izolat și în cuvinte, repetat și independent
- înțelegerea limbajului

- indicarea obiectelor la cerere și executarea de comenzi verbale simple și complexe
- identificarea obiectelor prezentate într-o serie dublă de imagini
- reconstituirea imaginilor sau a obiectelor din părțile componente
- sortarea de imagini după criterii de formă, culoare, categorie
- copiere de figuri: linie, cerc, pătrat, casă

FIȘA DE EXAMINARE

I. Limbaj:

1. impresiv

- a) posibilități de receptare: auz, citire pe buze, gesturi
- b) înțelegerea vorbirii celor din jur: sonoră, mimică, raportat la vârstă

2. expresiv

- a) pronunțarea de sunete izolate: - omise
- b) alterate
- c) reflectat
- d) independent
- e) posibilitatea de articulare – imitare model verbal
- f) vocabular – bogăție, ce cuprinde, ce categorii gramaticale predomină
- g) structuri gramaticale - sunt sau nu operaționale

II. Motricitate:

- 1. generală – alergări, diverse mișcări
- 2. mișcări mici:
 - precizie
 - îndemânare
 - mișcări supraadăugate

Exemple: - încheiat nasturi
 - legat șireturi
 - înșirat mărele
 - tăiat cu foarfeca

- 3. aparat fonator: limbă, buze, maxilare

- ### III. Atitudine față de vorbire:
- fuga de efort
 - încredere în forțele proprii
 - indiferență, inconștientă
 - sentiment de superioritate

- ### IV. Atenție:
- concentrare – joc mozaic: “ce lipsește”
 - stabilitate
 - atenția față de vorbire
 - capacitatea de a asculta povești, propoziții, cuvinte

- ### V. Percepții și reprezentări spațiale :
- reconstruirea întregului din părți dispartate
 - jocuri cu cuburi
 - orientarea corpului față de obiectele din jur

VI. Memorie:

- numărul de repetiții necesar pentru fixarea mnezică a schemei motorii a cuvântului
- numărul de repetiții necesar pentru fixarea semnificației cuvântului
- păstrarea celor însușite

- VII. Conduita generală:** - agerime
- apatie

- VIII. Jocul:** - stereotip
- organizat
- independent
- raportat la vârsta copilului

12.

PROBE DE CONȘTIENTIZARE FONOLOGICĂ

Este vorba de un set de probe pentru evaluarea competențelor fonologice ale copilului preșcolar și școlar mic.

Conștientizarea fonologică este un concept nou în literatura logopedică și ea se referă la capacitatea copilului de-a manipula, în mod explicit, unitățile discrete ale limbii și de-a efectua operații cu ele (foneme, silabe).

Se consideră că existența sau non-existența acestor abilități explică progresul sau, dimpotrivă, accesul dificil în învățarea lexiei.

Probele pot fi folosite și în diagnosticarea retardului de limbaj și în afazie.

Pe baza lor se pot întocmi programe de intervenție personalizate, întrucât detectează clar segmentele deficitare.

Sursa bibliografică: *Rééducation orthophonique* nr. 197/1999 (număr tematic).

Structura probelor:

1) **recunoașterea rimelor** (8 itemi)

Se cere copilului să găsească, din 3 cuvinte date, cuvântul care rimează cu un cuvânt "țintă". Ex.: se dă cuvântul țintă **avion** și alte 3 cuvinte: **palton, baston, cartof** (se dau imagini).

2) **numărarea silabelor** (8 itemi)

Copilul trebuie să spună sau să arate cu degetele numărul de silabe al unor cuvinte.

3) **eliminarea silabică** (12 itemi)

Se cere copilului să îndeparteze, mintal, prima silabă a cuvântului, ultima silabă sau cea din mijloc și să spună ce-a rămas din cuvânt.

4) **identificarea consoanelor** (8 itemi)

Se cere copilului să găsească pe o fișă în care sunt 3 cuvinte (imagini), cuvântul care nu începe cu aceeași consoană ca și cuvântul "țintă". Ex.: se dau cuvintele: pară, pâine, coș, iar cuvântul țintă este "pat".

5) **numirea consoanei inițiale** (8 itemi)

Se cere copilului să identifice consoana inițială a unui cuvânt și să pronunțe fonemul respectiv.

6) **eliminarea fonemelor** (8 itemi)

Se cere copilului să suprimă primul sunet din cuvânt și să spună ce-a rămas. Ex.: brațe → rațe.

Pornind de la aceste probe, școala logopedică franceză a alcătuit un **Program de antrenament al conștientizării fonologice** intitulat "**Phonorama**", utilizat în depistarea precoce a dislexiilor și în intervenția terapeutică.

Se aplică începând de la vârsta de 5 ani.

13.

PROBA BOREL – MAISONNY PENTRU SCRIS/CITIT

Aplicarea lor trebuie să țină cont de câteva reguli:

- literele să fie scrise cu caractere cu care copilul e obișnuit
- să nu se întrerupă examinarea chiar dacă se fac erori
- să se noteze la fiecare exercițiu timpul necesar execuției și toate erorile.

Structura probei:

- 1) Denumirea literelor alfabetului (prezentate aleatoriu) și a semnelor de punctuație;
- 2) Silaba – se dau silabe directe și inverse, inclusiv silabe predispuse confuziilor auditive sau vizuale (consoane surde/sonore, litere predispuse confuziilor cinetice: *p, d, b, d; u, n*);
- 3) Citirea structurilor consonantice: logatomi tip: *arc, pla, cra, ast, apl, ble, glo, psi* etc.;
- 4) Citire de cifre și numere;
- 5) Controlul continuității în deplasarea stânga/dreapta a citirii (respectarea rândurilor);
- 6) Lectura cuvintelor, propozițiilor, textelor de dificultate crescândă, cu povestire consecutivă.

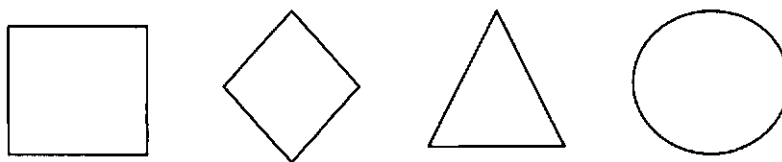
Se notează dacă lectura este silabică, globală, “pe ghicite”, precipitată, dacă se respectă semnele de punctuație, dacă înțelege mesajul textului.

14.

TEST A.B.C. (L. FILHO) - adaptat

Testul verifică maturitatea psihomotorie a copilului, ca suport pentru învățarea citit-scrisului, și are șapte probe.

PROBA 1: Copiere de figuri

Se notează numărul figurilor reproduse corect.

PROBA 2: Denumire de figuri

Pe un carton sunt desenate 7 obiecte familiare. Se prezintă copilului 30”, după care trebuie să le identifice. Nu se fixează timp limită pentru răspuns. E suficient ca subiectul să recunoască și să explice.

PROBA 3: Reproducere de figuri

Examinatorul face o mișcare simplă cu degetul în aer: o spirală, un M, un V, un A, un L, un C, un cerc, o sinusoidă, un zig-zag. Subiectul trebuie să reproducă pe hârtie. Rezultatul depinde de calitatea reproducerii și de existența sau absența mișcărilor inverse.

PROBA 4: Reproducere de cuvinte:

Se pronunță în fața copilului o serie de cuvinte pe care acesta trebuie să le repete. Se ține seama de reproducere, nu de corectitudinea pronunțării.

Material verbal: zahăr, cireșe, trandafir, portocale, locomotivă, televizor, motocicletă, arc, crocodil, gogoși, doamnă, pantof.

PROBA 5: Reproducerea unei povestiri:

Examinatorul povestește o istorioară pe care copilul trebuie să o reproducă. Se numără totalul ideilor și al detaliilor reținute.

TEXT:

Sandu avea două mere mari și frumoase. El s-a ascuns să le mănânce singur.

Deodată a auzit-o pe sora lui, Geta, strigându-l:

- Sandule, Sandule, unde ești?

Sandu s-a făcut că nu aude. După ce a terminat de mâncat merele, a ieșit din ascunzătoare și a întreat-o pe sora sa de ce l-a căutat.

- Am două prăjituri și vreau să-ți dau și ție una. Uite, poftim!

Sandu a luat-o și s-a rușinat de fapta sa.

PROBA 6: Reproducere de polisilabe

Se notează reproducerile corecte:

Material verbal:

ri - ca - pe

mi - ron - bi

fa - vi - ker

ta - con - din

ji - fa - zen

ța - ci - jon

mon - dur - va - lo

o - tru - ci - re

sin - zan - el - jou

cu - ti - du - ron

a - cu - te - bo

no - fi - ta - du - ren

son - zi - bi - de - lu

mu - ni - va - me - ta

sal - ti - du - rel - tor

pul - bla - go - ri - til

PROBA 7: Decupaj

Copilul trebuie să decupeze o bandă de hârtie, urmând o linie ondulată și o linie în zig-zag.

Se acordă 1' pentru executarea probei.

Grosimea liniei este de 3 mm. Rezultatul depinde de extensiunea (ce lungime parcurge) și perfecțiunea executării.

PROBA 8: Punctare

Pe hârtie de caiet cu pătrățele se cere copilului să pună un punct în fiecare pătrățel.

Scorul depinde de numărul de puncte marcate în 30".

Toate punctele sunt numărate, chiar dacă au fost marcate mai multe în același pătrățel.

TESTUL A.B.C relevă date cu privire la:

1. coordonare vizual-motrică (1 - 2 - 7)
2. rezistența la inversiuni în copiere de figuri (3)
3. memorie vizuală (2)
4. rezistența la ecolalie (4 - 6)
5. coordonare auditivo-motrică (6)
6. capacitate de pronunțare (6)

7. memorie auditivă (4)
8. gradul de oboseală (5, 7)
9. gradul de atenție dirijată (2, 5, 7, 8)
10. vocabular și înțelegere generală (2 și mai ales 5)

15.

PROBE PENTRU EXAMINAREA SCRIERII

Sursa: C. Stănică, E. Vrăsmaș "Terapia tulburărilor de limbaj".

Proba are următoarele etape:

- 1) examinarea alfabetului. Se cere copilului:
 - a) să copieze litere din alfabet;
 - b) să scrie după dictare litere.
- 2) examinarea silabelor. Se cere la fel:
 - a) copiere de silabe simple (directe și indirecte), dar și complexe: cu grupuri consonantice tip, *cro* și *bla*;
 - b) să scrie aceste silabe după dictare.
- 3) examinarea cuvintelor: copiere și dictare.
- 4) examinarea scrierii cifrelor și numerelor (copiere, dictare).
- 5) scriere (copiere și dictare) de structuri în care apar anumite reguli de ortografie (ortograme) pe care elevul ar trebui să le cunoască.
- 6) completare:
 - de litere lipsă în cuvinte;
 - de cuvinte lipsă în propoziții.
- 7) segregare. Se cere copilului să reconstituie textul: *Ni-cu-șor-a-ple-cat-d-e-a-cas-ă-să-s-e-s-ca-l-de-în-D-u-n-ă-r-e-p-r-i-e-te-nuls-ău-i-a-sp-u-sc-a-ap-a-est-e-pr-eam-a-re* etc.
- 8) copiere și dictare de texte.
- 9) compunere după imagini.

Se notează:

- recunoșterea literelor;
- reproducerea literelor: tipuri de erori;
- nivelul scrierii silabice și al cuvintelor, înregistrându-se posibilitățile de sinteză a silabei și a cuvântului;
- tipurile de erori: inversiuni, omisiuni, substituiri, adăugiri;
- fidelitatea copierii;
- orientarea în spațiul grafic;
- ritmul scrierii;
- semnele de punctuație.

16.

FIȘA DE EVALUARE A DIFICULTĂȚILOR GRAFICE

Sursa: C. Stănică, E. Vrăsmaș, "Terapia tulburărilor de limbaj".

Este un instrument util în construcția programului de intervenție personalizată, pe aria scriere, întrucât identifică dificultățile, tipurile de erori întâmpinate de copil în actul grafic. Cele mai frecvente deformări ale scrisului sunt redată în 6 categorii (în total 22 itemi) cu grade de dificultate diferite (U=ușor; M=mediu; G=grav).

Itemurile 5, 9, 10, 11, 21 sunt cea mai puternică abatere, evidențiind în mod clar o **disgrafie**.

Itemurile 3, 4, 7, 11, 12, 15 evidențiază nerespectarea regulilor, iar 20 (combinat cu 1) poate semnala o **disgrafie motorie**.

Notare: itemurile G = 3 p

itemurile M = 2 p

itemurile U = 1 p

Între 0-14 p tulburări ușoare

14-28 p semnal de alarmă

28-44 p necesită intervenție complexă și terapie adecvată

44 p disgrafie certă

Categoria I: deformări la nivelul literei (formă, proporție, dimensiuni)

Item: lizibilitate:

- formă
- mărime
- proporție
- distanță
- contopiri ale literelor

U

Categoria II: deformări în scrierea cuvintelor

- Item:
2. omisiuni de litere – U
 3. omisiuni de silabe - M
 4. confuzii de litere:
 - tipice: *f/v; c/g; t/d; p/b* etc. - M
 - atipice - M
 5. inversiuni de silabe - G
 6. adăugiri de litere - M
 7. substituiri de litere - M

Categoria III: deformări în scrierea propoziției și frazei

8. lipsa majusculei - U
9. omisiuni de cuvinte - U
10. contopiri de cuvinte - G
11. agramatism atipice - G
12. semne de punctuație - U
13. scrierea diftongilor, triftongilor, a grupurilor consonantice - M
14. grupurile de litere: *ce/ci, che/chi, ge/gi, ghe/ghi* - U
15. articulări - M
16. conjugări - M
17. erori socio-lingvistice (de context cultural) - U
18. vocabular deficitar în scris (calitate și cantitate) - M
19. inversiuni de cuvinte - M

Categoria IV: pagina

20. proasta organizare a paginii, rânduri coborâtoare, suite, frânte, alineat, îngrămădiri, titlu, așezarea în pagină etc. - M

Categoria V: alte criterii

21. scrisul în oglindă – G

Categoria VI: cifre și numere

22. scrierea cifrelor și numerelor - M

17.

EVALUAREA PREDISPOZIȚIILOR LEXICE – FAYASSE (1981)

Sursa: *Ghid de predare- învățare pentru copiii cu cerințe educative speciale*, UNICEF & RENINCO, 2000.

a) Urmărire cu privirea

- urmărește obiectele de la stânga la dreapta;
- urmărește cu degetul o linie de la stânga la dreapta;
- denumește imagini de la stânga la dreapta;
- trece la linia următoare;
- denumește imagini de la stânga la dreapta cu trecere la linia următoare.

b) Schema corporală

- identifică stânga-dreapta asupra propriului corp, prin imitație;
- identifică stânga-dreapta asupra propriului corp, după indicare;
- identifică stânga-dreapta asupra propriului corp, după numire.

c) Discriminare auditivă:

- discriminare între 2 zgomote diferite;
- discriminare între 2 sunete diferite executate de același instrument muzical;
- discriminare între 2 cuvinte ce diferă printr-un fonem.

d) Discriminare vizuală:

- discriminarea culorilor: prin imitare (corespondență), desemnare.
- discriminarea formelor: prin imitare, desemnare, denumire.
- discriminarea detaliilor într-o imagine.

e) Organizare temporală:

- reproducerea a 2 acțiuni într-o ordine determinată;
- reproducerea a 3 acțiuni într-o ordine determinată;
- reproducerea prin imitare verbală a unei succesiuni de 2 cuvinte;
- imitarea verbală a 3 cuvinte legate;
- diferențierea între două ritmuri;
- reproducerea unei structuri ritmice formate din 2 elemente;
- reproducerea unei structuri ritmice formate din 3 elemente;
- ordonarea a 2 imagini în ordine temporală;
- ordonarea a 3 imagini în ordine temporală;
- identificarea relației înainte și după într-o imagine;
- repetarea unei secvențe de două cuvinte;
- repetarea unei secvențe de trei cuvinte.

f) Organizarea spațială

- punerea în corespondență a unor imagini cu introducerea de coordonate spațiale de bază (sus-jos; stânga-dreapta; deasupra-dedesubt)
- indicarea coordonatelor spațiale de bază într-o imagine;
- numirea coordonatelor spațiale de bază într-o imagine.

g) Memorare:

- reproducerea unui gest;
- reproducerea unei secvențe de 3 culori;
- reproducerea aranjării a 3 imagini;
- recunoașterea obiectelor din imagini.

- h) Clasificare și seriere
- găsirea elementului în plus;
 - ordonarea după mărime.

18.

SCALA DE EVALUARE - HARVEY (preșcolari)

Sursa: C. Stănică, E. Vrăsmaș - "Terapia tulburărilor de limbaj".

Conținut:

1. Mișcarea orizontală a ochilor.....	2p
2. Mișcarea verticală a ochilor	2p
3. Explorează mediul ambiant	2p
4. Caută un obiect căzut pe jos	2p
5. Prinde cu 2 degete	2p
6. Poate indica cu degetul	2p
7. Are preferință pentru o mână	2p
8. Construiește un turn cu 2 cuburi	2p
9. Construiește un turn cu 3 cuburi	2p
10. Construiește un turn cu 4 cuburi	2p
11. Poate arunca o minge	2p
12. Mâzgălește	2p
13. Trasează linii verticale	3p
14. Trasează linii orizontale	3p
15. Construiește un turn din 8 cuburi	3p
16. Trasează un cerc	3p
17. Pliază o hârtie în două	3p
18. Pliază o hârtie în patru	3p
19. Desenează o scară	3p
20. Desenează un om	3p
21. Trasează perfect o cruce	3p
22. Desenează un cerc (nivelul II) – fără ezitări	3p
23. Trasează un pătrat	3p
24. Desenează o casă	3p
25. Desenează un triunghi	3p
26. Scrie 3 litere și 3 cifre	3p
27. Scrie prenumele	3p
28. Desenează un omuleț (nivelul II)	3p
29. Trasează lejer un pătrat	3p
30. Trasează lejer un romb	3p
31. Scrie cifrele de la 1 la 9	3p
32. Scrie numele și prenumele	3p
33. Scrie 12 litere	3p
34. Trasează perfect o fereastră	3p
35. Scrie 24 de litere	3p

Scala, după cum se observă, înregistrează abilitățile copilului în domeniul psihomotor și evaluează potențialul de învățare, în etapa pre-grafică.

19. PROBE DE EXAMINARE A LEXIEI (N. GHEORGHITĂ, A. FRADIS)

Sursa: C. Păunescu - "Tulburări de limbaj la copil".

Au fost concepute de autori pentru examinarea lexiei la afazici.

Probele au următoarea structură:

1. Examen la nivelul literelor

- a) Se prezintă copilului 20 de litere mari de tipar și se cere să găsească litera de tipar mică. Literele de tipar mari sunt așezate în ordine alfabetică, iar cele mici în ordine aleatorie.
- b) Se cere copilului să găsească litera de tipar mare după litera auzită (pronunția literelor e aleatorie).
- c) Lectură expresivă. Se cere copilului să citească cu voce tare cele 20 de litere (de tipar mare).

2. Examen la nivelul cuvintelor

- a) Se cere copilului să găsească imaginea corespunzătoare unui cuvânt scris, pentru a aprecia capacitatea de a înțelege cele citite (lexie receptivă).
Se prezintă 15 imagini: greblă, cui, cheie, ciocan, găleată, cană, stropitoare, gheață, foarfece, geantă, furcă, mânășă, baie, sapă, pieptene.
Se arată cuvântul scris și se cere imaginea corespunzătoare.
- b) Pentru aprecierea capacității de înțelegere auditivă a ceea ce citește se prezintă copilului în ordine aleatorie un cuvânt și se cere să arate cuvântul scris pe cartonaș.
- c) Lectura expresivă. Se cere copilului să citească cu voce cuvintele scrise pe cartonașe reprezentând imaginile amintite.

3. Examen la nivel propozițional

- a) Lectura receptivă. Din 10 serii de 3 propoziții scrise pe cartonașe și 10 imagini trebuie să stabilească corespondența dintre propoziția corectă (una din trei) și imaginea corespunzătoare.

Exemplu de 3 propoziții:

Cizmarul repară ghete (corectă).

Cizmarul repară un scaun (asemănătoare la început).

Cizmarul pornește mașina (complet diferită).

- b) Lectură expresivă. Se cere copilului să citească un text în care apar și cuvinte cu un anumit grad de dificultate.

20.

PROBA DE CITIRE - BOVET

Sursa: C. Stănică, E. Vrăsmaș - "Terapia tulburărilor de limbaj".

Se utilizează pentru înregistrarea tipurilor de erori în actul lexic. Se poate aplica de la vârsta de 7 ani.

Se citește un text, de către copil, timp de 1 minut. Examinatorul notează, în acest timp, numărul de cuvinte citite și numărul de erori:

Număr cuvinte citite	
Număr cuvinte greșite	
Tipuri de greșeli: - omisiuni - confuzii litere - confuzii cuvinte - deformări - reluări - repetări - greșeli punctuație - greșeli de orientare(rânduri sărite)	

Se împarte numărul de cuvinte citite la numărul erorilor și se obține un coeficient de corecție, care este cu atât mai mare cu cât citirea este mai corectă.

21. **PROBA DE EVALUARE A CAPACITĂȚII LEXICE - LOBROT**

Sursa: M. Lobrot - "Lire avec épreuves pour évaluer la capacité de lecture", Paris, 1980.

Este o probă de tip predictiv care permite depistarea predispozițiilor în lectură și evaluează capacitățile lexice.

Proba are 3 serii:

- 1) **Seria "predispoziții"** (prelexie) este folosită pentru preșcolari și are 2 subprobe (**D1 și D2**).
D1: are 20 itemi și 4 serii de inițiere și cere copilului să identifice termenii complementari celor dați (antonime).
D2: are 20 itemi și 4 serii de inițiere și cere copilului să precizeze elemente comune în anumite cuvinte (exemplu: balon, baston, bilet sau pat, pod, par).
- 2) **Seria lectură:** are 4 subprobe (**L1, L2, L3, L4**)
L1: text cu dificultăți progresive în care apar 5 propoziții, cuvinte monosilabice dificile, cuvinte bi și polisilabice cu grupuri consonantice, diftongi, triftongi
L2: evaluează capacitatea de citire "în gând" a cuvintelor uzuale. Se cere bararea anumitor cuvinte dintr-o serie de 120 (numele de animale, de băieți etc.)
L3: este o subprobă de completare de propoziții cu un cuvânt corespunzător ce trebuie ales din mai multe cuvinte
L4: evaluează capacitatea de citire și înțelegere a mesajului unui text (răspuns la întrebări)
- 3) **Seria ortografie:** are 4 subprobe (**O1, O2, O3, O4**)
O1: probă de dictare foneme
O2: probă de dictare cuvinte uzuale
O3: probă de ortografie lexicală pe bază de imagini
O4: probă de ortografie sintagmatică

22.

TEST DE ÎNȚELEGERE A LECTURII

Adaptare realizată de V. Oprca după textul de lectură Hainaut – Morlanwelz.

Structura probei:

1. Subliniază cuvântul corespunzător imaginii :

1. casa, rana, cana
2. CANA, RANA, CASA

2. Arată imaginea corespunzătoare cuvântului:

pahar

3. Adaugă litera care lipsește acestui cuvânt:

- asă

4. Desenează capacul pe sticla cea mai mare:

5. Care este cel mai mic dintre cele trei animale?

PISICĂ, ELEFANT, MUSCĂ

6. Subliniază fructele: CAL, PRUNĂ, ARDEI, PERE, ROȘIE, MERE.

7. Maria, Radu, Horia, Paula și Ion pleacă în excursie. Încercuiește numărul persoanelor care pleacă.

1 2 3 4 5 6 7 8 9

8. Andrei spune: Când voi fi mare voi naviga pe un vapor mare. Ce va fi Andrei? Subliniază răspunsul corect.

MINER MEDIC MARINAR

9. Elevul care va rezolva acest exercițiu va primi nota zece.

- Scrie primele trei cuvinte din frază.
- Scrie numele tău și subliniază-l.
- Scrie ultimele două cuvinte ale frazei.

Cotare:

Primele 5 itemuri	1 p
Itemurile 6, 7, 8	2 p
Itemul 9	3 p
Total	14 p (100 %).

23. **FIȘA DE MONITORIZARE A COPILULUI CU RETARD DE LIMBAJ (V. OPREA)**

Nume/prenume

Vârsta

Grădinița/școala

Data evaluării

ARIE	ITEMI	SCOR ESTIMAT	SCOR INDIVIDUAL	SCOR FINAL
Fonetic	1. recunoașterea rimelor	2		
	2. numărarea silabelor	2		
	3. eliminare silabică	2		
	4. identificarea fonemului	2		
	5. numirea fonemului inițial	2		
	6. eliminare fonemică	2		
Semantic	1. vocabular	2		
	2. definiții	2		
	3. integrare	2		
	4. antonime	2		
	5. relații cauzale	2		
	6. sesizarea absurdului	2		
	7. înțelegerea conceptelor abstracte	2		
	8. completare lacune	2		
	9. comparații	2		
	10. cunoașterea utilității unor obiecte	2		
Structura gramaticală	1. propoziții după imagini	2		
	2. liante gramaticale	2		
	3. povestire după imagini	2		
	4. ordonare logică a imaginilor	2		
Alte probe	1. probe de memorie: cifre, cuvinte	2		
	2. probe de orientare spațio-temporală	2		
	3. probe de motricitate (copiere figuri)	2		
	4. probe de atenție	2		
	5. culori	2		
Scor total		50		

Cotare:

- 2 puncte - pentru rezolvare totală
- 1 punct - rezolvare parțială (în jur de 50%)
- 0 puncte - nu rezolvă nici un item sau 1-2

Se totalizează punctele și se compară cu punctajul total estimat la 6-7 ani = 50 p, calculându-se procentajul individual.

$$\frac{\text{Scor individual}}{\text{Scor total}} = \frac{? \times 100}{50} = \dots\%$$

Estimare: 75 – 100 % - limbaj normal dezvoltat
 75 – 50 % - retard mediu
 sub 50 % - retard sever

Fișa de evaluare a retardului de limbaj se poate aplica copiilor între 5 și 8/9 ani și oferă un profil al competențelor și dificultăților copilului în cele trei arii ale limbajului, dar și în unele abilități necesare în dezvoltarea comunicării.

Ea este însoțită de materiale verbale pentru toate cele 25 de subprobe.

Secțiunea a V-a

PROBE DE MOTRICITATE

1.

PROBA OZERETSKI - GUILLMAIN

Sursa bibliografică: Elena Vlad - "Evaluarea în actul educațional terapeutic".

Obiectivele probei:

- ✓ evaluarea comportamentului motor:
 - viteză
 - forță
 - îndemănare
 - rezistență:
 - coordonare dinamică a mâinilor
 - coordonare dinamică generală
 - echilibru
 - rapiditate
 - orientare spațială

Indicatori:

- gradul de întârziere psihomotorie
- dificultăți motorii
- precizarea gradului deficienței

Mod de administrare: individual

- vârsta 4–11 ani

Spre exemplificare, redăm **proba de rapiditate**.

Materiale: - o coală de hârtie pe care sunt desenate pătrățele cu latura de 1 cm: 10 pătrățele în înălțime, 25 în lungime; 1 creion; 1 cronometru.

Administrare: Se dă copilului coala de hârtie și i se spune că în fiecare pătrățel va trebui să traseze o liniuță (orizontală sau verticală), dar cât mai repede cu putință. Nu trebuie să sară peste nici un pătrățel și nu are voie să revină asupra celor sărite. I se va repeta insistent că trebuie să execute foarte rapid.

Durata probei este de 1 minut. Se repetă proba cu cealaltă mână, tot un minut. Pe parcurs, copilul va fi încurajat să lucreze cât mai repede. Dacă nu respectă indicația, se întrerupe proba și se reia de la capăt.

În timpul probei se va nota: slaba coordonare motorie, instabilitatea, impulsivitatea, conștiinciozitatea, neliniștea.

Tabel cu corespondentul vârstei controlate:

Vârsta	Număr de liniuțe (cel mai bun la ambele mâini)
6 ani	57
7 ani	74
8 ani	91
9 ani	100
10 ani	107
11 ani	115

2.

PROBA DE ORIENTARE SPAȚIALĂ - PIAGET HEAD
--

Sursa: E. Vlad - "Evaluarea în actul educațional".

Vârsta	Descriere	Nr de probe la care trebuie să se răspundă corect
6 ani	Se cere copilului să recunoască partea dreaptă și stângă, la propria persoană 1. Arată mâna stângă 2. Arată mâna dreaptă 3. Arată ochiul stâng	3/3
7 ani	A. Executarea de mișcări la comandă 1. Du mâna dreaptă la urechea stângă 2. Du mâna stângă la ochiul drept 3. Du mâna dreaptă la ochiul stâng 4. Du mâna stângă la urechea dreaptă B. Poziția a 2 obiecte (două mingi de culori diferite) 5. Mingea roșie e la dreapta sau la stânga? 6. Mingea albastră e la dreapta sau la stânga?	5/6
8 ani	Recunoașterea dreapta/stânga la altă persoană care stă în față. 1. Atinge mâna mea stângă 2. Atinge mâna mea dreaptă 3. Profesorul ține mingea în mâna dreaptă "În ce mână am mingea?"	3/3
9 ani	Imitarea mișcărilor făcute de profesor, aflat în fața lui 1. Mâna stângă la ochiul drept 2. Mâna dreaptă la ochiul drept 3. Mâna dreaptă la ochiul stâng 4. Mâna stângă la urechea stângă 5. Mâna dreaptă la urechea dreaptă 6. Mâna stângă la urechea dreaptă 7. Mâna dreaptă la urechea stângă 8. Mâna stângă la ochiul stâng	6/8
10 ani	Reproducerea mișcărilor după anumite figuri schematici (opt mișcări de executat după desen)	6/8
11 ani	Recunoașterea pozițiilor a trei obiecte <u>Material:</u> 3 mingi depărtate una de alta, la 15 cm, așezate de la stânga la dreapta. <u>Explicația:</u> Trebuie să fii foarte atent. Vezi cele 3 mingi? Spune cât mai repede posibil. 1. Mingea roșie e la dreapta sau la stânga celei albastre? 2. Mingea roșie e la dreapta sau la stânga celei galbene? 3. Mingea albastră e la dreapta sau la stânga celei roșii? 4. Mingea albastră e la dreapta sau la stânga celei galbene? 5. Mingea galbenă e la dreapta sau la stânga celei roșii?	5/6

Notare: - se notează cu + probele reușite
 - se notează cu - + probele corectate spontan
 - se notează cu - probele nereușite
 - două greșeli corectate spontan (-, +) se consideră reușită

3.

PROBA DE LATERALITATE - HARRIS

Sursa:Elena Vlad, "Evaluarea în actul educațional terapeutic".

Obiective: Stabilirea lateralității pe coordonatele ochi – mână – picior.

a) Dominanța mâinilor

Se cere copilului să mimeze următoarele acțiuni:

1. aruncarea mingii
2. întoarcerea ceasului deșteptător
3. răsucirea unei chei
4. perierea dinților
5. pieptănatul părului
6. întoarcerea unui buton
7. ștergerea nasului
8. tăierea cu foarfeca
9. tăierea cu un cuțit
10. scrisul

Se notează ce mână a folosit copilul: D = dreapta; S = stânga; 2 = ambele mâini

b) Dominanța ochilor

Material: - un carton 25 cm x 15 cm găurit în centru, cu un orificiu de 0,5 cm în diametru.

Se cere copilului să ia cartonul și să privească prin orificiu.

- un telescop (tub lung de carton)

Se cere copilului să privească prin tub, într-o anumită direcție.

- o pușcă jucărie

Se cere copilului să imite vânătorul când țintește.

Se notează ochiul folosit la fiecare probă: D=ochiul drept; S=ochiul stâng; 2=ambii ochi.

c) Dominanța piciorului

1. Șotron
2. Aruncarea mingii

Notare: se notează piciorul folosit: D=piciorul drept; S=piciorul stâng; 2=ambele picioare.

Formula lateralității

a) Dominanța mâinilor: notarea se face cu literă mare sau mică.

D – când 10 probe (1 - 10) sunt efectuate cu mâna dreaptă

d – când probele 7, 8, 9 sunt efectuate cu mâna dreaptă

S – când 10 probe sunt efectuate cu mâna stângă

s – când probele 7, 8, 9 sunt efectuate cu mâna stângă

M – toate celelalte cazuri

b) Dominanța ochilor:

D – dacă folosește ochiul drept la trei probe

d – dacă la două din trei, folosește ochiul drept

S – dacă folosește ochiul stâng la trei probe

s – dacă la două din trei, folosește ochiul stâng

M – cazurile rare, când privește cu ambii ochi

c) Dominanța piciorului:

D – dacă folosește dreptul

S – dacă folosește stângul

M – dacă la o probă folosește dreptul și la cealaltă stângul

Interpretare:

Dreptaci: D D D

Lateralitate încrucișată: D S D

Lateralitate neprecizată: d d D sau s s D

Stângaci: S S S

4.

**PROBĂ PENTRU DETERMINAREA
UNOR SINCINEZII DIGITALE - REY (adaptată)**

Sursa: C. Stănică, E. Vrăsmaș - "Terapia tulburărilor de limbaj".

Materiale: o foaie de hârtie și un creion

Aplicare: Se cere copilului să pună ambele mâini, palmele cu degetele răsfirate pe foaie. Profesorul trasează cu creionul conturul celor 10 degete.

Instructaj: Îți arăt câte un deget la fiecare mână și tu trebuie să le ridici pe ambele în același timp. Fii atent, să le ridici numai pe acestea, fără să le miști pe celelalte. Începe!

Modelul succesiunii grupelor de degete:

<i>Mâna dreaptă</i>	<i>Mâna stângă</i>
1. index	1. major
2. major	2. index
3. inelar	3. auricular
4. auricular	4. inelar
5. index	

Notare: Se notează cu + și – pentru fiecare grupă.

Proba e corectă (lipsa sincineziei) atunci când copilul nu ridică omologul mâinii opuse.

5.

BATERIA DE LATERALITATE - GALIFRET GRANJON

Sursa: R. Zazzo - „Manuel pour l'examen psychologique de l'enfant”.

Obiectiv: observarea comportamentului motric al copilului și stabilirea dominanței laterale. Ea vizează să evalueze și să determine dinamica lateralizării la nivelul mâinii, ochiului și piciorului.

TEHNICA DE APLICARE:

I. Dominanța manuală

A. Gesturi. Copilul aflat în fața examinatorului e rugat să execute anumite mișcări după modelul acestuia.

a) „încrucșează brațele”

Cotare: se notează D sau S, după cum mâna stângă sau dreapta e deasupra.

- b) „încrucișează degetele”
Cotare: se notează cu D sau S, după cum degetul mic drept sau stâng este în **exterior**.
- c) „pune o mână peste alta”
Cotare: se notează cu D sau S, în funcție de mâna aflată **deasupra**.
- d) „fă o cruce cu degetele arătătoare”
Cotare: se notează cu D sau S, în funcție de prezența arătătorului drept sau stâng **deasupra**.
- e) „pune un pumn peste altul, ca mine”
Cotare: se notează cu D sau S, în funcție de mâna care e **deasupra**.
- f) „întoarce-te și prinde-ți palmele”
Cotare: se notează cu D sau S, în funcție de mâna care **apucă**.

B. Acțiuni:

- a) Acțiuni cu o singură mână: Se cere copilului să execute anumite acțiuni:
1. să bată un cui cu ciocanul, cu o singură mână
 2. să scoată cuiul, cu cleștele, cu o singură mână
 3. să-și pieptene părul
 Se notează la toate cele trei activități S sau D după mâna folosită
 4. punctare – Copilul trebuie să facă puncte pe o hârtie, timp de 1 minut, pentru fiecare mână. Se repetă de trei ori. Se notează scorul pentru fiecare repriză și se calculează totalul pentru fiecare mână.
- b) Acțiuni bimanuale
1. deșurubarea unui dop.
 Se notează D sau S, după ce mână utilizează aprinderea chibritului. Se notează la fel.

C. Distribuirea cărților de joc.

Se dă copilului un pachet de cărți de joc și i se spune: Trebuie să pui cărțile una câte una, în fața ta, cât de repede poți. Trebuie să le iei astfel (se face gestul prinderii cărții între arătător și police). *Ești gata? Începe!*

Se declanșează cronometrul. Se notează mâna **activă** D sau S. Se notează timpul total.

În etapa a doua, se cere să facă același lucru cu cealaltă mână. Se notează la fel, D sau S, în funcție de mâna dominantă sau = dacă timpul este egal între cele două mâini.

D. Gesturi II.

Se repetă toate probele de la a) la f) și se observă dacă comportamentul se schimbă sau nu.

II. Dominanța oculară

A. Privirea unui obiect: se cere copilului să privească un obiect printr-un carton care are tăiat un orificiu la mijloc.

Se notează ochiul director D sau S.

Apoi se cere să privească un alt obiect, ținând cartonul în mâna opusă ochiului director. Se notează ochiul folosit.

A treia oară se schimbă iar direcția privirii și mâna care ține cartonul. Se notează iar ochiul director.

În total sunt trei încercări. La prima încercare cartonul e ținut cu ambele mâini, la a doua cu o mână opusă ochiului director, la a treia cu cealaltă mână.

B. Ochirea. Se cere copilului să privească în interiorul unui flacon (sticlă) pentru a spune ce este înăuntru.

Se notează D sau S, în funcție de ochiul folosit.

III. Dominanța picioarelor

A. Săritura într-un picior. Se notează piciorul utilizat.

B. Urcatul pe scaun. Se notează piciorul care se ridică primul.

C. Împingerea cu piciorul a unui lucru

D. Șutul în minge. Se notează piciorul folosit.

FIȘA DE ÎNREGISTRARE

Numele copilului

I. Performanțe manuale

A. Gesturi

	Prima dată	A doua oară
a) Încrucișarea brațelor		
b) Încrucișarea mâinilor		
c) Suprapunerea palmelor		
d) Crucea		
e) Suprapunerea pumnilor		
f) Prinderea mâinilor la spate		

B. Acțiuni

a) cu o singură mână:

1. ciocanul _____
2. scoaterea cuielor _____
3. pieptănatul _____
4. punctare _____

M.D. 1 _____

2 _____

3 _____

Total _____

M.S. 1 _____

2 _____

3 _____

Total _____

b) Acțiuni bimanuale:

1. deșurubarea dopului
 2. aprinderea chibritului
 3. cărți de joc
- 1.....3.....5.....
2.....4.....6.....

II. Dominanta oculară

- A. Privirea prin orificiu: 1.....
2.....
3.....
- B. Ochirea

III. Dominanța la nivelul picioarelor

- A.
B.
C.
D.

În funcție de rezultate se stabilește profilul dominanței laterale.

6. **PROBE PENTRU EXAMINAREA PRAXIILOR (adaptare)**

Sursa: A. Kreindler – "Agnozii și apraxii".

Scop: evidențierea abilităților de a efectua anumite gesturi, mișcări, de a aprecia și analiza relațiile spațiale și de a executa construcții simple sau complicate.

Probele pot identifica caracteristicile funcției vizual-motorii care condiționează reușita în lexie și grafie.

1. Mișcări

- a) se cere copilului să execute, prin imitație, gesturile examinatorului:
- a pune mâna sub bărbie
 - a atinge urechea cu degetul arătător
 - a saluta
 - a trimite bezele
 - a se pieptăna
 - a chema pe cineva cu un gest
 - a bate cu ciocanul
 - a merge în jurul unui obiect
 - a se ruga
 - a aplauda
 - a face cercuri, zig-zag-uri cu mâna în aer
 - a cânta la pian
 - a reproduce un ritm
- b) se cere copilului să ia în mână o serie de 8 obiecte (ciocan, perie de dinți, foarfecă, pistol, gumă, lacăt, cheie, lumânare) și, prin cuvinte și gesturi, să arate cum le întrebuințează.

2. Desen

- a) desen din memorie: se cere copilului să deseneze un arc, o cruce, un om, un copac, figuri geometrice.
- b) desen copiat: se folosește seria de figuri Bender-Santucci. În plus, se cere copilului:
- marcarea centrului unui cerc
 - marcarea arătătoarelor pe un ceas desenat

3. Construcții

Se cere copilului:

- să construiască din chibrituri un pătrat, un dreptunghi
- să construiască din cuburi un gard, un turn etc.
- să recompună un om din părțile lui componente tăiate din carton
- să aleagă dintr-un număr de bețe pe cele cu dimensiuni egale
- să modeleze din plastilină
- să reproducă construcții de cuburi
- să urmărească cu creioane diferite colorate conturul figurilor suprapuse (Abelson)

Exemplu: sunt desenate suprapus conturul unei căni de apă, al unui pahar cu picior, acoperit cu un dreptunghi pe care sunt așezați ochelari.

7.

PROBA DE BIFARE A UNOR SEMNE

Sursa: M. Gilly – “Elev bun, elev slab”.
Proba aparține lui R. Zazzo (inspirat din H. Piéron)

Material: Se dau copilului două foi de hârtie, una pentru bifarea unui semn, cealaltă pentru bifarea a două semne. Fiecare foaie are 40 rânduri, cu câte 25 semne, adică 1.000 semne în total. Fiecare semn este alcătuit dintr-un pătrățel cu latura de 3 mm, la care este alăturat un bastonaș situat exterior, fie în prelungirea unei diagonale, fie perpendicular pe mijlocul unei laturi. Cele opt poziții posibile ale bastonașului determină opt categorii a câte 125 semne fiecare.

Proba are două niveluri de dificultate:

Nivelul 1: copilul trebuie să bifeze toate semnele având un bastonaș perpendicular pe mijlocul laturii superioare.

Nivelul 2: copilul trebuie să bifeze toate semnele ce aparțin altor două categorii.

Modelul semnului ce trebuie bifat este tipărit în partea de sus a foii.

Aplicare: Esențial în instrucție este să se precizeze: “Trebuie să lucrezi bine și repede. **Bine** înseamnă să fii atent pentru a nu uita nimic. **Repede** înseamnă cât de repede ești tu în stare, dar să fii atent să nu uiți ceva. Dacă greșești, ai voie să corectezi. **Atenție Începe!**”

În varianta adaptată M. Gilly execuția probei se face pe fond muzical, însoțit de o poveste.

Notare: proba de bifare a unui singur semn nu se cronometrează, dar se notează timpul de execuție. El este notat după fiecare 4 rânduri. La proba de bifare a două semne se acordă 10 minute.

Se calculează: - viteza (numărul de semne/minut);

- inexactitatea = raportul dintre numărul total de erori (omisiuni + adăugiri) și numărul de semne ce trebuia bifat, plus numărul adăugirilor (semne bifate greșit).

Vom avea astfel 2 indici de viteză (V1 și V2) și 2 indici de inexactitate (In1 și In 2).

Indicele de randament corespunde numărului de semne bifate corect în unitatea de timp.

Probele de bifare (există și probe de bifare a unor litere) se folosesc pentru testarea:

- capacității de discriminare vizuală
- gradului percepției
- fenomenelor de oboseală
- eficienței psihomotorii
- atenției voluntare

8.

PROBA DE PUNCTARE – M. STAMBAK

Sursa: M. Gilly – “*Elev bun, elev slab*”.
Proba aparține lui M. Stambak. Nivel de vârstă 6 –16 ani.

Scop: aprecierea proceselor de mobilizare: viteză, rapiditate, precizie.

Material: foaie de hârtie format 27/42 cm pe care este desenat un cadrulaj de 25/36 cm. Fiecare pătrățel are latura de 1 cm. Foaia se prezintă copilului în lățime.

Aplicare: I se spune copilului: “Vei trage o liniuță în interiorul fiecărui pătrățel cât mai repede cu putință. O poți trasa oricum vrei, dar nu uita că nu trebuie să fie decât una singură în fiecare pătrățel. Nu ai voie să te întorci înapoi să completezi. Contează să mergi cât mai repede, până te opresc eu. Ești gata? Începe!”

Se pornește cronometrul. Proba se oprește la 8 minute. Se notează numărul de liniuțe la fiecare 30 de secunde.

Se calculează:

- numărul de liniuțe marcate pe minut
- totalul liniuțelor marcate în 6 minute
- precizia execuției
- erori
- viteza medie
- indicele de randament

*

*

*

Pentru evaluarea motricității se mai poate folosi bateria de probe G.C. Bontilă. Este vorba de 6 probe:

- a) proba de punctare Binet-Vaschide – probă de rapiditate
- b) proba “Tapping” (C.Walther) – probă pentru rapiditate și lateralitate
- c) proba “Perle” (Claparede, Walther) – probă pentru lateralitate
- d) proba “Decupaj” (Claparede, Walther) – probă de precizie și îndemânare
- e) proba “Discuri” (Walther) – probă pentru lateralitate
- f) proba “Bile” (Walther) – probă pentru precizie și coordonare senzoro-motorie

O descriere completă a lor se găsește în lucrarea recent publicată “Evaluarea în actul educațional-terapeutic”, autor Elena Vlad, și în lucrarea de referință: G.C. Bontilă “Teste psihologice”. Aceste probe au fost etalonate în România pe copii începând cu vârsta de 5 – 6 ani.

Secțiunea a VI-a

MATURIZAREA PSIHOSOCIALĂ

1. SCALA DE MATURIZARE SOCIALĂ – GUNZBURG

Pentru evaluarea nivelului de **MATURIZARE PSIHOSOCIALĂ** există mai multe scale.

Una din cele la care se face cel mai des referință este aceea a lui H. Gunzburg (P.P.A.G., P.A.C.1, P.A.C.2).

Completarea ei de către specialist/educator dă putința realizării unei „hartă de evaluare progresivă a dezvoltării sociale” în 4 arii principale: autoservire, comunicare, socializare, ocupație.

Pe această hartă (P.A.C.) sunt evidențiate abilități, comportamente, performanțe, dar și dizabilități.

Harta reliefează (zonele gri) abilitățile asupra cărora trebuie să se intervină educațional pentru stimulare și dezvoltare.

Din acest motiv, acest instrument este deosebit de valoros pentru alcătuirea planului de intervenție personalizată.

Scala fiind foarte extinsă, nu poate fi reprodusă în această lucrare. Pentru detalii, se va consulta lucrarea „Evaluarea în actul educațional terapeutic” (E. Vlad) – paginile 265-286.

În aceeași lucrare se află și o **SCALĂ A COMPORTAMENTELOR DE ADAPTARE**, la fel de extinsă (pag. 287-324).

În literatura de specialitate și în practică mai circulă Scara Hurtig-Zazzo, pentru măsurarea dezvoltării psihosociale, și scara VINELAND.

2. SCARA VINELAND

O versiune adaptată a acestei scări a fost realizată pentru preșcolari de Centrul de științe sociale al Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca.

Ea are 37 de itemi, fiecare apreciindu-se cu semnul + sau –.

Astfel: - dacă copilul răspunde integral întrebării nota este +;

- dacă corespunde numai parțial sau deloc, se notează cu –.

Numele și prenumele

Data nașterii: anul luna ziua

Data examinării: anul luna ziua

Adresa grădiniței:

COTARE

DA NU

1. Se spală și se șterge singur pe mâini	☐	☐
2. Denumeste obiectele din anturajul său imediat	☐	☐
3. Mănâncă singur, utilizând corespunzător tacâmurile	☐	☐

4. Este precaut (evită pericolul)	____	____
5. Se îmbracă singur	____	____
6. Încheie, descheie și agață veșmintele singur	____	____
7. Contribuie la rezolvarea unor sarcini simple în gospodărie	____	____
8. Ține corect creionul sau creioanele colorate în timp ce desenează	____	____
9. Taie cu foarfeca	____	____
10. Folosește adecvat pieptenele și periuța de dinți	____	____
11. Circulă în incinta grădiniței fără însoțitor	____	____
12. Se culcă în pat fără ajutor	____	____
13. Povestește trăirile	____	____
14. Se dă cu săniuța, trotineta	____	____
15. Îndeplinește independent (singur) sarcini ocazionale de gospodărie	____	____
16. Este impresionat de cărțile, revistele și jurnalele cu imagini	____	____
17. Comunică cunoștințele dobândite și altora	____	____
18. Are deprinderi de mânăuire a uneltelor (cleștele, ciocanul etc.)	____	____
19. Imită roluri cu diferite jucării	____	____
20. Participă la mici jocuri de concurs	____	____
21. Participă la jocuri colective și respectă regulile jocului	____	____
22. Face baie singur (cu mic ajutor)	____	____
23. Merge la grădiniță fără însoțitor	____	____
24. Știe să facă cumpărături cu o sumă mică	____	____
25. Concepe și confecționează o jucărie sau o uneltă simplă	____	____
26. Execută munci, comisioane de dragul recompensei	____	____
27. Redă prin mimică și gesturi personaje imaginare din povești	____	____
28. Poate fi lăsat singur pentru ore întregi, și în acest timp este în stare să aibă grijă de sine însuși și de alții	____	____
29. Dcosebește realitatea de poveste	____	____

30. Recepționează și transmite corect mesaje verbale sau obiectuale
31. Se joacă în mod adecvat cu jucării de construcție
32. Se orientează singur și circulă, conform regulilor de circulație, în jurul domiciliului
33. Redă independent un fragment dintr-un basm și formulează morala
34. Este capabil să redca unele semne (elemente) grafice

Totalul cotelor preșcolarului:

35. Scrie cuvinte simple (utilizează rechizite de scris)
36. Citește din proprie inițiativă

Totalul cotelor școlarului:

EXAMINATOR:

3. LISTA DE CONTROL PENTRU DEPISTAREA TULBURĂRILOR DE COMPORTAMENT - WERRY, QUAY (adaptare)

Sursa: Ghid de predare - învățare pentru copiii cu cerințe educative speciale, UNICEF & RENINCO, 2002).

Numele elevului: - - - - -

Data evaluării: - - - - -

Examinator: - - - - -

Nr. crt.	COPILUL	Niciodată	Uneori	Frecvent	Foarte des
1.	se comportă straniu sau inadecvat				
2.	se agită, nu poate sta liniștit				
3.	solicită atenție, vrea să fie remarcat				
4.	nu știe să se distreze, se comportă ca un adult				
5.	este timid				
6.	are privirea fixă, fără expresie, fără reacții emotive				
7.	deranjează pe ceilalți				
8.	fură				
9.	este turbulent				
10.	plânge ușor				
11.	este preocupat de propria viață interioară				
12.	este retras, preferă să se joace singur				
13.	este gelos pe alți copii				

14.	este neatent, nu se poate concentra				
15.	nu are încredere în sine, îi e frică să încerce activități noi				
16.	nu este atent când i se vorbește				
17.	se tulbură ușor				
18.	folosește un limbaj incoerent, dificil de înțeles; debit verbal rapid				
19.	se bate cu colegii				
20.	are acces colerice, explodează fără motiv				
21.	este ascuns, are secrete, nu-și arată sentimentele				
22.	este hipersensibil, ușor de rănit				
23.	este lenș la școală și în orice activitate				
24.	îi e frică de orice				
25.	este cu capul în nori				
26.	este încordat, incapabil să se destindă				
27.	este impulsiv				
28.	este neascultător, dificil de stăpânit				
29.	este deprimat, mereu trist				
30.	refuză să colaboreze, să împartă, lucrează greu în echipă				
31.	este inhibat				
32.	este distant, evită prezența celorlalți				
33.	este pasiv, ușor de influențat, imită pe alții				
34.	este stângaci, își coordonează greu mișcările				
35.	se agită continuu, nu stă într-un loc				
36.	este distrat				
37.	distrage bunurile sale sau ale altora, sparge obiecte				
38.	este negativist, face pe dos ceea ce i se spune				
39.	este impertinent, nepolitic				
40.	nu termină ce a început				
41.	e lipsit de energie				
42.	nu ține seama de instrucțiuni				
43.	este nervos				
44.	este grosolan				
45.	este irascibil				
46.	are raporturi dificile cu colegii, este izolat de ei				
47.	se plânge adesea de dureri de cap, de stomac etc.				
48.	își schimbă des activitatea				
49.	face pe el ziua sau noaptea				
50.	e somnolent, lent în mișcări				

() () () ()
 x 0 x 1 x 2 x 3

Total parțial _____

Total _____

Atenție: Un rezultat de 60 puncte sau mai mult indică o dificultate de învățare, asociată cu o gravă tulburare de atenție și hiperactivitate.

Sursa: Ursula Șchiopu din „*Copilăria, fundament al personalității*”.

Este un ghid de cunoaștere a copilului preșcolar, care presupune în administrare colaborarea părinților și a educatoarelor.

I. În primul an de viață:

- la ce vârstă s-a ridicat din pătuț
- la ce vârstă a început să spună primele cuvinte
- la ce vârstă a început să meargă independent
- a fost un copil liniștit sau nervos, bolnăvicios, cu somn agitat
- la ce vârstă a solicitat ieșiri la plimbare

În al doilea an:

- la ce vârstă a început să aibă echilibru în mers
- la ce vârstă a început să fugă
- cum urcă și coboară scările
- dacă se joacă cu obiectele și le mănuieste cu interes
- când a început să povestească mici întâmplări
- care este starea afectivă de bază (nervos, obosește ușor, agitat, dezordonat)
- este sociabil cu persoanele ce vin în familie
- a avut și are o jucărie preferată
- îi place să se joace cu alți copii
- acaparează jucăriile altor copii
- deschide și închide, repetând mereu, uși și sertare
- trăiește sentimentul de vinovăție când a stricat ceva
- se culcă cu o jucărie preferată
- știe care sunt lucrurile lui de îmbrăcăminte
- este dezordonat cu obiectele personale
- are un control relativ al urinei
- are enurezis nocturn
- se simte vinovat dacă face pe el
- are strategii de dezvinovățire

În al treilea an:

- a început să meargă singur la oliță sau să folosească WC-ul
- cum urcă și coboară scările
- dorește să se spele pe mâini dacă este murdar
- conduita la masă este zgomotoasă, liniștită
- are poftă de mâncare

Reveniri validante:

- la ce vârstă a început să solicite jucării speciale
- la ce vârstă a început să solicite să i se spună povești
- care este povestea preferată
- la ce vârstă a început să imite conduite de medic, polițist etc
- la ce vârstă a început să ceară mâncare
- la ce vârstă a început să se urce și să coboare pe scări, cu interes
- la ce vârstă a început:
 - să fugă
 - să ceară olița

- să caute olița
- să meargă singur la WC
- să folosească hârtia igienică
- să folosească normal lingura la masă
- să se joace cu roluri
- să caute prin dulapuri
- să știe locul lucrurilor
- să ceară permisiunea să stea la TV
- să încerce să povestească un film TV
- să imite personaje mai nostime
- plânge când i se ia o jucărie sau nu o găsește
- face schimburi de jucării cu alți copii
- este agresiv sau tolerant în jocuri cu alți copii
- este curios față de jucăriile cu mecanisme și le strică din curiozitate

Știe mânuși:

- robinete
- comutatoare
- TV, radio
- să tragă apa la WC
- trotineta

Îi place să se joace:

- cu nisip, construcții
- cu cuburi, construcții
- cu plastilină
- desene
- cu instrumente muzicale
- scenariu cu jucării

Starea generală a copilului:

- este activ, cu tendințe pregnante de independență
- este activ, dar dorește să vină cu el și mama
- este liniștit și se joacă mult cu o jucărie
- îi place să privească cum se joacă alți copii sau nu
- trece ușor de la un joc la altul, de la râs la plâns
- are tendințe distructive sau nu
- dacă are sentimentul vinovăției și cum se descurcă

Îi place să i se povestească anumite povești:

- spune și el păpușii poveștile agreate
- îi plac animalele sau nu
- îi plac poveștile SF
- îi este frică de Baba Cloanța, spiriduși, stafii
- este obsedat de întrebarea "de ce"
- are momente în care e trist și spune că va pleca în lume
- îi place să coloreze desene
- îi place să construiască peisaje din desene decupate (puzzle)

Conduita la culcare:

- vrea să i se spună o poveste și să rămână lumina aprinsă
- are somn bun sau agitat
- știe să se îmbrace și cât

II. Adaptarea după venirea la grădiniță:

- este tensionat la venirea în grădiniță, nu o lasă pe mama să plece
- adaptarea este lentă și tensionată, cât durează
- este timid și nu se angajează în activități
- deși e timid, e curios
- stă mai aproape de educatoare, de cele mai multe ori
- are o adaptare bună
- se angajează cu interes în activitățile curente din grădiniță

Reperaj vizual:

- caută obiectele fără ezitare
- îi place să urmărească obiecte mișcătoare
- recunoaște persoanele după față
- recunoaște dispoziția persoanelor după față
- recunoaște persoanele după poze
- imită mersul și gestică unor persoane

Reperaj auditiv:

- recunoaște după zgomote diferite situații
- recunoaște direcția de unde vin
- recunoaște diferite persoane după pași, voce, tuse
- imită onomatopee

Lateralitate:

- poate arăta mâna dreaptă și mâna stângă
- poate arăta în oglindă părți ale corpului cu mâna dreaptă și cu mâna stângă
- față în față cu altcineva, poate imita gesturi cu aceeași mână
- poate desena lungimi diferite cu mâna dreaptă, apoi cu stânga
- poate desena linii verticale, deodată, cu ambele mâini
- poate determina cu mâna o direcție solicitată
- poate evalua greutatea ale unor obiecte diferite
- poate evalua mărimea de obiecte similare

Evaluarea timpului:

- poate evalua momentul zilei
- cunoaște anotimpurile
- poate evalua ceasul
- știe ora la care trebuie să fie la grădiniță

Desenarea:

- îi place să deseneze
- îi place să coloreze și ce culori preferă
- cum trage liniile (apăsate, subțiri, tremurate)
- dacă are talent la desen

Comunicarea verbală:

- debitul verbal (lent, rapid, mediu, coerent, defecte de vorbire)
- relaționarea verbală (facilă, reținută, oficială, politicoasă)
- vorbește cu jucăriile, cu obiectele, cu animalele
- tulburări de limbaj (dislalia, agramatisme, tahilalii, bradilalii, logonevroze)

- interes pentru povești
- interes pentru animale cunoscute și necunoscute
- interes pentru monștri

Tematici preferate:

- războaie, moarte, aventuri, boli, sport, excursii, palate, zâne, feți-frumoși, extraterestri, lucruri misterioase
- timbre, fotografii, muzică, sport și sportivi, pieile roșii, filme, desene animate, calculatoare, probleme mecanice

Modalități curente de a vorbi:

- dialoguri cu pauze lungi
- dialoguri incoerente
- multe divagații
- vorbește cu propoziții scurte, context sărac
- vorbește cu fraze

Aspecte gramaticale:

- vorbește cu cuvinte corecte, acorduri gramaticale corecte
- vorbește cu numeroase dezacorduri gramaticale
- are accente regionale în vorbire
- povestește cu haz întâmplări și are o strategie orală de povestire
- folosește cuvinte pretențioase pe care adesea nu le înțelege

III. Inteligența generală:

Algoritmi, clasificări și abstractizări:

- știe număra până la 10 sau, dacă nu, până la cât
- recunoaște cantități diferite de nasturi de două culori
- dar de trei culori?
- recunoaște dintr-un grup de imagini pe cele asemănătoare (categorii)
- recunoaște lacunele în imagini lacunare
- poate face clasificări după culoare, formă, mărime
- poate aduna jetoane de aceeași culoare și mărime

Tendințe psihopatice:

- este de obicei nervos
- este anxios
- este timid
- este emotiv
- este sensibil și fragil
- este lipsit de încredere în sine
- este nesociabil
- este egocentrist
- îi place să mintă
- are tendințe cleptomane
- are obiceiul să chinuiască animalele
- este bătăuș, distrugător, negativist
- este pasiv, nehotărât, capricios
- este obraznic, orgolios
- alte manifestări

5.

**FORMAREA TIMPURIE
A DEPRINDERILOR COMPORTAMENTALE - CHECKLIST**

Sursa: N. Mitrofan din „*Testarea psihologică a copiilor mici*”. Autor J. Kalesnik, 1994.

Copilul ----- Adresa ----- Vârsta -----
Examinator ----- Data -----

Instrucțiuni: Marcați numai acele deprinderi pe care credeți că le posedă copilul și vârsta la care le-a achiziționat.

Tabelul cuprinde următoarele etape de vârstă:

- 0 – 3 luni
- 4 – 6 luni
- 7 – 12 luni
- 13 – 18 luni
- 19 – 24 luni
- 2 – 3 ani
- 3 – 4 ani
- 4 – 5 ani
- nu știu când

I. Hrănirea și mâncarea:

- 1) înțârcare: piept și biberon
- 2) mâncat hrană solidă
- 3) utilizarea degetelor pentru a se hrăni singur
- 4) folosirea linguriței și a furculiței
- 5) băutul din ceașcă
- 6) procurarea autonomă a hranei

II. Somn:

- 7) doarme toată noaptea
- 8) doarme în pat (nu în pătuț)
- 9) durata somnului prognozată

Alte probleme:

coșmaruri ----- insomnii ----- legănat -----
somniaambulism ----- somn greu -----

III. Motricitate bazală și fină:

- 10) întoarcerea de pe o parte pe alta
- 11) statul în șezut fără ajutor
- 12) mersul în „patru labe”
- 13) mersul fără ajutor
- 14) urcatul scărilor fără ajutor
- 15) mers pe bicicletă
- 16) prinde o minge mare
- 17) aruncă o minge mare
- 18) taie cu cuțitul (pâine)
- 19) aleargă
- 20) își ține echilibrul
- 21) ține creionul în mână pentru a desena

Alte probleme:

căderi frecvente -----lipsa echilibrului -----
apucare slabă ----- tremuraturul mâinii ----- altele -----

IV. Nevoi fiziologice:

- 22) controlul urinei
- 23) controlul defecației

Alte probleme -----

V. Limbajul:

- 24) emite sunete la vederea oamenilor
- 25) pronunțarea primelor cuvinte
- 26) legarea unor cuvinte
- 27) folosirea unor propoziții din 2 – 3 cuvinte
- 28) vorbire clară și inteligibilă
- 29) denumește corect lucrurile

Alte probleme -----

VI. Îmbrăcarea:

- 30) îmbrăcarea pantalonilor
- 31) îmbrăcarea cămășii
- 32) punerea șosetelor și a pantofilor
- 33) cunoașterea direcțiilor stânga /dreapta
- 34) închide fermoarul
- 35) închide nasturii
- 36) face pantofii
- 37) leagă șireturile
- 38) diferențiază îmbrăcămintea

Alte probleme -----

VII. Interacțiunea și comunicarea socială:

- 39) arată interes față de alte persoane
- 40) se joacă cu alți copii
- 41) se joacă cu adulții și cu persoane mai în vârstă
- 42) împarte cu alții ceea ce are
- 43) oferă puncte de vedere
- 44) respectă regulile în joc
- 45) îi lasă pe alții să-i cunoască dorințele și nevoile

Alte probleme -----

Informații suplimentare

A) Temperamentul și dispoziția copilului:

calm, liniștit, rezervat ----- posomorât -----
superactiv ----- nervos ----- anxios -----

A fost cineva preocupat de temperamentul sau dispoziția copilului?

Dacă da, de ce? -----

B) Stilul de exprimare a emoțiilor și sentimentelor:

le ține în el - - - - - plânge foarte mult - - - - -
le exteriorizează - - - - - vorbește despre ele - - - - -
a avut 'temper tantrums' (accese de furie)- - - - -
A fost cineva preocupat de stilul de exprimare a emoțiilor și sentimentelor?
Dacă da, de ce? - - - - -

C) Contacte timpurii în afara familiei:

- în vecinătate
- în cadrul familiei (rude)
- la creșă sau la grădiniță
- în grupurile de joacă structurate
- în cadrul programelor de intervenție timpurie
- în centrele sau programele de tratament medical

Secțiunea a VII-a PERSONALITATEA

TESTE DE PERSONALITATE

Instrumentele de evaluare a personalității la care se face cel mai des referință în literatura de specialitate sunt:

- probele de desen (omulețul, Familia, Casa, Arborele)
- testul T.A.T (tematic de apercepție)
- testul Lüscher (al culorilor)
- testul Cat (de apercepție, pentru copii)
- testul fabulelor (Duss)
- testul Wartegg

Întrucât sunt teste foarte complexe și necesită o bună specializare în administrare și interpretare, fiind de competența exclusivă a psihologilor, ne mărginim să semnalăm lucrări recente pe această temă: Pavel Mureșan „Culoarea în viața noastră ” (testul Lüscher), Anca Rozorea, Mihaela Sterian „Testul arborelui”.

Secțiunea a VIII-a
ALTE PROBE DE EVALUARE
(PSIHOPEDAGOGICE, DE CUNOȘTIȚE)

1.

EVALUAREA NIVELULUI DE DEZVOLTARE A COPIILOR PREȘCOLARI ȘI ȘCOLARI MICI PROFIL PSIHOPEDAGOGIC
--

Notare: + = corect
- = incorect
x = parțial corect

I. Abilități generale:

a) Motricitate:

- poate realiza o construcție (turn) din câteva cuburi
- poate decupa, cu foarfeca, o foaie de hârtie
- poate reproduce o mișcare efectuată de examinator cu degetul în aer: spirală, zig-zag etc.
- e capabil să apuce corect creionul în mână

b) Cunoașterea schemei corporale:

- identifică mâinile și știe câte sunt
- identifică degetele și știe câte sunt
- identifică picioarele și știe câte sunt
- cunoaște părțile corpului (cap, gât, trunchi, membre)
- lateralitate: precizată/neprecizată

c) Capacitatea de orientare spațială:

- arată mâna dreaptă și piciorul drept la el și la alt copil
- arată mâna stângă și piciorul stâng la el și la alt copil
- arată partea de sus a camerei (tavanul)
- arată partea de jos a camerei
- spune ce lucruri se află în fața lui
- spune ce lucruri se află în spatele lui
- indică coordonatele spațiale într-o imagine
- discriminează între: mare-mic; lung-scurt; primul-la mijloc-ultimul

d) Capacitatea de orientare temporală:

- știe cum se numește partea din zi când te scoli
- știe cum se numește partea din zi când te culci
- știe cum se numește ziua care a trecut
- știe cum se numește ziua care vine după ziua de azi
- denumește anotimpurile
- enumeră zilele săptămânii
- se raportează corect la timp
- redă în ordine cronologică un eveniment (o zi din viața lui)

e) Capacitatea de redare grafică a unui model:

- desenează un pătrat după model
- desenează o minge (închide cercul)
- trasează o cruce
- desenează o casă și un copac
- plasează bine desenul în pagină
- desenează un omuleț (copil)
- recunoaște și denumește culorile (roșu, verde, galben, albastru, negru, alb)

II. Comportament cognitiv;

- denumește din memorie noțiuni din sfera a 4 – 5 categorii (îmbrăcăminte, mobilă, jucării, animale, fructe); (și invers – denumește categorii)
- poate surprinde elementul intrus într-o categorie
- definește obiecte sau ființe: scaun, păpușă, cal, haină, mama, șofer, furculiță și altfel decât prin întrebuintare (gen proxim, diferență specifică)
- indică imaginea unor obiecte descrise prin funcție
- sabilește asemănări între 2 noțiuni date: câine – pisică, mașină – avion, măr – pară
- indică lacunele în imagini (un cap fără un ochi, o masă fără un picior, o mașină fără roți, o casă fără ușă, un ceas fără arătătoare)
- înțelege relația cauză – efect: *Dacă pun mâna pe flacăra, atunci... Dacă plouă când plec la școală... Dacă mi-e sete... Dacă e culoarea roșu la stop...*
- poate completa cuvintele lipsă în perechi de analogii opuse: *Vara e cald, iarna e... Tata e bărbat, mama e... Ziua e lumină, noaptea e... Aici înseamnă aproape, acolo înseamnă... Melcul merge încet, mașina...*
- sesizează absurdul în imagini
- copiază un romb
- numește pozițiile obiectelor și imaginilor: primul, al doilea, următorul, la mijloc, ultimul

III. Comportament verbal:

a) limbaj – comunicare:

- își spune numele, prenumele. Știe câți ani are
- spune adresa unde locuiește și numărul de telefon
- își cunoaște membrii familiei
- execută ordine simple (trei, patru comenzi) în ordine cronologică (*Vino la masă! Ia caietul! Deschide-l și du-te la ușă!*)
- repetă o serie de foneme, logotomi
- poate identifica fonemul cu care începe cuvântul
- repetă fraze de 14 – 18 silabe:
 - *Ce frumoase sunt florile din camera asta*
 - *Vasile a plecat în excursie și e tare bucuros*
- înțelege întrebări simple și răspunde prin DA sau NU
- folosește adecvat cuvintele în context (completarea lacunelor):
Primăvara este... Copiii se joacă... Mama pregătește... Se aude...
- răspunde cu o explicație la întrebarea „De ce?”

- răspunde la întrebări de genul „Ce se întâmplă dacă?”
- povestește după imagini, sesizează esențialul
- poate susține un dialog (conversație) cu examinatorul

b) lexie – grafie:

- scrie câteva litere pronunțate de examinator
- recunoaște literele arătate pe un tabel
- asociază literele mari cu cele mici
- identifică cuvântul corespunzător unei imagini
- poate scrie o propoziție după o imagine
- poate scrie după dictare
- poate copia un text scurt
- citește cuvinte scrise pe un cartonaș
- citește corect silaba
- citește corect, expresiv

IV. Abilități logico – matematice:

- poate separa două mulțimi de obiecte desenate pe un cartonaș
- poate stabili corespondența între elementele unei mulțimi și simbolul numeric
- poate număra cel puțin 10 cuburi etc.
- poate ordona după mărime
- poate clasifica după formă
- diferențiază între: nici unul – unul, mult – puțin
- cunoaște noțiunile: mai mare, mai mic, la fel (identic), mai lung – mai scurt, mai gros – mai subțire, mai greu – mai ușor
- identifică forme geometrice: pătrat, cerc, triunghi, dreptunghi
- rezolvă calcule simple de adunare, scădere, înmulțire, împărțire
- cunoaște valoarea banilor

- Observații:*
- înțelege ușor, greu
 - răspunde cu latență mare, mică
 - atent – neatent
 - emotiv sau nu
 - obosește ușor, greu

Recomandări: - - - - -
 - - - - -
 - - - - -

2.

**PROBE PENTRU CUNOAȘTEREA PROFILULUI PSIHOLAGIC
AL PREȘCOLARULUI**

Sursa: S. Dima (coordonator) - „Copilăria fundament al personalității”.

Sunt probe propuse de A. Coașan și pot fi folosite pentru evaluarea aptitudinii pentru școlaritate.

Bateria de probe investighează:

- comprehensiunea
- aprecierea dimensiunilor
- organizare spațio-temporală
- sesizarea absurdului în imagini
- coordonarea motorie

- capacitatea de memorare
- concentrarea atenției
- operativitatea gândirii

Probele pot fi folosite și de către educatoare sau învățătoare.

Structura bateriei:

1) Memoria imediată a cifrelor:

Se dau 4 serii progresive de cifre (de la 2 la 7 cifre) și se cere reproducerea lor.

2) Memoria imediată a cuvintelor:

Se citește o listă de 55 cuvinte și se cere copilului să spună cuvintele pe care și le amintește.

3) Memoria imaginilor:

Se cere copilului, după ce i s-a prezentat un cartonaș cu 12 imagini familiare, să spună ce imagine a reținut.

Notare: Se acordă atâtea puncte câte cifre, cuvinte sau imagini a reținut corect.

4) Comprehensiunea:

Se cere copilului să răspundă la 15 întrebări. Ex: De ce nu trebuie să ne jucăm cu chibriturile? De ce purtăm haine etc.?

5) Informații:

Copilul trebuie să precizeze materialele din care sunt făcute anumite lucruri (cheia, casa, masa etc.).

6) Orientare spațială:

Se cere copilului să execute anumite mișcări în schema corporală (Ex: prinde cu mâna stângă, urechea dreaptă).

7) Orientare temporală:

Se cere copilului să răspundă la 12 întrebări cu privire la identificarea coordonatelor temporale (Cum se numește ziua care a trecut? Ce zi urmează după ziua de azi? etc.).

8) Abilități de pronunție corectă – pentru identificarea tulburărilor de vorbire. Se cere copilului să pronunțe cuvinte cu grade de dificultate crescândă (grupuri consonantice, diftongi, polisilabice complexe) și cuvinte cu sunete predispușe tulburărilor la această vârstă (R, S, Z, Ș, J, Ț, CI, GI etc.).

9) Analogii prin opoziție:

Într-o serie de 9 propoziții lacunare se cere copilului să spună cuvântul care lipsește (Ex.: Fratele este băiat, sora este). Se acordă câte un punct pentru fiecare răspuns corect.

10) Noțiuni integratoare:

Se cere copilului să numească categoria care integrează mai multe elemente (Ex.: lupul, vulpea, ursul sunt). Sunt date 10 categorii și se acordă 1 punct de fiecare răspuns corect.

11) Antonime:

Se dă o listă de 46 cuvinte și se cere copilului să spună cuvântul opus pentru fiecare (i se explică ce înseamnă cuvânt opus).

12) Vocabular: Este o probă de definiție. Copilul trebuie să spună semnificația unor cuvinte (22).

Bateria cuprinde și un **test de aptitudine pentru școlaritate** cu 9 subprobe.

Se dă fiecărui copil, succesiv, câte o fișă din cele 9, fiecare având o sarcină de lucru:

1. bararea obiectului mai ușor dintr-un grup de 4. Cotare = 2p
2. bararea elementului intrus într-o categorie = 3p
3. bararea tuturor elementelor care fac parte din aceeași grupă și însemnarea (+) imaginii care nu se potrivește = 2 + 2p
4. bararea elementelor de același fel = 2p
5. discriminarea a 2 categorii = 2p
6. identificarea elementelor **mai multe** de același fel = 2p
7. identificarea unor poziții spațiale = 3p
8. completarea de lacune în imagini = 3p
9. corespondența: se dau 5 imagini care au desenat sub fiecare un semn (punct, linie, bastonaș, oval). Desenele se repetă în partea de jos a paginii, copilul trebuind să pună sub fiecare imagine semnul adecvat

3. SCARA DE EVALUARE A EDUCABILITĂȚII PEȘCOLARULUI

Sursa: A. Coașan în „Copilăria, fundament al personalității”.

Scara urmărește convertirea cunoștințelor și abilităților copilului preșcolar, într-un coeficient de educabilitate care să poată identifica nivelul la care se află acesta în raport cu cerințele didactice din școală.

Autoarea apreciază că scara propusă este și o probă de evaluare formativă, care stabilește nivelul actual al dezvoltării copilului, dar anticipează și “zona proximei dezvoltări”, fiind deci utilă în întocmirea planurilor de intervenție personalizată.

Mai menționăm că structura probelor se bazează pe cunoștințe și abilități incluse în programa de activități instructiv-educative din grădinițe.

Probele pot fi folosite pentru preșcolari din grupa mică, mijlocie și mare și evaluarea durează aproximativ 10 – 20 minute.

În total, scara are 10 categorii de cerințe/sarcini și 46 de probe:

- I. Recunoașterea raporturilor și a pozițiilor spațiale (probele 1-7).
- II. Aprecierea unor dimensiuni și proprietăți fizice relative prin comparație: mărime, greutate, penetrabilitate (probele 8-11).
- III. Capacitatea de verbalizare a unor activități specifice preșcolarului, școlarului, adultului (probele 12-14), a unor acțiuni specifice altor viețuitoare (probele 15-16) și capacitatea de percepere și denumirea corectă a părților componente ale unei plante (pom) și a fructului (proba 17).
- IV. Stabilirea relației adecvate dintre unele viețuitoare și hrana lor specifică (probele 1-22).
- V. Recunoașterea relației dintre o mulțime de adăposturi (locuințe) și aceea care este proprie unor ființe și lucruri (probele 23-26).
- VI. Identificarea căilor de comunicație adecvată unor mijloace de transport (probele 27-30).
- VII. Orientarea în timp și perceperea diferențiată a momentelor zilei, eventual și succesiunea acestora (probele 35-38).

- VIII. Identificarea anotimpurilor, eventual succesiunea lor după fenomene caracteristice (probele 35-38).
- IX. Identificarea relațiilor matematice cantitative a mulțimilor aparținând aceleiași categorii (probele 39-41).
- X. Categoriile integratoare și surprinderea elementelor intruse, cu denumirea categoriilor respective (probele 42-46).

Instrucțiuni de aplicare

Nr. probei

- 1 – 2 Arată mașinuța care se află pe masă. Acum arată mașinuța care e în fața mesei.
- 3 – 4 Arată fetița care se află în fața blocului și mingea din spatele blocului. Care e mâna dreaptă a fetiței ? (eventual).
- 5 – 6 Arată geamul cel mai de jos și pe urmă geamul cel mai de sus și pe cel din mijloc.
- 7 Arată floarea care e cea mai departe de fetiță.
- 8 – 9 Aici avem mai multe căni. Arată cana cea mai înaltă. Care e cea mai largă? În care încapă mai multă apă?
- 10 Aici sunt desenate o carte, o frunză, o sticlă. Arată care e mai ușoară.
- 11 Pe această scândură sunt desenate mai multe cuie. Arată care din aceste cuie, dacă le lovești cu ciocanul, intră mai ușor.
- 12 Spune ce fac aici copiii?
- 13 Spune ce fac acești copii?
- 14 Ce face femeia?
- 15 Ce fac rațele, lebăda?
- 16 Ce fac păsările, avionul?
- 17 Aici e desenată o plantă/un pom/un ghiocel. Care sunt părțile lui componente? Are frunze? Și ce mai are? Din floare ce se dezvoltă? Tu ai mâncat un măr? Ce-ai văzut că avea el? (coajă, sămburi, miez)
- 18 – 22 Sus sunt desenate niște animale, iar jos mâncarea potrivită. Arată ce mănâncă fiecare.
- 23 – 26 Aici sunt mai multe desene, iar jos e locuința fiecăruia. Arată unde stă fiecare.
- 27 – 30 Vezi mai multe mijloace de transport. Arată pe unde circulă fiecare.
- 31 – 34 Începem cu 34. Când doarme copilul? Sau ce e atunci când se scoală copilul din somn? (dimineață, amiază, seară)
- 35 – 38 Se cere precizarea momentelor zilei, succesiunea acestora și identificarea anotimpurilor după fenomene caracteristice
- 39 – 41 Arată unde sunt mai multe frunze. Dar cele mai puține? Dar la fel?
- 42 – 46 Denumeste cu un singur cuvânt. Care nu se potrivește aici? Ce sunt cele mai multe? (categoriile)

COTAREA PROBELOR

Pentru fiecare răspuns corect se acordă un punct. Unele probe (17, 31, 34, 35 – 38) comportă răspunsuri directe sau indirecte. Deci cotarea se diferențiază conform dificultății probei, după cum urmează.

Nr. probei	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
Cota acordată	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cote însumate	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	18	19	20	21	22

Nr. probei	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39
Cota acordată	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Cote însumate	23	24	25	26	27	28	29	30	31	33	35	37	39	41	43	45	47	48

Nr. probei	40	41	42	43	44	45	46
Cota acordată	1	1	1	1	1	1	1
Cote însumate	49	50	52	54	56	58	60

Numărul maxim de probe (sarcini) este de 46.

Numărul maxim de puncte este 60.

La proba 11 se acordă un punct dacă denumește următoarele părți ale plantei: frunze, flori, fruct (grupa mică) și rădăcină, tulpină (copii mai mari). Se acordă încă un punct dacă cunosc compoziția fructului: coajă, miez, sâmburi. Dacă specifică un singur element (ex: semințe) nu se acordă punctul.

Pentru probele 31 – 34 și 35 – 38 se acordă 2p pentru fiecare probă dacă denumește corect momentul zilei sau anotimpul (35 – 38). Se acordă 1p dacă indică tabloul care reprezintă momentul zilei și anotimpul.

Pentru probele 42 – 46 se acordă 2p dacă recunoaște noțiunea opusă și dacă denumește categoria (îmbrăcăminte, flori, meserii etc.). Se acordă 1p dacă indică numai desenul care se opune categoriei integratoare.

Pentru imagini, a se consulta lucrarea menționată.

4.

BATERIA DE PRBE DE INVESTIGAȚIE PSIHOPEDAGOGICĂ

Sursa: S. Dima (coordonator) - „Copilăria, fundament al personalității”.

Este o baterie de evaluare educațională care poate fi utilizată pentru cunoașterea particularităților psihologice și de vârstă ale **preșcolarilor**.

Autoarea, **V. Piscoi**, a sistematizat aceste probe cu scopul de a servi cadrelor didactice pentru evaluarea cunoștințelor și capacităților copiilor și pentru a orienta acțiunea educațională spre programe de stimulare adecvate.

1. Să compare două obiecte cu înfățișare identică și greutate diferită.

Material: 2 cutii pline cu obiecte de greutate sensibil diferite.

Desfășurare: copilul ia fiecare cutie cu mâna și e întrebat care e mai grea. Se aplică de 3 ori.

Evaluare: FOARTE BINE, dacă reușește de la prima încercare.

2. Recunoașterea culorilor

Material: 4 tăieturi de hârtie în formă de pătrat sau altă formă și colorate diferit (roșu, galben, albastru, verde).

3. Probă de percepție

Scop: percepția formelor și a inteligenței practice;

Material: un dreptunghi de carton și 2 triunghiuri dreptunghice.

Desfășurare: se așază pe masă dreptunghiul și cele 2 triunghiuri.

Se cere copilului: cu aceste 2 cartonașe să-mi faci o figură ca aceasta (i se arată dreptunghiul).

4. Să execute în ordine trei sarcini date deodată

Scop: evaluarea capacității de înțelegere, a inteligenței practice.

Material: cheie, carte, creion etc. așezate pe masă.

Desfășurare: Se cere copilului: Adu-mi cheia, apoi pune creionul pe masa mea și deschide cartea.

Evaluare: Nu se admit erori în succesiunea secvențelor.

5. Înțelegere și rezolvare de probleme

1. Ce facem când ne e somn?

2. Ce facem când ne e foame?

3. Ce facem când ne e frig?

Timp: 20 de secunde

6. Repetare de fraze de 11 – 13 silabe

Scop: memoria verbală și atenția.

Desfășurare: Copilul e invitat să asculte ce i se spune și să repete:

Școlarii harnici învață cu plăcere.

Soldații luptă eroic pentru patrie.

Țăranii lucrează pământul.

Evaluare: repetarea corectă a celor 3 fraze.

7. Să se găsească lipsurile din anumite figuri

Scop: sensibilitate vizuală, percepția formei, atenție.

Material: pe un cartonaș sunt desenate trei profile cărora le lipsește uneia un ochi, alteleia nasul, alteleia gura și un corp fără brațe.

Timp: 30 de secunde.

Evaluare: 4 răspunsuri corecte – foarte bine
3 răspunsuri corecte – bine
2 răspunsuri corecte – mediu
1 răspuns corect – slab

8. Comportament practic

Scop: raționament și inteligență practică

1. Dacă plouă când ieși din casă, ce trebuie să faci?
2. Dacă vezi arzând o casă, ce trebuie să faci?
3. Dacă ajungi în gară și trenul a plecat, ce trebuie să faci?

9. Să repete o frază de 16 – 18 silabe

- *Ce frumos cântă o păsărică în copac!*
- *Nicușor a plecat la bunici și e tare bucuros.*
- *Toamna frunzele cad, dar există multe fructe.*

10. Să recunoască o figură din 3 bucăți.

Scop: percepția formei, posibilități motrice.

Material: un cartonaș pe care e desenată o figură (ex. Un cap de cal, un câine, 2 pisicuțe) tăiată în 3 bucăți inegale.

Desfășurare: Pune la un loc bucățile din fața ta.

Timp: 30 de secunde

11. Să răspundă la întrebări de ordin general

Scop: inteligența practică, raționament.

- Ce trebuie să faci dacă te tai la un deget?
- Ce faci dacă mergi să cumperi pâine și vânzătorul îți spune că nu mai are?
- Ce faci dacă ai pierdut mingea pe care ți-a împrumutat-o un prieten?

Evaluare: 3 răspunsuri bune – foarte bine.

12. Să copieze un romb.

13. Să indice diferența dintre două obiecte ce nu sunt prezentate.

Scop: reprezentare, înțelegere, analiză.

Desfășurare: - Știi să-mi spui care e deosebirea între un fluture și o muscă?

- Știi să-mi spui ce deosebire e între o bicicletă și o motocicletă?
- Știi să-mi spui ce deosebire e între o poartă și un om?

14. Vocabular

A. Din ce sunt făcute? Copiii pot da cel puțin 4 răspunsuri la fiecare întrebare.

1. zidurile	10. cămașa
2. podurile	11. pantalonii
3. mesele	12. paharele
4. trotuarele	13. prăjitura
5. gardurile	14. sucul
6. cheile	15. dulapul

7. farfuriile	16. rachetele
8. furculițele	17. florile
9. pantofii	18. ceasurile

B. Meserii

1. Cine clădește locuințele?
2. Cine zugrăvește locuințele?
3. Cine plombează dinții?
4. Cine face operații?
5. Cine face injecții?
6. Cine face cărți?
7. Cine face pâine?
8. Cine face mezeluri?
9. Cine face prăjituri?
10. Cine conduce mașina?
11. Cine lucrează cu tractorul?
12. Cine repară pantofii?
13. Cine conduce vaporul?
14. Cine repară instalația electrică?
15. Cine zboară în cosmos?

5.

**PROBE PSIHOPEDAGOGICE DE CUNOAȘTERE
A COPILULUI ÎNTRE 4 ȘI 11 ANI**

Autor: Elena Bonchiș în „Copilăria, fundament al personalității”. (Coordonator S. Dima.)

Structura bateriei:

CONSERVAREA CANTITĂȚII

Obiectiv: evidențierea capacității de conservare a cantității; evidențierea posibilităților de abstractizare.

Desfășurare: se poate realiza individual sau cu grupe de câte 3-4 copii.

Se vor folosi ca materiale următoarele:

- 7 jetoane pătrate de culoare roșie;
- 10 jetoane rotunde de culoare albastră.

- a) Așezăm în fața copilului cele 7 jetoane pătrate, pe linie orizontală, și-i cerem să așeze și el tot atâtea jetoane rotunde albastre câte pătrate am așezat noi. După ce le-am așezat, întrebăm: “Avem tot atâtea jetoane pătrate roșii câte jetoane rotunde albastre?”
- b) Apropiem jetoanele pătrate (pe cele rotunde le lăsăm la locul lor) și întrebăm: “Avem tot atâtea pătrate roșii câte jetoane rotunde albastre?”
- c) Îndepărtăm pătratele și punem aceeași întrebare ca la punctul b.

Interpretare: Capacitatea de conservare a cantității este un indiciu al existenței operațiilor concrete ale gândirii (analiză, sinteză, comparare) și una din condițiile ce asigură formarea noțiunilor matematice.

Răspuns corect: “sunt tot atâtea”.

Pentru copiii cuprinși între 6/7 și 10/11 ani se pot aplica următoarele probe ce vizează operațiile gândirii (generalizare, abstractizare, comparare), precum și definirea unor noțiuni.

EVIDENȚIEREA CAPACITĂȚII DE ABSTRACTIZARE

Se va recurge la diferite tipuri de clasificări după un criteriu (formă), după două criterii (formă și culoare):

- a) **clasificarea simplă:** cerem copilului să realizeze grupări de obiecte (figuri geometrice) care au aceeași formă cu un model prezentat de adult;
- b) **clasificare complexă:** cerem copilului să clasifice un ansamblu de figuri geometrice folosind drept criterii forma și culoarea;
- c) **clasificare de complexitate crescută:** se utilizează obiecte diferite ca formă, culoare, utilitate și se realizează o grupare după trei forme și patru culori.

EVIDENȚIEREA POSIBILITĂȚILOR DE GENERALIZARE

Se va folosi următorul text:

- a) Un câine, un pește, o pasăre ce sunt.....? (animale)
- b) O rochie, o bluză, o cămașă, ce sunt.....? (haine, îmbrăcăminte).
- c) Ionel salută politicos de fiecare dată când întâlnește un cunoscut. Cum este Ionel? (politicos).
- d) Vasile mănâncă tot ce i se dă, mai cere și nu se oprește decât atunci când simte că i se face rău. Cum este Vasile? (lacom, mîncăcios).
- e) Un copil a fost blocat într-o casă în flăcări. Petrică s-a aruncat în flăcări și l-a salvat. Cum este Petrică? (curajos).
- f) Un copac, o floare, legume, ce sunt? (plante).
- g) Învățătorul laudă pe elevii buni și îi pedepsește pe cei răi. Cum este învățătorul? (drept, obiectiv).
- h) Costel a spart un geam din greșeală. A fost acuzat însă un alt coleg. Costel a aflat și a spus imediat că el l-a spart. Cum a fost Costel? (cinstit, prieten bun).
- i) Un muncitor a pus din fiecare salariu bani la C.E.C. Banii adunați i-a folosit pentru a-și lua cele necesare. Cum este el? (econom, chibzuit).

NOTĂ: Proba se poate aplica individual sau colectiv.

DEFINIREA UNOR NOȚIUNI

Reușita la probă este condiționată de bogăția vocabularului, de volumul de cunoștințe. Se va utiliza următoarea listă de cuvinte:

a) lingură	c) scaun
b) masă	d) cal
e) minge	g) sobă
f) pălărie	h) mamă

Copilul va fi întrebat: "Tu ai văzut o lingură? Spune-mi ce este o lingură?". Răspunsul se consemnează, apoi se trece la următorul cuvânt.

OPERAREA CU NOȚIUNI OPUSE

Analogii prin opoziție.

Instructaj: se spune copilului: „Îți voi citi ceva (o propoziție, un text) din care lipsește ultimul cuvânt, tu trebuie să-mi spui cuvântul care lipsește!”

Se vor utiliza următoarele fraze:

- a) *Fratele este un băiat, sora este ...*
- b) *O masă este făcută din lemn. O fereastră din ...*

- c) *Lămâia este acră, mierea este ...*
- d) *O pasăre zboară, un pește ...*
- e) *Câinele mușcă, pisica ...*
- f) *Vara plouă, iarna ...*
- g) *Ziua este lumină, noaptea este ...*
- h) *Vara este cald, iarna este ...*
- i) *Se merge cu picioarele și se aruncă cu ...*
- j) *Crescând, băieții devin bărbați, fetele devin ...*

INDICAREA OPUSULUI UNEI NOȚIUNI

Se spune copilului: <<Îți voi spune un cuvânt, iar tu să-mi răspunzi printr-un alt cuvânt care este contrariul. De exemplu: spun “bogat”, iar tu îmi vei răspunde “sărac”; spun “alb”, tu îmi vei răspunde “negru”>>.

Se vor utiliza următoarele cuvinte :

a) repede	f) frumos
b) gras	g) rău
c) plin	h) curat
d) frig	i) ușor
e) uscat	j) vesel

COMPARAREA UNOR NOȚIUNI

a) **Stabilirea deosebirilor:** se cere copilului să stabilească deosebirile dintre două noțiuni, de exemplu “prin ce se deosebește câinele de pisică?”. Se notează răspunsul copilului și se prezintă în continuare următoarea listă de noțiuni:

- mărul și para	- fereastra și ușa
- câinele și vrabia	- paharul și ceașca

b) **Stabilirea asemănarilor:** se procedează la fel ca la proba anterioară, cu sublinierea că de data aceasta copilul trebuie să stabilească asemănările dintre două noțiuni, de exemplu: “prin ce se aseamănă o prună și o piersică?”. Se vor folosi următoarele noțiuni:

- prună și piersică	- vapor și automobil
- pisică și șoarece	- fier și argint
- bere și vin	

c) **Stabilirea asemănarilor și deosebirilor** se realizează prezentând copilului următoarea listă de cuvinte perechi:

- mingea și portocala
- avionul și uliul
- marea și râul

După ce copilul răspunde, este întreat: “Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc mingea și portocala?” Se continuă cu celelalte perechi de noțiuni și se consemnează răspunsurile.

PROBA PENTRU EVIDENȚIEREA ÎNȚELEGERII CA MOMENT AL UNEI SITUAȚII PROBLEMĂ

Se vor utiliza următoarele întrebări:

- a) Când ți-e somn, ce trebuie să faci?
- b) Când ți-e frig, ce trebuie să faci?
- c) Când ți-e foame, ce trebuie să faci?
- d) Dacă plouă atunci când mergi la școală, ce trebuie să faci?
- e) Dacă arde casa în care locuiești, ce trebuie să faci?
- f) Dacă distrugi un lucru care nu este al tău, ce trebuie să faci?
- g) Dacă te tai la un deget, ce trebuie să faci?
- h) Dacă în drum spre școală constați că ai întârziat, ce trebuie să faci?
- i) Dacă cineva mai mic vrea să se bată cu tine, ce trebuie să faci?
- j) Dacă un prieten te lovește din greșală, ce trebuie să faci ?
- k) De ce este mai bine să se construiască casele din cărămidă și nu din lemn?
- l) De ce sunt închiși criminalii în închisoare?

NOTĂ: Răspunsurile individuale sunt consemnate și cotate, după care se fac aprecierile individuale.

PROBA PENTRU EVIDENȚIEREA MEMORIEI VIZUALE (copii între 5 și 10 ani)

Obiectiv: evidențierea proceselor memoriei: fixare, păstrare, actualizare.

Material: 10 cartonașe având următoarele dimensiuni: lungime = 25 cm; lățime = 15 cm pe care desenăm (sau lipim) imagini ale unor obiecte familiare copiilor (cuțit, pasăre, floare etc.). Se va proceda astfel: pe un carton se lipește o imagine; pe al doilea două imagini (altele decât pe primul); se va proceda astfel până la al zecelea cartonaș ce cuprinde 10 imagini diferite.

Desfășurare: Se va lucra individual, spunându-i-se copilului: "Îți voi arăta câteva cartonașe pe care sunt lipite niște imagini ale unor obiecte cunoscute de tine. Vom denumi împreună imaginile respective, apoi vei spune tu singur ceea ce ai văzut". Se pune cartonul cu o singură imagine pe masă, se denumește împreună cu copilul imaginea, se repetă de trei ori, se pune cartonul de o parte, apoi îl întrebăm pe copil: "Spune ce ai văzut pe cartonul pe care ți l-am arătat?". Continuăm cu celelalte cartoane cu 2 – 3 – 4 ... imagini și ne oprim la acel cartonaș pe care copilul nu a reușit să-l reproducă exact.

Se acordă o notă egală cu numărul cartonului care a fost reprodus complet.

PROBA PENTRU EVIDENȚIEREA MEMORIEI AUDITIVE (cifre)

Material: următorul șir de numere. Numere de la 1 la 10, realizate din carton colorat. Se pot folosi pe o tablă sau pe un suport de magnet. Acesta se prezintă copiilor sub forma următoare:

- a) 2 – 7
- b) 4 – 8 – 3
- c) 5 – 9 – 7 – 2
- d) 6 – 3 – 1 – 5 – 8
- e) 7 – 1 – 3 – 9 – 6 – 2
- f) 1 – 7 – 3 – 5 – 9 – 6 – 8
- g) 5 – 2 – 4 – 6 – 3 – 1 – 9 – 7

Desfășurare: Se cere subiectului să repete după examinator (educatoare, învățător, profesor) cifrele de mai sus. Ne oprim la șirul pe care subiectul nu-l mai poate reproduce corect. Nota acordată este egală cu numărul ultimului șir corect reprodus.

PROBA PENTRU EVIDENȚIEREA MEMORĂRII VERBAL-LOGICE A UNOR DATE DIN POVESTIRI

(se aplică colectiv elevilor din cls. a II-a – a IV-a)

Ca material se va utiliza următoarea povestire, pe care o citim copiilor în prima oră de curs, a unei zi de școală. Li se atrage atenția elevilor că vor fi verificați a doua zi.

“Lenuța și Costel sunt colegi de bancă. Lor le place foarte mult să deseneze și să modeleze din plastilină. Învățătoarea le-a spus că dacă vor să învețe mai bine să deseneze și să modeleze ar fi bine să se înscrie la cercul de la Clubul copiilor. Ei au discutat cu părinții lor, care s-au bucurat, și au fost de acord ca să se înscrie la cercul de desen și modelaj. Lenuța și Costel s-au dus la Clubul copiilor și s-au înscris. După câțva timp s-a ținut un concurs. Lenuța a desenat pentru concurs un peisaj foarte frumos, pe care l-a văzut ea la Marea Neagră; peisajul reprezenta o barcă de culoare verde cu pânza de culoare albă, care plutea pe mare. Pe cer zburau pescăruși.”

A doua zi se dă fiecărui elev o foaie pe care este scris următorul text cu lacune, copiii având sarcina să-l completeze :

“Lenuța și Costel sunt... Lenuța și Costel s-au dus la... și s-au înscris la... După câțva timp la acest cerc s-a ținut un... Lenuța a desenat pentru concurs un... foarte frumos pe care l-a văzut la... Peisajul reprezenta... de culoare... cu pânze de culoare... care plutea pe... Pe cer zburau...”

Învățătorul va însoți prezentarea textului cu următoarele indicații: “Ieri v-am citit o poveste despre doi colegi, Lenuța și Costel. Astăzi voi va trebui să completați textul cu cuvintele din povestirea pe care ați auzit-o ieri”.

Se notează pentru fiecare elev numărul de cuvinte corect memorate și redate, se stabilesc diferențele individuale și se coroborează cu rezultatele obținute la probele de memorie vizuală.

PROBA PENTRU EVIDENȚIEREA ÎNVĂȚĂRII UNOR ASOCIAȚII VERBALE (raport – memorie – învățare)

I. Varianta pentru preșcolari

1. Asociere mecanică.

Material: pe un carton desenăm sau lipim imaginile următoarelor cupluri de cuvinte:

a) lista nr. 1

1. un tren	- un copac
2. un baston	- o pasăre
3. o cheie	- ochelari
4. o mână	- un cerc
5. o păpușă	- o floare
6. o mașină	- un șoarece
7. o casă	- un iepuraș
8. un copil	- un ciocan

b) lista nr. 2 cuprinde numai câte o imagine din cuplurile de pe lista nr. 1

1. păpușă	-
2. mână	-

3. mașină	-
4. casă	-
5. copil	-
6. cheie	-
7. baston	-
8. tren	-

Desfășurare: Se dă subiectului lista nr.1, acoperită cu o coală prevăzută cu o fantă (tăietură). Copilul trebuie să facă să alunece coala în jos în așa fel încât fanta să vină în dreptul primului cuplu de imagini care vor fi denumite de către copil. Se procedează asemănător cu celelalte cupluri de imagini. În faza a doua se oferă copilului lista nr. 2. Se acoperă cu coala de hârtie prevăzută cu fantă. Sarcina copilului este să denumească imaginea pe care o vede prin deschizătură și să spună cu ce imagine a fost asociată în lista nr. 1.

NOTĂ: Copilul trebuie să memoreze cuplurile de cuvinte din lista nr. 1. Se cronometrează timpul necesar acestei acțiuni.

- Se va consemna:
- timpul necesar pentru parcurgerea listei nr.1;
 - timpul necesar pentru parcurgerea listei nr.2;
 - numărul de repetiții necesar;
 - timpul total

Se vor stabili apoi diferențele individuale între copii.

2. Asociere logică.

Material: pe un carton desenăm sau lipim imaginile următoarelor cupluri de cuvinte:

a) lista nr. 1

1. o casă	- o fereastră
2. un cap de om	- o șapcă
3. un copil	- o femeie
4. un picior	- o gheată
5. o farfurie	- o lingură
6. o umbrelă	- ploaie
7. o floare	- o frunză
8. o mașină	- o roată

b) lista nr. 2 care cuprinde o imagine din lista nr.1

1. un copil	-
2. o umbrelă	-
3. un cap de om	-
4. o floare	-
5. o farfurie	-
6. o mașină	-
7. o casă	-
8. un picior	-

NOTĂ: Se procedează la fel ca la "Asociere mecanică".

II. Varianta pentru școlari

1. Asociere mecanică:

Material: o listă dactilografiată, cuprinzând 8 cupluri de cuvinte:

a) lista nr. 1

1. tren	- prun
2. păr	- stol
3. chei	- lan

4. cerb	- braț
5. gram	- gust
6. mal	- corn
7. plop	- larg
8. brav	- mic

b) lista nr. 2 cuprinde numai câte un cuvânt din fiecare cuplu de pe lista nr. 1

1. gram	-
2. cerb	-
3. mal	-
4. chei	-
5. plop	-
6. păr	-
7. brav	-
8. tren	-

2. Asociere logică:

a) lista nr. 1

1. foame	- leșin
2. lumină	- strălucire
3. luptă	- victorie
4. frecare	- căldură
5. dușman	- ură
6. sânguință	- laudă
7. noroc	- bucurie
8. ploaie	- revărsare

b) lista nr. 2

1. luptă	-
2. sânguință	-
3. foame	-
4. ploaie	-
5. noroc	-
6. dușman	-
7. lumină	-
8. frecare	-

NOTĂ: Se aplică instrucțiunile de la varianta pentru preșcolari, copilul rostește cuvântul pereche (și nu denumește imagini).

PROBE PENTRU CUNOAȘTEREA CARACTERISTICILOR GÂNDIRII ȘI IMAGINAȚIEI CREATOARE

PREȘCOLARI

Material și desfășurare: diferite imagini ale unor obiecte, animale, flori etc.

- I se spune copilului: "Eu știu că ție îți plac pozele, uite, am și eu aici câteva (se așază pozele pe masă). Poți să te uiți la ele; acum alege din ele pe cele care îți plac cel mai mult și încearcă să alcătuiesti o poveste".

- Se așteaptă ca subiectul să aleagă pozele și apoi i se spune: "acum te rog să-mi spui și mie povestea pe care tu ai făcut-o!". După ce copilul a terminat de povestit i se cere să dea un titlu (proba se poate repeta cu alte imagini alese de copil).

Interpretare:

- se notează pozele alese de copil pentru a realiza poveștile.
- se notează timpul fiecărei povestiri;
- se notează întrebările puse de copil;
- se notează povestirea realizată de copil.

ȘCOLARI (6 – 10 ANI)

Material și desfășurare: jetoane pe care sunt înscrise literele a, b, c, d. Se dau copilului cele patru jetoane și i se cere să le aranjeze în diverse combinații; timpul de lucru este de 1 minut. I se spune: "iată patru jetoane pe care sunt înscrise literele: **a, b, c, d**. Va trebui să le aranjezi în toate modurile posibile, în așa fel încât fiecare literă să fie prezentă în fiecare aranjament. Nu ai voie să repeți un aranjament".

Interpretare: numărul total de permutări posibile este de 23 (nu se indică elevului acest număr).

Ed. Claparède oferă următoarele rezultate în procente:

Procent	Vârsta					
	7 ani	8 ani	9 ani	10 ani	11 ani	12 ani
100	8	8	11	9	11	15
75	5	5	5	5	6	7
50	4	4	4	4	5	6
25	3	3	3	3	3	4
0	0	0	0	0	0	0

Dacă un copil de 9 ani a realizat 5 combinații, el se încadrează în procentul de 75%, ceea ce înseamnă în opinia lui Ed. Claparède – imaginație creatoare bună; celelalte valori sunt:

100% - imaginație creatoare foarte bună

75% - imaginație creatoare bună

50% - imaginație creatoare mijlocie

25% - imaginație creatoare mediocră

0 %- imaginație creatoare foarte slabă

NOTĂ: Rezultatele au valoare orientativă, întrucât etalonarea nu s-a realizat pe o populație românească.

EXERCIIU CREATIVE DE GRUP ȘI INDIVIDUALE

Pentru elevii claselor a III-a – a IV-a, precum și a V-a – a VIII-a se pot utiliza probe de genul:

- Găsiți 6 titluri pentru cântece noi cu tema "apărarea păcii".
- Găsiți, pentru un copil de 8 ani, 10 forme de a se amuza utilizând imaginația lui, într-o zi ploioasă și friguroasă când nu poate ieși afară.
- Întocmiți o listă care să cuprindă cât mai multe idei pentru celebrarea zilei de naștere a unui coleg (sau colege).

- d) Sugeați cât mai multe modalități de a face mai spectaculoasă ceremonia de acordare a premiilor școlare.
- e) Ce alte utilizări puteți enumera pentru o pălărie de formă înaltă decât aceea de acoperământ pentru cap.
- f) Descrieți îmbunătățiri aplicabile la o lopătică de zăpadă.
- g) Imaginați-vă că vă aflați într-o sală de teatru sau concert plină. Din spatele scenei se aud deodată strigăte: "foc". Ce veți face?
- h) Ce titluri senzaționale puteți da într-un ziar pentru:
 - doi oameni se întâlnesc la un colț de stradă;
 - o bătaie de pisici;
 - jucăria unui copil;
 - o mânășă.
- i) Găsiți 6 mijloace de a utiliza o bicicletă în interiorul unui apartament.
- j) Sugeați cel puțin 6 idei pentru a face mai agreabilă o sală de clasă.
- k) Care din următoarele obiecte ar fi cele mai susceptibile de a produce un incendiu: un stilou, o ceapă, un ceas de buzunar, un bec electric?
- l) Notează titlul ultimului film pe care l-ai văzut. Sugerează alte cinci titluri care s-ar potrivi în egală măsură.
- m) Enumeră 6 profesii pentru care socotești că ești dotat.

6.

CHESTIONAR DE CUNOSTINTE PENTRU PRESCOLARI

Autor: U. Șchiopu în „Copilăria, fundament al personalității”, (coordonator S. Dima).

Evaluează cunoștințele generale, relațiile cu mediul, abilități de comunicare, identitatea de sine, dar și capacități de înțelegere și psihomotorii.

Cunoștințe generale:

- Știi de unde se cumpără pâine?
- Dar de unde se cumpără jucării?
- De unde se cumpără pantofi?
- De unde se cumpără ilustrații și cărți?
- De unde se cumpără prăjituri?
- Dar medicamente?
- Știi unde se pun scisorile ca să ajungă la cei cărora le scrii?
- Știi din ce se fac zidurile caselor?
- Dar cum se cheamă locul de unde pleci cu trenul?
- Știi de unde se conduce trenul pe șine?
- Știi cu ce se închide ușa când pleacă toți de acasă?
- Știi cum poți ajunge la etajul trei într-un bloc, în afară de scări?
- Știi cum se cheamă locul din casă în care se pun borcanele cu dulceță și cu murături și alte preparate pentru iarnă?
- Știi care sunt tacâmurile cele mai obișnuite?
- Știi din ce este făcută podeaua casei?
- Dar a băii?
- Știi cum se cheamă locul în care se spală rufele?
- Știi de unde se cumpără fructe și zarzavaturi?

- Știi când înfloresc pomii?
- Ce pomi cunoști?
- Ce flori cunoști?
- Ce fructe îți plac mai mult?
- Ce mai cunoști?
- Ce fructe care nu cresc în pomi cunoști?
- Căpșunile, fragii și zmeura cresc în pomi?
- Când se coc cireșile?
- Dar piersicile?
- Piersicile se coc deodată cu caisele?
- Când se coc strugurii?
- Ce fructe cunoști în afară de cele ce cresc în grădinile noastre?
- Câți bani ai vrea să ai?
- Ce ți-ai cumpăra cu ei?
- Ce animale cunoști?
- Ce animale de casă cunoști?
- Când pleacă rândunelele?
- Când se întorc rândunelele?
- Știi ce sunt veverițele?
- Care e mai mare: șoarecele sau șobolanul?
- Știi cu ce conduce șoferul mașina?
- Dar bicicleta cu ce se conduce?
- Știi cum se cheamă străzile foarte largi și lungi?
- Ce face dentistul?
- Dar medicul?
- Știi ce face un instalator?
- Dar poștașul?
- Știi ce face un geamgiu?
- Știi cum se cheamă medicul care face operații?
- Știi ce fac polițiștii?
- Știi ce este un semafor?
- Știi care culoare a semaforului îți spune că nu ai voie să treci strada?
- Care este culoarea semaforului care îți dă voie să treci strada?
- Și care înseamnă că trebuie să fii atent?
- Ce culori are drapelul țării?
- De ce drapelul țării este pus la primărie și la alte clădiri? (sunt clădiri oficiale)
- Știi care sunt zilele săptămânii?
- În ce zile nu merg oamenii mari la serviciu?
- În ce zile nu trebuie să mergi la grădiniță?
- Care este sărbătoarea la care aștepti să vină daruri și jucării, dacă ai fost cuminte?
- La ce oră trebuie să te duci la grădiniță?
- La ce oră termini programul la grădiniță?
- La ce oră trebuie să te culci seara?
- La ce oră trebuie să te scoli dimineața?
- Câți copii sunteți în grupa voastră de la grădiniță?
- Până la cât știi să numeri?

- Ce numere știi să scrii?
- Care îți place cel mai mult?
- Ce litere știi să desenezi?
- Ce litere citești mai repede?
- Care literă se scrie mai repede?
- Care literă o scrii cel mai greu?
- Știi să scrii **mama** ?
- Dar **tata** ?
- Dar **eu** ?
- Dar **tu** ?

Identitatea corporală:

- Câți ani ai?
- Știi câte mâini ai?
- Dar câți ochi?
- Ce ai pe față numai unul?
- Ce ai pe față și pe corp câte două?
- Câte nări are nasul?
- Câte limbi ai în gură?
- Știi câte degete ai?
- Care e mâna dreaptă?
- Care din picioarele tale este piciorul stâng?
- Unde este burta ta?
- Dar inima ta?
- Știi câți dinți ai?
- Dar inima mea știi unde este?
- Știi cu ce gândește omul?
- Știi cum se cheamă fiecare din degetele mâinii?
- Unde e mintea ta?
- Dacă te uiți la creionul de pe masă și apoi închizi ochii, poți să-l iei cu mâna dreaptă?
- Acum, din nou, poți să-l iei cu mâna stângă?
- Vezi aici patru ceasuri desenate. Spune ce oră arată fiecare?
- Ce vezi cel mai departe cu ochii, acum?
- Ce vezi aici, în această cameră?
- Poți merge cu ochii închiși doi pași de la locul unde ești până la mine (sunt trei pași)?
- Care este degetul tău mijlociu de la mâna dreaptă?
- Dar degetul arătător de la mâna dreaptă?
- Poți mișca degetul mare de la piciorul drept?
- Dar degetul mic de la piciorul stâng?

Îmbrăcămintea personală:

- Îți cunoști hainele de casă?
- Dar pe cele de grădiniță?
- Dar pe cele de culcare?
- Știi să-ți pui ciorapii în picioare?
- Știi să-ți pui pantofii în picioare?
- Poți să-ți pui cămașa?

- Dar fusta?
- Dar pantalonașii?
- Dar jerseul?
- Îți pierzi fularul?
- Îți plac insignele?
- Unde îți aranjezi lucrurile când te dezbraci?
- Ce culori, pentru haine, îți plac mai mult?
- Ești nervos când te mudărești pe haine? De ce?

Apartenența la familie:

- Știi cum se numește mama ta?
- Cum se numește tatăl tău?
- Câți ani are mama ta?
- Câți ani are tatăl tău?
- Ce serviciu (profesie) are mama ta?
- Ce profesie are tatăl tău?
- Cine stă mai mult cu tine? (mama, tata, altcineva)
- Cine te ceartă mai mult? (mama, tata)?
- Cu cine din casă te joci mai mult? Cu mama, cu tata? Cu frați sau surori dacă este cazul...
- Cu ce se ocupă mama acasă?
- Cu ce se ocupă tata acasă?
- Care este mai nervos?
- Prietenii părinților tăi îți plac?
- Care sunt prietenii tăi cei mai buni?

Cu cât numărul răspunsurilor este mai mare, cu atât copilul are un grad de sociabilitate mai dezvoltat.

7.

PROBE DE CUNOSTINTE PENTRU ȘCOLARUL MIC

Sursa: un set de probe de cunoștințe sintetizate de U. Șchiopu și V. Piscoi.

Autoarele propun probe pentru evaluarea **vârstei** în anumite discipline școlare.

- a) Pentru **vârsta aritmetică** se probează contra cronometru câte 4 calcule (de dificultate crescândă) pentru fiecare operație aritmetică, 3 exerciții cu adunări, scăderi, împărțiri și 2 probleme pe cât posibil asemănătoare ca structură de succesiune a operațiilor cu exercițiile dinainte.
- b) **Vârsta de lectură** se stabilește prin citirea unui text și încadrarea copilului în unul din cele 5 niveluri și grade de lectură:
 - 1) lectură subsilabică
 - 2) lectură silabică cu pauze între silabe (la clasa I)
 - 3) lectură ezitantă pe grupuri de silabe cu opriri, repetări (clasa a II -a)
 - 4) lectură curentă cu opriri la semne de punctuație, dar monotonă (cls. a III-a)
 - 5) lectură expresivă, corectă
- c) **Vârsta de scriere** se evaluează prin dictare și copiere (număr de cuvinte în 5 minute). Pentru școlarii mai mari se pot da probe de segregare care cer separarea cuvintelor dintr-un text în care acestea apar lipite.
- d) **Vârsta lingvistică** se evaluează după testul Alice Descoedres care se găsește în această lucrare.

8.

EVALUAREA EDUCAȚIONALĂ ÎN SURDOCECITATE

Sursa: J. M. Mc. Innes, J. A. Treffry - „Copilul cu surdocecitate. Ghid de dezvoltare”.

Scop: Evaluarea copiilor cu surdocecitate.

Cele 3 instrumente presupun colaborarea familiei în administrare.

I. Fișa de evaluare

Numele copilului - - - - - Data nașterii - - - - -

Numele specialistului - - - - -

1. Care este cauza deficienței vizuale:	
2. Este necesar un tratament special Specificați	Nu Da
3. Există simptome sau semne specifice care să arate că e nevoie de specialiști	Nu Da
4. Ce restricții trebuie făcute în activitățile copilului	Nici una După cum urmează:
5. Copilul trebuie să poarte ochelari În ce situații/condiții	
6. Poate fi determinată acuitatea vizuală a copilului	Nu Da OS OD
7. Dacă determinarea acuității vizuale nu a fost posibilă, care este opțiunea dvs. în privința capacității vizuale a copilului	
8. Copilul poate să urmărească cu privirea un obiect care se deplasează: a) de la stânga la dreapta b) de la dreapta la stânga c) de sus în jos d) în diagonală e) în cerc f) convergent g) divergent	Nu Da Nu Da Nu Da Nu Da Nu Da Nu Da Nu Da
9. Copilul ar trebui să folosească instrumente optice specifice ambliopiei. În ce situații, condiții?	Nu Da
10. Copilul lucrează mai bine cu obiecte sau desene de dimensiuni mari sau cu cele de dimensiuni mici	Mare mic La ce distanță?
11. Care sunt condițiile optime de iluminat pentru a-i permite copilului să funcționeze vizual?	
12. Ce recomandări specifice puteți face, referitor la felul cum folosește copilul vederea, în situații de învățare convențională:	
13. Când trebuie să fie examinat copilul, din nou?	
14. Vă așteptați la o deteriorare a vederii copilului?	
15. Ce activități sugerați pentru a pregăti copilul în vederea următoarei examinări	
16. Dacă aveți alte comentarii sau indicații, pe care doriți să le transmiteți	

II. Fișă de evaluare cu specific auditiv

1. Zgomotele puternice sau sunetele ciudate îl sperie pe copil sau îl interesează?			
Nu	Rareori	Ocazional	Frecvent
Ce tip de zgomot? În ce circumstanțe?			
2. Copilul: întoarce capul spre sunet? devine tensionat?		se oprește din activitate? manifestă alt răspuns?	
3. Copilul pare că reacționează la: lătratul câinelui?		zgomote de pași care se apropie? soneria de la ușă?	
4. Când mama vorbește, copilul: nu îi acordă atenție?		își schimbă activitatea? pare surescitat?	
5. Copilul încearcă să investigheze sursele de sunet?			
din apropiere		de la distanță	
6. Copilul pare atent la sunete provenite dintr-o anumită parte:			
din dreapta		din stânga	
Ce fel de sunete?			
7. Copilul emite sunete când nu plânge:		Nu	Da
8. Copilul emite sunete variate: Enumerăți-le:		Nu	Da
9. Copilului îi face plăcere când emite sunete		Nu	Da
10. Copilul pare să vorbească persoanelor din jur:		Nu	Da
11. Copilului îi place:		să gângurească	să repete aceeași silabă la nesfârșit
12. Copilul folosește vocea pentru:		a atrage atenția?	
a arăta că este nefericit?		a manifesta entuziasm?	
13. Copilul:			
face deosebiri între sunete puternice?		bate într-o tobă sau oală?	
se joacă cu jucării care produc zgomote?		scurtură o zornăitoare lângă ureche?	
sufală într-un fluier?			
14. Copilului îi place muzica: discuri? radio? TV?			
Cum își manifestă plăcerea?			
15. Copilul încearcă să imite sunete?		Nu	Da
16. Răspunsurile copilului la sunete sunt consistente?			
Nu	Da	Când considerați că el pare atent la sunete?	
17. Descrieți ceea ce se întâmplă atunci când considerați că el este atent la sunete:			

III. Nivelul actual al dezvoltării cognitive.

Se notează:

1. Prezența sau absența curiozității
2. Tehnicile de explorare pe care le utilizează copilul
3. Încercările pe care le face pentru a-și organiza mediul
4. Recunoașterea cauzei și a efectului
5. Anticiparea evenimentelor următoare
6. Prezența/lipsa modului cum funcționează memoria pe termen scurt și pe termen lung
7. Modele de bază
8. Înțelegerea stării de permanență a obiectului
9. Recunoașterea funcției unui obiect
10. Nivelul de joacă
11. Capacitatea de a raționa spațial
12. Nivelul de rezolvare a unei situații

NOTĂ: Cartea „Copilul cu surdocecitate” menționată ca sursă este un ghid de dezvoltare care oferă tipuri de programe individuale de stimulare pentru copiii cu deficiențe multisenzoriale.

Secțiunea a IX-a

PLANUL DE SERVICII PERSONALIZAT ȘI PROGRAMUL DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Evaluarea prin instrumente formale și informale este, cum spuneam în introducerea lucrării, primul pas într-o suită de acțiuni care vizează recuperarea sau compensarea deficiențelor constatate în urma măsurării dezvoltării. Al doilea pas este, desigur, intervenția educațional-recuperativă. După cum am specificat, unele instrumente (ex: Scara Portage) cuprind și sugestii și tipuri de activități care pot fi folosite de cei care lucrează cu copilul.

Depistarea timpurie și intervenția precoce sunt cele două obiective care trebuie să orienteze acțiunea specialiștilor. În urma evaluării, ei trebuie să întocmească programe de intervenție educațional-recuperativă personalizate, prevenind astfel instalarea unor abateri grave, greu recuperabile sau chiar irecuperabile.

În concluzie, etapele acestui amplu și complex proces sunt:

1. Depistarea
2. Evaluarea complexă
3. Precizarea nevoilor copilului
4. Elaborarea planului de servicii personalizate (PSP)
5. Elaborarea programului de intervenție personalizat (PIP)
6. Evaluarea eficienței planului și programului și oferirea (dacă este cazul) de programe suplimentare

În continuare vom face unele precizări cu privire la cele două instrumente: PSP și PIP. PSP și PIP sunt două instrumente diferite, dar complementare.

- 1) În timp ce PSP fixează obiectivele generale și stabilește prioritățile pentru a răspunde nevoilor globale de dezvoltare ale copilului, PIP identifică modalitățile de intervenție prin care se operaționalizează obiectivele generale propuse în PSP.
- 2) Dacă PSP vizează satisfacerea ansamblului cerințelor copilului, câmpul de aplicare al PIP se limitează la un singur domeniu de dezvoltare și învățare
- 3) PSP se derulează pe o perioadă de timp mult mai mare decât PIP (care cuprinde o perioadă restrânsă de 3 –6 luni)
- 4) PSP presupune participarea unei echipe multidisciplinare (medic, psiholog, psihopedagog, profesor, kinezoterapeut, asistent social), iar PIP poate fi realizat de o echipă restrânsă sau de un singur specialist.

A. Planul de Servicii Personalizate (PSP) are următoarele funcții:

- a) stabilirea cerințelor prioritare ale dezvoltării copilului, în raport de capacitățile și potențialul său, pe domenii de intervenție
- b) stabilirea scopurilor, serviciilor, programelor sau intervențiilor asupra copilului
- c) precizarea responsabilităților, identificarea resurselor și a serviciilor disponibile în comunitate
- d) stabilirea unui program de realizare a acestor obiective.

După identificarea forțelor și necesităților copilului și stabilirea priorităților cerințelor de dezvoltare și învățare, PSP trebuie să specifice:

1. scopurile dezvoltării și învățării
2. repartizarea responsabilităților între membrii echipei pluridisciplinare. În funcție de dificultatea dominantă a copilului, trebuie numit un responsabil de caz
3. stabilirea termenelor de realizare a PSP (PSP trebuie evaluat și revizuit anual).

Scopurile și obiectivele generale sunt enunțuri generale cu privire la așteptările de dezvoltare preconizate. Ele trebuie clasificate în funcție de priorități, să fie realiste, limitate ca număr (3-4) și să fie exprimate într-un limbaj clar, accesibil, ca să poată fi înțelese atât de copil, cât și de alte persoane implicate în derularea programului.

STRUCTURA UNUI PLAN DE SERVICII PERSONALIZAT

Numele și prenumele copilului - - - - -
 Data realizării PSP - - - - -
 Responsabil de caz - - - - -
 Membrii echipei - - - - -

TIPURI DE SERVICII	COMPETENȚE	DIFICULTĂȚI	PRIORITĂȚI	SCOPURI
	Ce poate face copilul.Ce-i place? 1 2 3 4	Ce nu poate face copilul	Ce ar trebui să achiziționeze	
Educațional				
Social				
Medical și psihoterapeutic				
Alte tipuri de servicii				

B. Programul de intervenție personalizat (PIP)

Ca și PSP, PIP este un instrument de planificare și coordonare. El este un instrument de lucru permanent, în direcția realizării obiectivelor propuse în PSP, pentru un anumit copil.

PIP este o parte a PSP care precizează **modalitățile de intervenție** prin care se ating scopurile PSP.

PIP prinde viață acolo unde se încheie PSP.

Echipe restrânsă, care coordonează PIP, se compune din persoane calificate pe domenii: logopedie, kinetoterapie, terapie ocupațională etc.

PIP vizează deci un anumit obiectiv de învățare, într-un anumit domeniu.

STRUCTURA PLANULUI DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT

Un PIP trebuie să cuprindă următoarele elemente:

- 1) **Obiectivele învățării**, care sunt mai specifice și mai precise decât scopurile. Enunțul obiectivului învățării conține descrierea comportamentului reprezentativ pentru achiziția vizată, a condițiilor de realizare a acestui comportament și pragul minim de reușită pe scara achizițiilor.
- 2) **Strategiile de intervenție**

- 3) **Evaluarea învățării și a intervențiilor**
- 4) **Revizuirea PIP și luarea deciziilor**

Explicații:

1. Definirea obiectivelor învățării presupune deci demersul de transformare a scopurilor descrise în PSP, în obiective de învățare concretă.

După identificarea comportamentelor „țintă” enunțul obiectivelor se face în termeni de comportament observabil și măsurabil (ex: verbe: merge, vorbește reflectat, își încheie singur haina, știe tabla înmulțirii etc.)

Precizarea **condițiilor** presupune indicarea unor informații privind timpul, locul, materialul, ajutorul acordat pentru manifestarea unui anumit comportament.

Pragul reușitei este un indice cantitativ care stabilește minimumul ce trebuie realizat pentru ca obiectivul să fie declarat atins. Atingerea pragului stabilește momentul în care intervenția poate înceta. El se formulează sub formă de procentaj, proporție, frecvență, durată.

Un ultim demers în formularea unui obiectiv este precizarea **duratei** de realizare (ex: într-o lună elevul X va învăța tabla înmulțirii cu 5).

2. Strategiile de intervenție și învățare

Este o a doua etapă în elaborarea PIP, care inventariază mijloacele utilizate pentru a ajuta elevul să realizeze obiectivele vizate.

Descrierea strategiilor indică ce trebuie să facă specialistul și sarcina pe care trebuie să o execute elevul pentru a atinge un obiectiv.

Strategiile stabilesc: CINE execută ; CÂND execută; CUM execută.

Strategia de învățare este un mod de-a selecționa informații, de-a le organiza, de-a le memora și un mod de utilizare pentru a răspunde eficient diverselor situații. Înainte de a alege aceste strategii, trebuie identificate obstacolele ce pot împiedeca atingerea obiectivului și soluțiile de contracarare.

3. Evaluarea învățării și a intervențiilor

Această evaluare trebuie să permită atât aprecierea gradului în care elevul a atins obiectivele învățării, cât și eficiența strategiilor de intervenție folosite.

Măsurarea precede evaluarea. Măsurarea constă în determinarea valorii unei acțiuni cu ajutorul cifrelor, în timp ce evaluarea este aprecierea fenomenului cu ajutorul datelor obținute prin măsurare.

Pentru PIP este indicată forma de măsurare și evaluare prin obiective, numită și **criteria**. Ea constă în a stabili dacă subiectul a achiziționat comportamentul-țintă, enunțat prin obiectivele învățării, depășind pragul de reușită stabilit.

Procesul de măsurare și evaluare este continuu, realizându-se înaintea conceperii sau la începutul derulării PIP, în timpul sau la sfârșitul demersului de intervenție și învățare.

4. Evaluarea și revizuirea PIP

Această revizuire **nu** trebuie efectuată la perioade mai mari de 3 luni.

În această a patra etapă a PIP se estimează dacă obiectivele au fost atinse sau nu și se iau decizii în consecință. Dacă, de exemplu, un obiectiv a fost atins, se trece la alt obiectiv. Dacă nu este atins, se poate decide, pur și simplu, continuarea programului încă o perioadă. Dacă este evident că elevul n-a făcut nici un progres, trebuie revizuite strategiile de intervenție. În general, se va începe cu modificarea elementelor din PIP, cele mai ușor de efectuat și mai sigure ca impact asupra învățării. De exemplu, se poate decide acordarea unui sprijin suplimentar sau alegerea unei alte metode de la care se așteaptă o reacție mai bună din partea elevului. Dacă nici așa nu se obțin rezultate, se poate schimba tehnica de prezentare a sarcinii. Și astfel modificările vor continua până la atingerea obiectivului vizat.

PIP implică în realizarea sa: specialiștii care realizează intervenția, copilul, părinții.

STRUCTURA UNUI PIP

Numele/prenumele copilului - - - - -
Vârsta - - - - -
Domeniul de intervenție - - - - -
Specialiști implicați - - - - -
Data realizării PIP - - - - -
Data revizuirii PIP - - - - -

OBIECTIVE	Metode și mijloace de realizare	Perioada de intervenție	Criterii minimale de apreciere a progreselor	Metode și instrumente de evaluare
1.				
2.				
3.				

În continuare prezentăm un exemplu de PIP realizat de prof. psiholog P. Lungu.

PROGRAM DE INTERVENȚIE PERSONALIZAT ÎN CADRUL ACTIVITĂȚILOR DE TERAPIE EDUCAȚIONALĂ COMPLEXĂ ȘI INTEGRATĂ

I. Informații de bază:

Nume elev: XX

Data nașterii: 1987

Psihodiagnostic: deficiență mintală medie la limita inferioară/DM Severă

Q.I. 45 (Binet-Simon)

Tulburări de coordonare psihomotrică

Infantilism afectiv accentuat

Stări de disonanță afectiv-rațională

Data de elaborare a programului septembrie 1999

II. Starea actuală a subiectului:

Sector de referință: probleme de sănătate, enurezis, epilepsie, fatigabilitate accentuată, răceli frecvente)

- rezultate obținute în urma aplicării testului Gunsburg de evaluare progresivă a dezvoltării sociale

Comportament cognitiv

Limbaj și comunicare: nu sunt formate deprinderile de scris-citit, dar recunoaște o mare parte din litere și scrie și citește cuvinte monosilabice în mod mecanic (dislexie, disgrafie accentuată pe fond de dislalie polimorfă)

- vocabular sărac, posibilități de exprimare reduse, tulburări semantice accentuate

Matematica:

- parțial realizate deprinderile de numerație 1 - 20
- nu sunt realizate deprinderile de calcul oral în limita 1 - 10
- realizează în plan concret adunări și scăderi în activitățile dirijate de profesor
- cunoaște parțial monedele și bancnotele, știe parțial prețul alimentelor de bază

Autonomie personală:

- aria de autoservire - schema corporală este realizată relativ slab, deprinderile de igienă personală și de păstrare a sănătății parțial dezvoltate
- aria de autonomie personală în mediul ambiant: cunoștințe incomplete și deprinderi parțial dezvoltate
- aria de relații sociale - conduite și atitudini dominante de infantilism afectiv și stări de disonanță (stări de afect contradictorii)
- posibilități relativ bune pentru dezvoltarea atitudinilor de relaționare pozitivă în grup datorită dorinței de a fi împreună cu alții/altele: familia manifestă o atitudine de supraprotecție, dar se ocupă de copil (o duce/duce la/de la școală, cere periodic informații despre evoluția copilului, este receptivă la sugestiile date de factorii educativi din școală, prezentând informații cu privire la comportamentul ei în familie și în diverse situații sociale);
- din partea colectivului clasei se manifestă în general atitudini de acceptare a ei și de a o ajuta pentru a realiza diverse sarcini motiv de referință - prezintă posibilități relativ bune pentru dezvoltarea deprinderilor de autoservire și a capacităților de autonomie socială și personală;
- manifestă dorința de a se integra în grup.

III. Instrumente utilizate în evaluare:

Testul Binet-Simon

Matricele progresive Raven

Testul de motricitate generală Ozeretski

Proba Harris

Testul de orientare spațială Head

Probe curriculare

„Scala de evaluare a dezvoltării sociale“, adaptare după Gunzburg (PAC 1):

- Chestionare pentru familie
- Convorbirea individuală și în grup
- Observația spontană și dirijată

IV. Capacități, competențe, abilități, lacune, slăbiciuni, nevoi:

- Posibilități relativ bune de comunicare orală, gestuală, expresivă
- Capacitate relativ bună de învățare comportamentală prin imitație
- Sociabilitate relativă
- Dorința de relaționare în grup blocată de timiditate
- Lipsa încrederii în sine
- Slaba coordonare psihomotrică
- Stări de disonanță afectiv-relațională
- Nevoie de afecțiune, de integrare, de modele socio-umane și de sprijin permanent din partea celorlalți

Obiectivele programului:

Programul încearcă o contracarare a deficiențelor psihice (recuperare/compensare) prin faptul că oferă elevului posibilitatea:

- a. de a întâlni o mare varietate de stimuli în cadrul activităților terapeutice
- b. de a efectua direct o gamă variată de exerciții în cadrul unor activități simple, accesibile și în ritm propriu atât la clasă, cât și individual, în cadrul cabinetelor de terapie
- c. de a cunoaște lumea prin intermediul tuturor canalelor de recepție: tactil, kinestezic, văz, auz, limbaj etc.

- abilitarea subiectului pe planurile motric, senzorial, perceptiv, de gândire, de limbaj și comportamental, astfel încât să devină mai apt pentru activitatea educativ-terapeutică din școală și pentru activi-tățile sociale, în general
- descoperirea și folosirea potențialităților psihice de învățare ale subiectului, a ritmului propriu de achiziție prin observarea zilnică a comportamentului acestuia și prin concentrarea tuturor informațiilor din cadrul familiei și de la toți factorii educativi din școală
- diminuarea dizabilităților sale printr-un antrenament continuu și gradual, atât la clasă, cât și în cabinetele de terapie pentru aducerea subiectului la un nivel mai bun de funcționalitate psihică generală, pentru a putea dobândi o experiență cognitivă și superioară celei dobândite spontan
- abilitarea copilului pentru o mai bună inserție socială în școală, familie și societate, în general.

Scopurile programului:

- dezvoltarea motricității generale
- dezvoltarea finei motricități
- educarea echilibrului și a ritmului mișcărilor
- exersarea dominantei laterale
- formarea unei imagini corecte a schemei corporale
- dezvoltarea capacităților necesare pentru autoservire și pentru efectuarea diferitelor activități practice simple
- dezvoltarea capacității de discriminare vizuală și a memoriei vizuale
- dezvoltarea percepției spațiale
- dezvoltarea capacității de a desprinde obiectul de fondul perceptiv
- dezvoltarea capacității de discriminare auditivă
- dezvoltarea capacității tactil-kinestezice
- dezvoltarea capacității de a raționa în plan perceptiv
- îmbogățirea limbajului
- dezvoltarea înțelegerii
- dezvoltarea capacității de orientare și adaptare la mediu
- dezvoltarea deprinderilor de autoservire și de autonomie personală (activități practice simple de igienă și păstrare a sănătății)
- dezvoltarea atitudinilor pozitive de relaționare în grup.

Pornind de la câteva obiective ale ludoterapiei și ale organizării și formării autonomiei sociale și personale, am întocmit un proiect de intervenție personalizat de scurtă durată (secvențial) care are ca temă familia, având ca obiectiv central reglarea comportamentului socio-afectiv relațional în școală și în familie (diminuarea stărilor de disonanță afectiv-comportamentală).

CONCLUZII, OBSERVAȚII, RECOMANDĂRI

Evaluarea rezultatelor obținute la șase săptămâni după aplicarea acestui subprogram, folosind cu precădere tehnica modelării și simulării comportamentelor socio-afective și a psihoterapiei de expresie, a evidențiat o reducere parțială a disonanței afectiv-relaționale și o relativă dezvoltare a deprinderilor de activitate practică simplă, dar și necesitatea re-proiectării unui nou subprogram de intervenție personalizat care urmează să fie realizat în echipă.

Concluzionând, se constată necesitatea:

- reluării unor activități ce țin de autoservire, motricitate fină, coordonare oculo-motorie
- colaborării periodice a asistentului social cu familia, aceasta din urmă urmând să devină coparticipantă la program
- consilierii periodice a familiei pentru renunțarea la atitudinea de supraprotecție și pentru redarea încrederii în sine a subiectului
- elaborării de programe complementare și pe structura altor submodule din curriculumul școlii speciale privind școala, locuința, alimentația, sănătatea, autoservirea, mijloacele de transport, orașul, timpul și mai ales activitățile cu conținut practic (deprinderi de conduită civică)

Se recomandă:

- folosirea testului situațional: subiectul să fie pus în situații de viață reale (de ex. serbarea zilei onomastice în mediul familial, vizite în muzee, vizionarea de spectacole cu clasa, cu familia, cu clasa în cofetarie, etc.)
- să i se dea subiectului sarcini gospodărești în clasă și în familie
- în cadrul tuturor activităților, subiectul să fie stimulat pozitiv pentru dezvoltarea motivației intrinseci privind activitatea de învățare-terapie
- activități periodice de schimb reciproc de informații în cadrul echipei a tuturor factorilor educativi din școală, care să conducă la acțiuni instructiv-educative unitare.
- implicarea comunității în cadrul activităților educative (familie, medic de familie, biserică etc.)

SCOP	OBIECTIVE DE ÎNVĂȚARE	STRATEGIE	REZULTATE OBȚINUTE COMENTARII
1	2	3	4
<p>Va cunoaște și va identifica membrii propriei familii</p>	<p>În două săptămâni, elevul va putea spune care sunt membrii familiei sale: mama, tata, sora, fratele, bunicii, mătușa, unchiul</p>	<p>LUDOTERAPIE <u>Joc didactic: Pe cine invit de ziua mea?</u> - copiii clasei vor spune, pe rând, care le sunt invitații la petrecerea de ziua lor; - elevul va spune și el pe cine invită; - se simulează o petrecere în familie.</p> <p>TERAPIA COGNITIVĂ TIP B <u>Joc didactic: Cu familia în vacanță</u> - se stabilește împreună cu elevii clasei ce membri ai familiei ar putea merge împreună în vacanță; - elevul va spune pe cine preferă din familie să meargă cu el în vacanță; - se va face o mică scenetă în care fiecare copil va avea rolul unui membru al familiei; - elevul va primi și el un rol.</p> <p>TERAPIE OCUPAȚIONALĂ <u>Desen cu tema: "Familia mea".</u></p> <p>TERAPIE PSIHOMOTRICĂ <u>Colaj: Familia mea.</u> - copiii vor decupa diferite siluete desenate pe hârtie glasă și le vor lipi pe coli din bloc de desen, sub forma unui colaj; - pentru a le lipi, siluetele vor fi deja decupate, exceptând una la alegerea elevului/ei.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - elevul necesită ajutorul colegilor și al educatorului. - elevul se află în imposibilitatea de a interpreta corect rolul dat, mecanismul imitației fiind relativ eficient; - necesită o activitate individualizată în cadrul cabinetelor de terapie. - elevul nu poate desena siluete umane decât după contur, cu sprijinul profesorului. - subiectul mânuiește cu greu foarfeca, decupează cu foarte mare greutate și nu poate urmări corect conturul siluetei; - lipește greșit și folosește multă pastă de lipit; - nu poate alcătui singur un colaj; - necesită sprijinul profesorului și execuții suplimentare individualizate în cadrul cabinetelor de terapie.

1	2	3	4
<p>Va cunoaște ocupația membrilor propriei familii</p>	<p>În zece zile, elevul va putea spune care sunt ocupațiile membrilor familiei</p>	<p>LUDOTERAPIE <u>Joc didactic: O zi a familiei mele</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - elevii vor interpreta rolul a câte unui membru al familiei respective, adică ce anume face acesta într-o zi de lucru, de dimineață până seară: cum se trezește, cum se pregătește pentru plecarea de acasă către locul de muncă, întoarcerea acasă, masa în familie, seara în familie, pregătirea de culcare; - elevul va primi și el un rol în care va arăta ce face, începând de dimineața până seara în familie, într-o zi lucrătoare. <p>TERAPIA COGNITIVĂ TIP B <u>Joc didactic: Ce meserie avem în familie</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - elevii vor spune, pe rând, ce ocupație are fiecare membru al familiei; - vor mima activitatea acestora; - elevul va spune cu ce se ocupă mama, tata, frații, unchiul, bunicul. <p>TERAPIE OCUPAȚIONALĂ <u>Desen cu temă dată: O zi a...</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - elevii vor desena ceea ce face unul din părinți la locul de muncă; - elevul va primi o fișă pe care este desenată activitatea mamei și va trebui să recunoască despre cine este vorba și să o coloreze. <p>TERAPIE PSIHOMOTRICĂ <u>Abilitare manuală (unelte)</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - unelte necesare pentru diverse meserii; - elevul va decupa uneltele de muncă folosite de tatăl lui la locul de muncă. 	<ul style="list-style-type: none"> - omite unele acțiuni și nu le poate reda în ordine cronologică; - necesită exerciții individualizate în cadrul cabinetelor de terapie pentru corectarea tulburărilor de orientare în timp și spațiu. - elevului i se explică, individual, ce înseamnă fiecare meserie. Este pus să repete și îi este corectată pronunția defectuoasă; - este ajutat de profesor și copiii care mimează activitatea spusă de el; - necesită exerciții individuale în cadrul cabinetelor de terapie, unde va viziona diapozitive din lumea meseriilor; - joc individualizat cu păpuși marionete. - elevul nu corelează spațiile integral și nu respectă limitele acestuia; - recunoaște numai pe baza întrebărilor ajutoare pe cine reprezintă fișa. - elevul decupează greu și reușește să decupeze o singură unealtă aflată la întâmplare în cabinetul de terapie; - exerciții de sortare a unor cartonașe reprezentând diferite unelte de muncă.

1	2	3	4
<p>Își va însuși activitățile ce se desfășoară în gospodăria proprie</p>	<p>Va ști în termen de o lună de zile să aranjeze patul, să facă ordine în dulap, să măture și să spele pe jos, să ștergă praful, să ștergă masa</p>	<p>TERAPIE COGNITIVĂ TIP B <i>Ce face mama în gospodărie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - copiii vor denumi activitățile din gospodărie ale mamei, vor spune cu ce o ajută și cum fac acest lucru (simulare); - elevul va imita una din activitățile mamei. <p>LUDOTERAPIE <i>Joc didactic: Așteptăm musafiri</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - elevii vor fi împărțiți pe grupuri de lucru: unii fac curat în dormitor, alții în sufragerie, alții în bucătărie, fiecare având sarcina lui; - elevul va da cu mătura în dormitor. <p>TERAPIE OCUPAȚIONALĂ Colorare după contur</p> <ul style="list-style-type: none"> - copiii vor primi câte o planșă în care sunt desenate diferite acțiuni din gospodărie, urmând să o coloreze; - elevul primește o planșă care conține o imagine a unei fetețe ce aranjează masa; - în finalul activității, elevii vor aranja planșele, întâi după locul în care se desfășoară acțiunea ilustrată (baie, bucătărie, sufragerie, dormitor) și apoi, după succesiunea acțiunilor ilustrate. <p>TERAPIE PSIHOMOTRICĂ <i>E zi de curățenie</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - elevii vor face curat în clasă, având sarcini precise; - elevul va șterge praful de pe bănci. 	<ul style="list-style-type: none"> - reușește să imite destul de bine măturatul. - slaba coordonare oculo-motorie. - elevul colorează, parțial, fără să se încadreze în spațiu; - necesită sprijin și exerciții individuale în cabinetul de terapie pentru corectarea tulburărilor spațio-temporale; - se folosesc seturile pentru păpuși (baia, bucătăria, sufrageria, dormitorul). - rezolvă bine și cu plăcere sarcina.

BIBLIOGRAFIE

1. ARCAN P., CIUMĂGEANU D. – *Copilul deficient mintal*, Ed. Facla 1980.
2. BLUMA și colab. – *Ghidul Portage*, 1976.
3. BONTILĂ G. C. – *Teste psihologice*, 1969.
4. BOREL – MAISONNY S. – *Langage oral et écrit*, Vol. I – II, Ed. Delachaux et Niestlé, Paris 1956.
5. BOICI G. (coord.) – *Evaluarea copiilor cu cerințe educative speciale în perspectiva integrării*, Ed. Timpul, Reșița 1998.
6. DALE J. – *Ghidul progresului*. 1972.
7. Dima S. (coord) – *Copilăria, fundament al personalității*, Ed. Revista învățământului preșcolar, București 1997.
8. *Ghid de predare-învățare pentru copii cu cerințe educative speciale*, UNICEF & RENINCO, 2000.
9. GILLY M. – *Elev bun, elev slab*, E.D.P. 1976.
10. GHEORGHÎȚA N., FRADIS A. – *Metodologia recuperării lexiei și grafiei la afazici*, Academia de științe medicale, I.N.P., București, 1978.
11. KULCSAR T. – *Factori psihologici ai reușitei școlare*, E.D.P. 1978.
12. KREINDLER A. – *Agnozii și apraxii*, Ed. Academiei 1977.
13. LUNGU – NICOLAE S. – *Teste psihologice*, București, 1991.
14. LOBROT M. – *Lire avec épreuves pour évaluer la capacité de lecture*, Paris, Editions ESF, 1980
15. MITROFAN N. – *Testarea psihologică a copilului mic*, Ed. PRESS Mihaela SRL, București, 1997.
16. MUȘU I. TAFLAN A. (coord.) – *Terapia educațională integrată*, Ed. Pro Humanitate, 1999.
17. MCINNES J.M., T. REFFRY J. A. – *Copilul cu surdocecitate. Ghid de dezvoltare*, București, 2001.
18. PĂUNESCU C. – *Tulburări de limbaj la copil*, Ed. Medicală București, 1984.
19. PLANCHARD E. – *Cercetarea în pedagogie*, E.D.P., 1972.
20. Rééducation orthophonique nr. 197/1999.
21. ȘCHIOPU U., PISCOI V. – *Psihologia generală și a copilului*, E.D.P., București, 1982.
22. VERZA E., PĂUN E. (coord.) – *Educația integrată a copiilor cu handicap*, As. RENINCO – UNICEF, București, 1998.
23. VERZA E., VERZA FL. – *Repere psihogenetice și psihodinamice în cunoașterea și evaluarea copilului*, București, 2000.
24. VLAD E., – *Evaluarea în actul educațional-terapeutic*, Ed. Pro Humanitate București, 1999.
25. Vrăsmaș E., Stănică C. – *Terapia tulburărilor de limbaj. Intervenții logopedice*, E.D.P., București, 1997.
26. Vrăsmaș Ecaterina, – *Educația copilului preșcolar*, Ed. Pro Humanitate, București, 1999.
27. Zörgö B., Radu I. – *Studii de psihologie școlară*

United Nations Children's Fund
București, România
bucharest@unicef.org
www.unicef.org

Lucrare tipărită în 2.500 de exemplare
cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în România,
cu fonduri primite de la Agenția Canadiană pentru Dezvoltare Internațională (C.I.D.A.)

ISBN: 973-8411-06-8